biblioteca școlarului

OCTAVIAN GOGA

NE CHEAMĂ PĂMÂNTUL

Litera Internațional

biblioteca școlarului

Octavian
GOGA

NE CHEAMĂ PĂMÂNTUL

POEZII

INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

Colecție inițiată și coordonată de Anatol Vidrașcu și Dan Vidrașcu
Concepția grafică a colecției și coperta: Vladimir Zmeev
Pe copertă: *La arat* (detaliu) de Ioan Andreescu
Ilustrații: Svetlana Filonov

REFERINȚE ISTORICO-LITERARE:

Ion Dodu Bălan,
Nicolae Iorga, Titu Maiorescu,
Sextil Pușcariu, Garabet Ibrăileanu,
Pompiliu Constantinescu, Eugen Lovinescu,
George Călinescu, Șerban Cioculescu, Mihai Beniuc,
Ion Rotaru, Valeriu Râpeanu, Constantin Ciopraga,
Dumitru Micu, Mircea Popa,
Teodor Vârgolici.

Octavian Goga

Editura „Litera Internațional“
O. P. 33; C.P. 63, sector 1, București, România
tel./fax (01) 3303502; e-mail: info@litera.ro

Grupul Editorial „Litera“
str. B. P. Hasdeu, mun. Chișinău, MD-2005, Republica Moldova
tel./fax +(3732) 29 29 32, 29 41 10, fax 29 40 61;
e-mail: litera@litera-publishing.com

Difuzare:

S.C. David D.V.Comprod SRL
O. P. 33; C. P. 63, sector 1, București, România
tel./fax +(01) 3206009

Librăria „Scripta“
str. Ștefan cel Mare 83, mun. Chișinău, MD-2012,
Republica Moldova, tel./fax: +(3732) 221987

Prezenta ediție a apărut în anul 2001 în versiune tipărită
și electronică la Editura „Litera Internațional“ și
Grupul Editorial „Litera“.

Editori: *Anatol și Dan Vidrașcu*
Lector: *Tudor Palladi*
Tehnoredactare: *Olesea Pașa*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic din Chișinău
Comanda nr. 11332

CZU 821.135.-1
G 65

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Goga, Octavian
Ne cheamă pământul/ Octavian Goga; col. iniț. și coord. Anatol și Dan Vidrașcu; conc. gr. col./ Vladimir Zmeev/ coperta Emil Childescu./ ilustr. Svetlana Filonov. — Ch.: Litera, B., Litera Int., 2001 (Combinatul Poligrafic). — 304 [p]. — (Bibl. școlarului, serie nouă, nr. 225)
ISBN 973-8358-13-2. — ISBN 9975-74-366-8
821.135.1.-1

ISBN 973-8358-13-2
ISBN 9975-74-366-8

CUPRINS

NE CHEAMĂ PĂMÂNTUL (1909)

CÂNTECE FĂRĂ ŢARĂ (1916)

DIN LARG (1939)

Poeme postume

TABEL CRONOLOGIC

1819 Se naşte Ion Bratu, bunicul dinspre mamă al poetului.

1851 28 martie *Se naşte Iosif Goga, tatăl scriitorului, în comuna Crăciunel de pe Târnave.*

1856 2 octombrie *Se naşte Aurelia Bratu, mama poetului.*

1868 Întâlnindu-l pe M. Eminescu în Ardeal, protopopul Ion Bratu îl ajută material, pe viitorul Luceafăr al poeziei româneşti.

1878 Se stinge din viaţă Ion Bratu, bunicul poetului.

1878—1879 Iosif Goga este învăţător în comuna Răşinari.

1880 27 ianuarie *Iosif Goga se căsătoreşte cu învăţătoarea Aurelia Bratu. În primăvara acestui an Iosif Goga este ales preot în Răşinari. Aici îl va sluji pe Dumnezeu întreaga lui viaţă.*

1881 1 aprilie *Se naşte, la Răşinari, Octavian Goga.*

1883 15 septembrie *Se naşte sora lui Octavian Goga, Victoria.*

1886 18 octombrie *Se naşte sora lui Octavian Goga, Claudia (Maria). Publică articole şi schiţe în ziarul* Galaţi.

1888 11 decembrie *Se naşte fratele poetului Eugen Iosif Goga, care va fi de asemenea scriitor. Este autorul romanului* Cartea facerii.

1892 Octavian Goga intră în internatul liceului unguresc din Sibiu.

1893 14 mai *Octavian Goga aşterne primele versuri consacrate românului care* „de dimineaţă până seara tot lucră necontenit / Dar cu toată osteneala / tot este nepreţuit".

1894 La Cluj se desfăşoară procesul Memorandumului.

1898 Vede lumina presei întâia poezie a lui Goga, semnată Octavian (vezi Revista ilustrată*, an. I, nr. 5-6, mai-iunie, p. 107).*
Apare cea de-a doua poezie semnată de Goga în revista Familia*, condusă de Iosif Vulcan (Oradea, an XXXIV, nr. 44, noembrie, p. 13).*

1899 Octavian Goga se mută la liceul românesc din Braşov.

1900 Octavian Goga îşi ia bacalaureatul.
În vara aceluiaşi an Goga vizitează pentru întâia oară Bucureştiul.
11 septembrie *Octavian Goga se înscrie la Facultatea de litere şi filosofie de la Universitatea din Budapesta.*

1902 1 iulie *Apare la Budapesta revista* Luceafărul*, în care îşi va publica majoritatea poeziilor.*
În revista Luceafărul *apare poezia* Bătrâni*, devenită romanţă.*

1903 În vara acestui an Octavian Goga începe să traducă celebrul poem dramatic al lui Madách Imre, intitulat Tragedia omului*, pe care îl publică în aceeaşi revistă* Luceafărul*. În paginile aceleiaşi publicaţii publică poezia* Casa noastră*, semnând Nic. Octavă (vezi* Luceafărul*, an.II, nr. 14-15, 1 august).*

1904 Poetul termină studiile la Budapesta.
Facultatea de litere şi filosofie a Universităţii îi eliberează un Absolutorium.
În Luceafărul *(an. III, nr. 4, 15 februarie, p. 91-92) apare poezia* Oltul*, devenită celebră, purtând semnătura Nic. Octavă. Iată ce scrie însuşi poetul despre geneza ei în* Fragmente autobiografice*: „Poezia* Oltul *s-a născut la Budapesta şi vă pot spune, ca un element de curiozitate literară, că am scris-o înainte de a vedea Oltul. Am înjghebat-o având în faţă Dunărea, şi în spate mişcarea haotică a unei capitale, care voia să mă stranguleze. Sub stăpânirea acestui sentiment de protestare, în faţa apei care se ducea la vale, au răsărit strofele mele. Mai târziu, peste câţiva ani, după ce am trecut în regat, am ajuns pe la Călimăneşti, într-o zi de iarnă, unde mă dusesem să stau o lună, pentru că pregăteam atunci cartea* Ne cheamă pământul*; atunci am văzut Oltul de aproape, pentru întâia oară, şi am stat lângă el o lună de zile. Îmi aduc aminte de căsuţa de la Căciulata, unde stăteam adesea pe malul Oltului. Era iarnă, Oltul îngheţat; trosnea gheaţa când se umflau apele, ca nişte încheieturi care nu s-au întins de mult; ma uitam spre drumul de la Cozia şi, de departe, pe fondul alb de zăpadă, se desemna silueta unui popă sau călugăr, care venea domol călare, ţăcănind în buiestrul calului. În iarna aceea am simţit că e un trecut românesc, care mai vorbeşte prin poveştile lui, şi că sunt realmente în faţa tainei de familie, a misterului de leagăn al acestui popor. Atunci am verificat această poezie, silabă cu silabă, atunci vă pot spune că mi s-a părut că am înţeles-o mai bine şi că simţeam că vine de foarte departe“.*

De remarcat că poezia Oltul *i-a făcut lui I. L. Caragiale o impresie excepţională, după părerea lui Ion Dodu Bălan, unul dintre editorii poetului. Reproducem acest moment, citat de acelaşi editor, care s-a petrecut în restaurantul* Gambrinus *din capitală, surprins în cartea lui O. C. Tăslăunau:* O. Goga (Amintiri)*, pag. 170-171: „La o masă din fund juca şah Ion Gorun cu George Coşbuc, iar Caragiale chibiţa. Pe canapea, lângă Gorun, era un volum nou de poezii, cu foile netăiate, adus de Nerva Hodoş, care se aşezase şi el să chibiţeze. Nenea Iancu s-a chiorât de câteva ori la volum, pe urmă l-a luat în mână, deschizandu-l aşa, la întâmplare. A citit câteva strofe. Şi-a dres ochelarii, s-a uitat la coperta volumului; autorul, un nume necunoscut. A tăiat câteva foi şi, cu vădită curiozitte, o citit o poezie întreagă. A deschis volumul în altă parte şi a dat peste* Oltul*. Când l-a terminat, a mormăit: „Măi, al dracului!" A oprit pe jucători şi i-a silit să asculte poezia întreagă. „Da' cine-i ăsta, bre?" întrebă maestrul Caragiale. „Un poet de la noi din Ardeal", îl lămuri Gorun. „Mă, da' ştii că are talent!" „Ia să-l luăm de la început", şi Caragiale a citit cu glas tare poezie după poezie, aşa cum numai el ştia să citească, subliniind frumuseţile şi comentând fiecare bucată. Se făcuse miezul nopţii când maestrul a închis volumul, entuziasmat de noul ucenic al strunei. „Să bem câte o halbă în sănătatea lui", propuse badea George. „Să bem, că-i vrednic", întăriră ceilalţi. Şi cei trei maeştri ai scrisului, împreună cu instruitul şi scăpărătorul Nerva Hodoş, au întârziat până în zorii zilei, reluând lectura volumului şi cântărind fiecare strofă. A fost cea mai strălucită consacrare a poetului Goga pe care o povestea cu mult haz Caragiale, aducându-şi aminte de „chiulul" pe care i l-a tras Goga la Berlin recomandându-se „arhitect".*

Publică în Luceafărul *poezia* Dăscăliţa*, semnând Nic. Octavă (*Luceafărul*, an. III, nr. 7, 10 aprilie, pag. 151).*

Se stinge din viaţă sora poetului Victoria, cea care i-a inspirat poezia Dăscăliţa.

1905 Autorul apare în Luceafărul *cu poeziile* Plugarii, Lăutarul, Dascălul, Rugăciune, Clăcaşii.

Privitor la obiectul poeziei de pe urmă este interesant să ştim ce a spus însuşi autorul despre ea (a se vedea Fragmente autobiografice*, în volumul* Discursuri*, p. 26): „Da, subiectul literar, el se plimbă, el vine cu noi, îl ducem în subconştientul nostru, el e un tovarăş care din când în când înalţă capul său, se dă la o parte ca să vie iarăşi. Vă pot spune că aşa am plimbat eu imaginea clăcaşului român*

pretutindeni; am dus-o cu mine, m-a persecutat prin muzeele din Berlin şi am scris această poezie, Clăcaşii*, în grădina din Charlottenburg. Am cântat simţirea mea cu atât mai vrednic cu cât eu eram mai departe de ţară, fiindcă o duceam în sângele meu“.*

Vede lumina tiparului volumul Poezii*, Budapesta, Institutul tipografic şi de editură* Luceafărul*. Cartea cuprinde 48 de poezii. Pe copertă este imprimat anul 1906. Iată sumarul lui:* Rugăciune, Plugarii, Noi, Oltul, Casa noastră, Apostolul, Dascălul, Dăscăliţa, Bătrâni, Reîntors, Departe, Dorinţă, Zadarnic, De-o să mor, În codru, Dimineaţa, Pe înserate, De la noi, Cântăreţilor de la oraş, Seara, Lăutarul, A murit..., La groapa lui Laie, Cântece, I, II, III, IV, V, VI, VII, Pribeag, Pace, Cade-o lacrimă, Singur, Părăsiţi, Ruga mamei, La stână, Toamna, Copiilor, I, II, Părăsit, Despărţire, Învins, Solus ero, Noapte, Clăcaşii, Aşteptare.

24 decembrie *Moare tatăl poetului, Iosif Goga, care a fost pesemne prototipul preotului din poezia* Apostatul.

1906 Viaţa românească *îi publică poezia* Un om*, care denotă un puternic accent social.*

16 iunie *Are loc logodna poetului.*

1907 Editura Minerva*, Bucureşti, reeditează volumul* Poezii.

Au loc răscoale ţărăneşti. Acestea îi vor inspira poetului mai multe poezii, între care: Cain, O ţară ştiu, Coşarul. *Ecoul răscoalelor se va resimţi în întreaga atmosferă a volumului intitulat* Ne cheamă pământul.

1908 Octavian Goga editează revista Ţara noastră.

1909 Publică volumul de versuri Ne cheamă pământul*,* Editura Minerva. *El va fi reeditat în volumul antologic de* Poezii *din 1924, precum şi în toate ediţiile ulterioare. Sumarul acestuia se constituie din 49 de poezii:* Fecunditas, Prăpastie, Cântecele mele, Înviere, Cosaşul, Portret, De demult..., Colindă, Un om, Zile rele, Graiul pâinii, Cain, O ţară ştiu, În munţi, Prima lux, Cantorul Cimpoi, Străinul, Mi-a bătut un moş la poartă..., Scrisoare, Lăcaş străbun..., Ion crâşmarul, Acasă, Nepotrivire, Asfinţit, Carmen, O rază, Iubirea mea, Fior, Noi ne-ntâlnim, Rapsodie, Trandafiri, Eşti singură, Sufletul, A fost odat'..., Revedere, Răsună toaca..., Cântece, I, II, III, IV, V, VI, Moş Crăciun, Sonet, Sonet, E sărbătoare, Tempora, Frumoasa cea din umră, Poezie.

1910 Apare în colecţia Biblioteca pentru toţi*, nr. 286, Sibiu, celebrul volum de* Poezii*, reluat după cel din 1905 de la Budapesta.*

1912 *Poetul este închis în temniţa din Seghedin pentru curajoasele lui articole cu duh patriotic înflăcărat. Printre altele, acolo scrie poeziile* Eu ştiu un basm *şi* Poetul. *În revista* Luceafărul *(an. XI, nr. 10, 4 martie 1912, p. 196) apare poezia* Poetul *cu indicaţia Seghedin. După cum menţionează editorul Ion Dodu Bălan, nu numai indicaţia că a fost scrisă în temniţă, ci şi următoarea însemnare, cu titlul* Goga în temniţă*, publicată în* Luceafărul*, nr. 7 din 12 februarie 1912: „În sfârşit, după alte amânări din cauza hărţuielilor cu d-l Vaida, poetul Goga a intrat în temniţa Seghedinului, pentru a-şi îndeplini pedeapsa de o lună. A plecat în tăcere, fără alai şi fără să-l însoţească strigătele de durere şi de indignare ale poporului a cărui pătimire a înveşnicit-o în poeziile lui“. Octavian Goga a fost întemniţat pentru un articol ce a apărut în revista sa* Ţara noastră*, în care „scria despre mizeriile noastre interne şi despre asupririle clasei feudale din Ungaria“, după cum menţionează Ion Dodu Bălan.*

1913 *Vede lumina tiparului volumul de versuri* Din umbra zidurilor*,* Editura Minerva*, Bucureşti. Ulterior a fost introdus în ediţia de* Poezii *(1924) şi în toate celelalte ediţii. Volumul cuprinde, pe lângă poezia* Revedere*, alte 62 de poezii. Cartea este împărţită în patru cicluri: a) Din umbra zidurilor, consituit din:* Oaspe vechi, Agonie, Paris, Ziua, Notre Dame, Felinarul, În muzeu, Cinquecento, Mama, Mătuşa mea, Oameni*; b) Cântă apele, constând din:* La mal, Aeternitas, Furtuna, Mare moartă, De profundis, Lacul, Mama Venerei eterne, Eu stau la mal, Scrisoarea ta..., Gândeşte-te, Scirocco*; c) Coarde vechi, alcătuit din:* Poet, Vorbeau azi-noapte două ape, Doina, Voi veniţi cu mine, Inima, Strămoşii ..., Carmen laboris, Scrisoare, Moş Crăciun, Eu ştiu un basm*; d) Clipe, înglobând poeziile:* Trageţi oblonul..., Cântecele mele, Poetul, Mi-am făcut un cântec, Un trandafir se stinge, Păcat, Taina, Toamnă nouă, Mă-ntorc din nou, Lacrimi, Cântece, I, II, III, IV, V, VI, VII, Tăcerea ta..., Singurătate, Coboară toamna..., Singur, Sonet, Amurg, În brazi, Blestem, O lacrimă, La moarte, Cum zbori cu trenul, În drum, Moştenire, O clipă, Aşteptare, Noapte, Apus, Pe-un album, Mors magna.

1914 *Publică în volum piesa* Domnul Notar*, care se joacă pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti.*

1916 *Apare volumul* Cântece fără ţară*,* Editura G. Stefea*, Bucureşti. A fost reluat în volumul de* Poezii *din 1924 şi de toate ediţiile ulterioare. Cartea este însoţită de un cuvânt înainte al poetului: „Recitesc aceste pagini întunecate înainte de a le da la tipar. Ele s-au desprins pe*

rând din frigurile neutralităţii, din aşteptarea zadarnică de-un an şi jumătate în oraşul vesel al Bucureştilor. Credeam că nu vor mai vedea lumina zilei şi că, dezminţite de realitate, vor rămânea în sertar pe veci, certificate intime ale unui zbucium care s-a stins — „testimoni del perir mio lento“ — cum spune atât de frumos poetul italian. Acum însă, când atmosfera de moleşeală a infracţiunii se lasă tot mai grea peste capetele noastre, când dintr-o datorie de sânge se face o socoteală rece de câştig ieftin, acum mi se pare un act de pietate să ne îngropăm morţii în văzul tuturora. Iată de ce public aceste versuri...“

După cuvântul introductiv urmează 35 de poezii care fac sumarul volumului: Fără ţară, Aşteptare, Pajurei cu două capete, Ţara mea de suflet, Sângele, În pace mută, 10 mai 1915, Atunci, Portretul, Trenurile, Apostolul, Flamma mundi, În mormânt la Argeş, Bal la palat, Pribeag străin, Latinitatea strigă din tranşee, Neutralul, Unui orb, Lupul, Boboteaza, Trecea convoiul mortuar, Aducerile-aminte, În suflet simt o teamă cum s-aşterne, Lui Petöfi, Unui scriitor vândut, Noapte, I, II, III, Doi fraţi, Pribeag, Hora valurilor, I, II, Poveste, Sufletul, Dies illa.

Octavian Goga participă la primul război mondial. Scrie ciclul de versuri Război.

1919 Octavian Goga este ales ministru al Instrucţiunii în guvernul de Uniune Naţională.

1923 Octavian Goga este ales membru al Academiei.

1924 Apare primul volum antologic de versuri tipărit de Cultura Naţională, *Bucureşti, cuprinzând şi volumele* Ne cheamă pământul (1909), Din umbra zidurilor (1913), Cântece fără ţară (1916).

Octavian Goga obţine Premiul naţional de poezie.

1928 Apare piesa Meşterul Manole.

1928—1938 Poetul scrie tot mai rar versuri, absorbit fiind de politică şi de gazetăria momentului.

1938 7 mai *Octavian Goga se stinge din viaţă, trecut de 57 de ani.*
12 mai *Are loc înmormântarea poetului la Ciucea.*
28 mai *Moare mama poetului, Aurelia Goga.*

1939 Vede lumina tiparului volumul poetic Din larg — *poeme postume în* Editura Fundaţiilor. *Cartea cuprinde 6 cicluri: a)* Din larg*; b)* Război*; c)* Noi*; d)* Astăzi*; e)* În sat*; f)* Traduceri.

P O E Z I I

(1905)

CUPRINS

RUGĂCIUNE

Rătăcitor, cu ochii tulburi,
Cu trupul istovit de cale,
Eu cad neputincios, stăpâne,
În fața strălucirii tale.
În drum mi se desfac prăpăstii,
Și-n negură se-mbracă zarea,
Eu în genunchi spre tine caut:
Părinte,-orânduie-mi cărarea!

În pieptul zbuciumat de doruri
Eu simt ispitele cum sapă,
Cum vor să-mi tulbure izvorul
Din care sufletul s-adapă.
Din valul lumii lor mă smulge
Și cu povața ta-nțeleaptă,
În veci spre cei rămași în urmă,
Tu, Doamne, văzul meu îndreaptă.

Dezleagă minții mele taina
Și legea farmecelor firii,
Sădește-n brațul meu de-a pururi
Tăria urii și-a iubirii.
Dă-mi cântecul și dă-mi lumina
Și zvonul firii-ndrăgostite,
Dă-i raza soarelui de vară
Pleoapei mele ostenite.

Alungă patimile mele,
Pe veci strigarea lor o frânge,
Și de durerea altor inimi
Învață-mă pe mine-a plânge.

CUPRINS

Nu rostul meu, de-a pururi pradă
Ursitei maștere și rele,
Ci jalea unei lumi, părinte,
Să plângă-n lacrimile mele.

Dă-mi tot amarul, toată truda
Atâtor doruri fără leacuri,
Dă-mi viforul în care urlă
Și gem robiile de veacuri.
De mult gem umiliții-n umbră,
Cu umeri gârbovi de povară…
Durerea lor înfricoșată
În inimă tu mi-o coboară.

În suflet seamănă-mi furtună,
Să-l simt în matca-i cum se zbate,
Cum tot amarul se revarsă
Pe strunele înfiorate;
Și cum sub bolta lui aprinsă,
În smalț de fulgere albastre,
Încheagă-și glasul de aramă:
Cântarea pătimirii noastre.

PLUGARII

La voi aleargă totdeauna
Truditu-mi suflet să se-nchine;
Voi singuri străjuiți altarul
Nădejdii noastre de mai bine.
Al vostru-i plânsul strunei mele,
Creștini ce n-aveți sărbătoare,

Voi, cei mai buni copii ai firii,
Urziți din lacrimi și sudoare.

Cu mila-i nesfârșită, cerul
Clipirii voastre-nduioșate
I-a dat cea mai curată rază
Din sfânta lui seninătate.
El v-a dat suflet să tresară
Și inimă să se-nfioare,
De glasul frunzelor din codru,
De șopot tainic de izvoare.

În coapsa grăitoarei miriști
Devreme plugul vostru ară;
E primăvară pe câmpie,
Și-n ochiul vostru-i primăvară.
Blând tainele vi le desface
Din sânu-i milostiva glie,
Căci toată floarea vă cunoaște
Și toată frunza ei vă știe.

Purtați cu brațele-amândouă
A muncii rodnică povară,
Sub strălucirea-nlăcrimată
A dimineților de vară.
Și nimeni truda nu v-alină,
Doar bunul cerului părinte,
De sus, pe frunte vă așază
Cununa razelor lui sfinte.

A voastră-i jalea cea mai mare,
A voastră-i truda cea mai sfântă,

Stăpânul vitreg vă lovește,
Când cerul bine-vă-cuvântă.
Dar dacă-n schimbul pâinii voastre,
Piticul vă plătește fiere,
Îndurător v-ascultă Domnul
Și vă trimite mângâiere.

Când doarme plugul pe rotile,
În pacea serilor de toamnă,
La voi coboară Cosânzeana,
A visurilor noastre doamnă.
Vin crai cu argintate coifuri
Și-n aur zânele bălaie:
Atâta strălucire-ncape
În bietul bordeiaș de paie.

Frați buni ai frunzelor din codru,
Copii ai mândrei bolți albastre,
Sfințiți cu roua suferinții
Țărâna plaiurilor noastre!
Din casa voastră, unde-n umbră
Plâng doinele și râde hora,
Va străluci odată vremii
Norocul nostru,-al tuturora.

A mea e lacrima ce-n tremur
Prin sita genelor se frânge,
Al meu e cântul ce-n pustie
Neputincioasa jale-și plânge.
Ci-n pacea obidirii voastre,
Ca-ntr-un întins adânc de mare.
Trăiește-nfricoșatul vifor
Al vremilor răzbunătoare.

CUPRINS

NOI

La noi sunt codri verzi de brad
Și câmpuri de mătasă;
La noi atâția fluturi sunt,
Și-atâta jale-n casă.
Privighetori din alte țări
Vin doina să ne-asculte;
La noi sunt cântece și flori
Și lacrimi multe, multe...

Pe boltă, sus, e mai aprins,
La noi, bătrânul soare,
De când pe plaiurile noastre
Nu pentru noi răsare...
La noi de jale povestesc
A codrilor desișuri,
Și jale duce Murășul,
Și duc tustrele Crișuri.

La noi nevestele plângând
Sporesc pe fus fuiorul,
Și-mbrățișându-și jalea plâng
Și tata, și feciorul.
Sub cerul nostru-nduioșat
E mai domoală hora,
Căci cântecele noastre plâng
În ochii tuturora.

Și fluturii sunt mai sfioși
Când zboară-n zări albastre,
Doar roua de pe trandafiri
E lacrimi de-ale noastre.

CUPRINS

Iar codrii ce-nfrățiți cu noi
Își înfioară sânul
Spun că din lacrimi e-mpletit
Și Oltul, biet, bătrânul...

Avem un vis neîmplinit,
Copil al suferinții,
De jalea lui ne-am răposat
Și moșii, și părinții...
Din vremi uitate, de demult,
Gemând de grele patimi,
Deșertăciunea unui vis
Noi o stropim cu lacrimi...

OLTUL

Mult iscusita vremii slovă
Nu spune clipa milostivă
Ce ne-a-nfrățit pe veci necazul
Și veselia deopotrivă...
Mărită fie dimineața
Ce-a săvârșit a noastră nuntă,
Bătrâne Olt! — cu buza arsă
Îți sărutăm unda căruntă.

În cetățuia ta de apă
Dorm cântecele noastre toate
Și fierbe tăinuita jale
A visurilor sfărâmate.
Tu împletești în curcubeie
Comoara lacrimilor noastre,

Și cel mai scump nisip tu-l duci
În vadul Dunării albastre.

La sânul tău vin, în amurguri,
Sfioase, fetele fecioare,
Și dimineața vin neveste
Cu șorțul prins în cingătoare —
Și vin păstori cu gluga albă,
Din fluier povestindu-și dorul —
Și câte cântece și lacrimi
Nu duce valul, călătorul...

Drumeț, bătut de gânduri multe,
Ne lași atât de greu pe noi,
Îmbrățișându-ne câmpia,
Te uiți adesea înapoi.
Așa domol te poartă firea,
Căci duce unda-ți gânditoare:
Durerea unui neam ce-așteaptă
De mult o dreaptă sărbătoare.

Demult, în vremi mai mari la suflet,
Erai și tu haiduc, moșnege,
Când domni vicleni jurau pe spadă
Să sfarme sfânta noastră lege;
Tu, frate plânsetelor noastre
Și răzvrătirii noastre frate,
Urlai tăriilor amarul
Mâniei tale-nfricoșate.

Cum tresăreau încremenite,
În jocurile lor buiestre,
Oștiri cu coifuri de aramă

Și roibi cu aur pe căpestre
Când la strigarea ta de tată
Grăbeau din codri la poiene,
Strângând săcuri a subțioară,
Feciorii mândrei Cosânzene.

Zdrobită-n praf, murea arama,
Și codrul chiotea, viteazul;
Iar tu, frăține, mare meșter,
Biruitor frângeai zăgazul
Și,-mbujorându-te la față,
Treceai prin văile afunde,
Încovoindu-ți îndărătnic
Mărețul tău grumaz de unde.

Slăvite fărmituri a vremii,
De mult v-am îngropat văleatul...
Neputincios pari și tu astăzi —
Te-a-ncins cu lanțuri împăratul.
Ca unda ta strivită, gemem
Și noi, tovarășii tăi buni,
Dar de ne-om prăpădi cu toții,
Tu, Oltule, să ne răzbuni!

Să verși păgân potop de apă
Pe șesul holdelor de aur;
Să piară glia care poartă
Înstrăinatul nost' tezaur;
Țărâna trupurilor noastre
S-o scurmi de unde ne-ngropară
Și să-ți aduni apele toate —
Să ne mutăm în altă țară!

CUPRINS

CASA NOASTRĂ

Trei pruni frățini, ce stau să moară,
Își tremur’ creasta lor bolnavă,
Un vânt le-a spânzurat de vârfuri
Un pumn de fire de otavă.
Cucuta crește prin ogradă,
Și polomida-i leagă snopii…
— Ce s-a ales din casa asta,
Vecine Neculai al popii!…

De pe pereții-ngălbeniți
Se dezlipește-n pături varul,
Și pragului îmbătrânit
Începe-a-i putrezi stejarul;
Iar dacă razele de soare
Printre șindrile facu-și cale,
Văd sporul pânzei de păianjen
Și-nfiorate mor de jale.

Cum dorm acum de mult pierdute
Sub vreascurile stinse-a vetrii
Poveștile-nșirate seara
De-atâtea cuscre și cumetri;
Cum tremură cenușa aspră,
Ce-nfiorați îmi par cărbunii
De vraja care-o mai păstrară
Din câte povesteau străbunii…

Înfipt în meșter-grindă, iată-l,
Răvașul turmelor de oi;
Șireagul lui de crestături

Se uit-atât de trist la noi.
Îmi duce mintea-n alte vremi
Cu slova-i binecuvântată—
În pragul zilelor de mult
Parcă te văd pe tine, tată.

Și parc-aud pocnet de bici
Și glas stăruitor de slugă —
Răsare mama-n colțul șurii,
Așază-ncet merindea-n glugă...
Înduioșată, mă sărută
Pe părul meu bălan, pe gură:
„Zi *Tatăl nostru* seara, dragă,
Și să te porți la-nvățătură!“...

Și uite-mi trec pe dinainte
În rânduri-rânduri toate cele:
Orașul înnegrit de fumuri
Și toate plânsetele mele.
Cum m-am făcut apoi cuminte
Cu vremea ce înainta,
Și m-am trezit pe nesimțite
Că-mi zice satul: „Dumneata...“

Și câtor strigături la joc
Țineam cu glasul meu ison,
De câte ori am spus povestea
Lui Alexandru Machidon.
Și ca un cântec, cum s-a stins
Frumoasa mea copilărie —
Și dragostea de două veri
Cu fata popii Irimie...

CUPRINS

Cu valul vremilor ce curg
Atâtea cântece s-au dus,
Și valul vremilor ce curg
Atâtea cântece-a răpus...
Eu vă sărut, pereți străbuni,
Pe varul alb, scobit de ploaie...

. . . .

De ce-ți ștergi ochii cu cămașa —
Ori plângi, vecine Niculaie?...

APOSTOLUL

Ca o vecernie domoală
Se stinge zvonul din dumbravă,
Pleoapa soarele-și închide
Sus, pe-o căpiță de otavă.
Norodul a cuprins podmolul
Lângă frăgarul din uliță —
De cârjă sprijinit răsare
Bătrânul preot la portiță.

Moșneag albit de zile negre,
Așa îl pomenise satul,
Pe pieptărelul lui de lână
Purtând un ban de la-mpăratul.
Domol, în mijloc se așează,
Și sprijinind încet toiagul,
Clipind din genele cărunte,
Începe-a povesti moșneagul.

Întreg poporul ia aminte,
Ascultă jalnica poveste,

Și fusul se oprește-n mâna
Înduioșatelor neveste.
Moșnegii toți fărâmă lacrimi
Cu genele tremurătoare,
Aprinși, feciorii strâng prăseaua
Cuțitului din cingătoare.

Atâtea patimi plâng în glasul
Cuvântătorului părinte,
Și-atâta dor aprins în inimi
De clipa răzbunării sfinte.
Bătrânul mag înalță fruntea,
Ce sfânt e graiul gurii sale:
Din el va lumina norocul
Acestui neam sfârșit de jale!

Același dor tresare-n piepturi
Când glasul strigător răsună,
Și gemăt înfioară firea
Prelung și greu, ca o furtună.
Frăgarul își îndoaie coapsa,
Iar de prin văi purcede vântul,
Prin largul albelor văzduhuri,
Să ducă cerului cuvântul.

Din cetățuia strălucirii
Coboară razele de lună,
Pe-argintul frunții lui boltite
Din aur împletesc cunună.
Cuvine-se hirotonirea
Cu harul cerurilor ție,
Drept-vestitorule apostol
Al unei vremi ce va să vie!

DASCĂLUL

Moșneag senin, eu tâmpla ta curată
O cer pe veci nădejdii mele pază.
Din soarele copilăriei mele
Pe fruntea ta mai licărește-o rază.
În suflet simt cum negura se sfarmă
Și se-mpletește albă dimineață
Când ochiul tău în inimă-mi coboară,
Topind încet cetatea ei de gheață.

Azi, ca un sfânt dintr-o icoană veche,
Blând îmi răsai cu fața ta blajină,
Cu zâmbet bun, cu ochi cuminți și limpezi,
Strălucitori de lacrimi și lumină.
Cu tine-aduci atâtea nestemate
Din îngropatul vremilor tezaur,
Și amintirea-n țara ei mă poartă,
Cu pas încet, în carul ei de aur...

Mă văd în pragul zilelor mai bune...
O casă-n deal, cu strașine plecate,
Unde-asculta de sfaturile tale
Atâta râs și-atâta sănătate.
În frunte, tu păreai un mag din basme
Când soarele, trecând peste fântână,
Blând pătrundea prin strașina de paie
Și lumina bucoavna ta bătrână.

A fost demult. — O rază care luptă
Zadarnic cu câmpiile de gheață.
Vezi, astăzi valul altei vieți mă poartă
Și-nțelepciunea altei lumi mă-nvață.

CUPRINS

Dar sufletul și-acum își are cuibul
Acolo sus, în satul de sub munte,
Unde și azi zâmbește, împăcată,
Curata cinste-a pletelor cărunte.

Bucoavna ta, sub pragul de pe grindă,
Își hodinește-nvățătura moartă,
Dar glasul tău și azi, la zi de praznic,
Toată povara greului o poartă.
Pierdut ascult troparul tău din strană
Și tainică și sfântă-mi pare clipa,
Pare că duhul altei lumi m-atinge,
În zbor domol, pe frunte cu aripa.

Căci simt plutind prin fumul de tămâie
Sfințenia cântării preacurate,
Ce-a rumenit o lume cu senina
Cucernicie-a vremilor uitate.
Și-n ochii tăi văd strălucind scânteia
Din focul mare-al dragostei de lege,
Ce prin potopul veacurilor negre
Ne-a luminat cărările pribege.

DĂSCĂLIȚA

Când, tremurându-și jalea și sfiala,
Un cânt pribeag îmbrățișează firea,
Și-un trandafir crescut în umbră moare,
Și soare nu-i să-i plângă risipirea,
Eu plâng atunci, căci tu-mi răsai în zare,
A vremii noastre dreaptă muceniță,

Copil blajin, cuminte prea devreme,
Sfielnică, bălaie dăscăliță.

Ca strălucirea ochilor tăi limpezi,
Poveste nu-i mai jalnic povestită,
Tu ești din leagăn soră cu sfiala,
Pe buza ta n-a tremurat ispită.
Cununa ta de zile și de visuri
Au împletit-o rele ursitoare,
Ca fruntea ta nu-i frunte de zăpadă,
Și mână nu-i atâtea știutoare.

Moșnegi, ceteți ai cărților din strană,
Din graiul tău culeg învățătură,
E scrisă parcă-n zâmbetele tale
Seninătatea slovei din scriptură.
În barba lor, căruntă ca amurgul,
Ei strâng prinosul lacrimilor sfinte,
Căci văd aievea întrupat ceaslovul
În vorba ta domoală și cuminte.

La tine vin nevestele să-și plângă
Feciorii duși în slujbă la-mpăratul,
Și tu ascunzi o lacrimă-ntre slove,
În alte țări când le trimiți oftatul...
Și fete vin, să le-nflorești altița,
La pragul tău e plină ulicioara,
Și fetele își șopotesc în taină:
„Ce mâini frumoase are domnișoara!"

...Așa, grijind copiii altor mame,
Te stingi zâmbind în calea ta, fecioară,
Iar căpătâiul somnului tău vitreg

CUPRINS

De-un vis deșert zadarnic se-nfioară.
Tu parc-auzi cum picură la geamuri
Un ciripit de pui de rândunică
Și-un gând răzleț îți înfierbântă tâmpla,
Cu tine-adoarme-o dulce, sfântă frică.

Sfios, amurgul toamnei mohorâte
Își mișcă-ncet podoaba lui bolnavă,
Ca din cădelniți fumul de tămâie,
Prelung se zbate frunza din dumbravă.
Tu stai în prag, și din frăgar o frunză
La sânul tău s-a coborât să moară,
Iar vântul spune crengilor plecate
Povestea ta, frumoasă domnișoară...

BĂTRÂNI

De ce m-ați dus de lângă voi,
De ce m-ați dus de-acasă?
Să fi rămas fecior la plug,
Să fi rămas la coasă.

Atunci eu nu mai rătăceam
Pe-atâtea căi răzlețe,
Și-aveați și voi în curte-acum
Un stâlp la bătrânețe.

M-aș fi-nsurat când isprăveam
Cu slujba la-mpăratul,
Mi-ar fi azi casa-n rând cu toți...
Cum m-ar cinsti azi satul...

CUPRINS

Câți ai avea azi dumneata
Nepoți, să-ți zică: „Moșu…“
Le-ai spune spuză de povești…
Cu Împăratul Roșu…

. . . .

Așa… vă treceți, bieți bătrâni,
Cu rugi la Preacurata,
Și plânge mama pe ceaslov,
Și-n barbă plânge tata…

REÎNTORS

Stăpâne codru, crai bătrân:
Mai ții-le tu minte, oare?…
La umbra unui fir de nalbă
Plângea o floare de cicoare,
Și-un firicel de izmă-creață
Se săruta atunci cu Oltul…
Atunci m-am dus în lume eu,
Feciorul lui Iosif preotul!

Părinte-al meu din vremi de mult,
Era și-o casă la răscruci…
Era a noastră… Nu știu, tu
Aminte dacă-ți mai aduci?…
Că matca Oltului bătea
La colțul casei într-un soc,
Și-n Olt se oglindeau, din geam,
Trei rădăcini de busuioc…

Când mi-am luat într-un amurg
De frunza ta bunul rămas,

Era și tata... Știi-l tu?...
Și mama sta sfârșită-n glas...
Și hâtrul dascălu Ilie,
Cel înțelept, glumeț și șchiop,
La vatră răzimat spunea
O pilduire din Isop...

Bătrâne codru! Eu m-am dus,
Răpus de-un gând nebun, pesemne,
Uitat-am pilda lui Isop,
Vârtejului să nu mă-ndemne...
Dar ostenit odat' privind
La zarea cerului albastră,
Am plâns, și gândul m-a bătut
Să mă întorc la casa noastră!...

...Și m-am întors, stăpâne-al meu!...
Dar casa noastră nu mai este...
Azi, rogu-te, să-mi spui din frunză
Îndurerata ei poveste!
Că dascălu Ilie-i mort...
Cum s-a schimbat de-atuncea satul...
Și Oltului i-a mutat matca
Poruncă de la împăratul...

Cinstite crai! A fost demult.
Că s-a schimbat atât de-atunci:
Seninul razelor de soare
Și fața florilor din lunci...
Și-n valul vremilor s-a dus
A vieții mele dimineață,
Cum s-o fi dus demult pe Olt
Cel firicel de izmă-creață...

Zadarnic cat stolul de visuri
Ce printre paltini se pierdură
Și dorurile mele scrise
Pe fața foilor de mură...
Și toate râsetele mele
Din alunișul din zăvoi,
Și plânsul meu de-odinioară...
Ne-aveam atât de bine noi...

Azi, lasă-ți freamătul să-mi pară
Un mulcom zvon de patrafire,
Ce blând asupra mea-și pogoară
Duioasa lor hirotonire...
Și spune-i vântului să tacă
Când va porni de-aici la plai:
Că răposatul n-a fost vrednic
De poala ta, bătrâne crai!

DEPARTE

Vezi luna-n cingătoarea
Aprinsei bolți albastre,
Argintul ei tivește
Și pragul casei noastre.

Și uite,-n clipa asta
Eu nu știu ce mă-ndeamnă
Să simt întreg amarul
Acestei nopți de toamnă.

CUPRINS

Dar parcă plâng copacii
Din frunzele lor moarte,
Și parc-aud un cântec
Cum tremură departe.

Aievea simt în suflet
Cum jalea lui m-apasă —
Aș vrea să fiu acuma
În sat la noi, acasă.

S-ascult cântarea blândă
Cum picură domoală,
Și capul greu de gânduri
Să-l culc la mama-n poală.

Ea, biata, să-mi sărute
Șuvițele pe frunte,
Norocul să mi-l vadă
În firele cărunte.

Încetișor la sânu-i
Obrajii să-mi îngroape,
Și lacrima nădejdii
Să-i tremure-n pleoape.

Și lacrima nădejdii
Pe fruntea mea să cadă:
Un picur de văpaie
Pe-un bulgăr de zăpadă.

CUPRINS

DORINȚA

Departe-aș vrea de-aici să vii,
În alte lumi senine,
În dimineața de Florii
Să mă cunun cu tine.

Să ne-așezăm în sat la noi,
S-avem în deal o casă,
Să fiu cel mai cuminte-n sat,
Și tu, cea mai frumoasă.

Să vie și mama la noi,
Că-i necăjită tare,
Să aibă tihn-un an ori doi,
Ori cât pământ mai are.

Acolo să trăim în munți
De cât trai avem parte,
Sătenii seara să-i adun
Și să le spun din carte:

Că sunt de neam împărătesc,
Din țara-ndepărtată,
Că tot pământul rotogol
Era al lor odată…

Și că azi oamenii-nvățați
Așteaptă să se nască
Un tânăr crai coborâtor
Din legea românească.

CUPRINS

Copiii noștri să-i înveți
Tu: *Crezul... Născătoarea...*
S-ajung să-i văd cântând pe toți
În strană, sărbătoarea.

Atunce, împăcat cu rostul
Acestei lumi deșerte,
Să mor, să-mi zică satu-ntreg
Un: „Dumnezeu să-l ierte!“

Iar popii nostru-ntâmplător
Vreun oaspe-atunci să-i vie;
„Pe cine-ngropi, părinte, azi?“
„Pe-un om de omenie!...“

ZADARNIC

Noroc, logofeți de-acum zece ani!
Primiți-mă, rogu-vă, iarăși,
Și gândului vostru mă faceți părtaș,
Și glumelor voastre, tovarăș.

Departe-am fost eu, copii, la oraș,
Și legea pe-acolo nu-i bună,
Cârciumarii te mint și lăutarii nu știu
Aievea ce-i graiul din strună.

De-aceea mă-ntorc să mai joc înc-o dată
Senina și vesela horă,
Cumătră cu sufletul vostru curat,
Cu biata mea inimă, soră.

CUPRINS

Așa! Să le văd închegându-se-n lanț
Vânjoasele brațe rotunde,
Și tropotul vostru din greu apăsat
Tărâmul să stea să-l scufunde.

Așa! M-așteptați, vin și eu cu voi,
Cămașa răsfrâng-o de mâneci,
Să-nceapă alaiul, vrăjmașul alai,
De praznicul sfintei Dumineci.

Un pas înainte și doi înapoi,
La dreapta, la stânga-nainte...
...Un pas. . . . .
. . . .

Lăsați-mă! — Mă duc. Cetesc
În ochii voștri,-ai tuturora:
Nu e de rândul cetei noastre
Cine-a uitat să joace hora.

DE-O SĂ MOR

De-oi muri la primăvară,
Să mă plângeți tu și mama;
Amândouă să mă plângeți
Și să vă cerniți năframa.

Nimeni altul nu jelească
Răposata voastră fală,
Și vă rog, cu îngroparea
Nu vă faceți cheltuială...

Dar că m-am născut, pesemne,
Într-o zodie ciudată,
De m-a bătut nenorocul
De pe lumea asta toată.

Are să-ntristeze satul
Rostul meu atât de jelnic,
I-or cădea și popii Naie
Lacrimi multe-n molitfelnic.

Voi să-i dați lui popa Naie
Liturghii o lună-ntreagă,
Că-i sărac și popa Naie
Și n-are bucate, dragă.

ÎN CODRU

Când rătăcind, bătrâne codru,
Ajung la sânul tău de tată,
La poarta-mpărăției tale
Plec fruntea mea înfierbântată.
Eu simt că-n lung șirag de lacrimi
Se sfarm-al genei mele tremur,
Și ca un făcător de rele
La poarta ta eu mă cutremur.

Curat e duhul lumii tale,
Căci Dumnezeu cel sfânt și mare
Sub bolta ta înrourată
Își ține mândra sărbătoare.
Tu-l prăznuiești cu glas de clopot
Și cu răsunet de chimvale

Pe cel ce-atâtea înțelesuri
Gătit-a strălucirii tale.

Amurgul învestmântă-n umbre
Smerita frunzei frământare,
Și pare tânguiosul freamăt
Un glas cucernic de tropare.
Nu-i jalea pătimirii tale
Tremurătoarea ta plânsoare,
Ci-i cântecul de-ngropăciune
Ai doinei noastre, care moare.

Departe s-a aprins un fulger,
Lovind în creasta ta năpraznic,
Și-n tot hotarul tău mânia
Și-a început păgânul praznic.
E-al răzvrătirii noastre tunet,
Și-n neagra ta cutremurare,
Atâtea veacuri umilite
Își gem strivita răzbunare.

Iar dacă printre paltini luna
Își frânge razele curate,
Vărsând sfiala ei gălbuie
Pe frunzele înfiorate,
În picătura de lumină,
Din geana zorilor albastre,
Eu văd cum tremură și-nvie
Nădejdea visurilor noastre.

Și-ar oțeli piticul suflet
Atunci când mila ta,-mpărate,
Mi-ar lumina o clipă taina

Măririi tale-nfricoșate...
Pe strunele neputincioase
S-ar zămisli cântarea sfântă,
Dând înțeles vieții mele
Și morții ferecându-i țântă!

DIMINEAȚA

Cu grele răsuflete apele dorm,
Pe lanuri dorm spicele grele,
Asupra pădurii veghează de sus
Cetatea eternelor stele.
Luceafărul bòlnav în lumea de-ngheț
Clipește din gene molatic,
Când dorul pribeag, de pe-o creastă de ulm,
Și-l geme porumbul sălbatic...

În geamăt se-naltă durerea la cer,
Câmpii de lumini să-nfioare,
Luceafărul simte văpaia arzând
Și tremură, bietul, și moare.
Cu ochii plânși, stelele toate se duc
Pe patul de nori să se culce;
Din dragostea stinsă în neguri de zări
Lin picură liniștea dulce.

În taina tăcerii pornește-se vânt
Să mângâie trestia-n vale,
Pe-ascuns o sărută, dar dragostea lui
O văd licuricii din cale.
Și-o spun licuricii la frunze de soc,
Și socul pădurii o spune,

Și frunzele toate grăbite tresar
Și-ncepe pădurea să sune.

Se duce iar vântul, pribeagul drumeț,
Sfios fâlfâind din aripă,
Din doru-i aprins și în veci călător
O doină domol se-nfiripă.
Și doina o cântă alunii din crâng
Și-o tremură-n murmur izvorul,
Și doina trezește și turma din deal,
Și turma trezește păstorul.

Din funduri de peșteri vin umbre șirag
S-asculte amarul cântării,
De patima doinei și umbrele mor,
Cu lacrimi plâng genele zării.
Și doina se zbate, și frunzele plâng,
Și codrul prelung se-nfioară,
Când, iată, prin neguri cu sârg străbătând
O rază solie coboară:

Deschideți larg poarta, cărunților brazi,
Să vie-mpăratul măririi,
Se mângâie jalea nestinsului dor,
Să-mpace durerile firii...

PE ÎNSERATE

Mireasa cerului albastru
Își împânzește-n ape chipul,
De vraja ei tresare unda
Și-nfiorează-se nisipul.

CUPRINS

S-aștern bobițele de rouă
Pe-ntinsul luncii patrafir:
Din mâna cerului, părinte,
Se cerne preacuratul mir...

În mulcom zvon se-mbrățișează
Cu apa trestia bolnavă —
Doi licurici și-aprind sfiala
În adăpostul de otavă.

S-aude toaca cum, grăbită,
În fag o bate-o gheunoaie —
Se odihnesc pe iarbă mieii,
Și zurgălăii de cioaie.

Domol purcede glas de schijă
De la clopotnița din deal,
Să povestească lumii jalea
Înstrăinatului Ardeal.

DE LA NOI

Cu fruntea-n țărână, plângând azi ne vezi,
Din slavă, cerescule soare;
Rugămu-ne ție, azi sufletul nostru
Tu lasă-l departe să zboare.
Trimite și vântul, pribeagul drumeț,
El, crainicul bolții albastre,
Să ducă departe, pe aripa lui,
Cuvântul strigărilor noastre.

Acolo, departe, spre soare-răsare,
În freamăt de foi din dumbravă,
Pe veci cetluite în marmură rece,
Dorm clipele noastre de slavă.
Voi sunteți acolo, viteji pârcălabi,
Și voi, preacinstiților vornici,
Statornici în cinstea de lege și țară,
În focul credinței statornici.

Acolo dormi și tu, arhanghel bătrân,
Tu, Ștefane, sfânt voievoade,
Ce-ai scris strălucirea norodului tău
Cu sânge dușman de noroade.
De sfânta ta dreaptă, de spada ta sfântă
Spun toate poveștile slovei.
Să nu se-nfioare de numele tău
Nu-i frunză în codrii Moldovei...

Azi mașteră-i vremea... Acum văduvite
Zac sfintele tale oțele,
Și luna, când trece, de milă tresare,
Căci vede rugina pe ele.
Amarnic ne poartă pe strâmbe cărări
Vicleana și vitrega soarte,
Mărit voievoade, în țara ta azi
Și vise și fulgere-s moarte...

Noi suntem drumeții piticelor vremi,
Pitici în putință și vrere,
Copii fără sprijin, ne scurgem viața
Din dor și din nemângâiere.
A noastră moșie, frumoasă nespus,
Grumazul și-a-ntins spre pierzare,

CUPRINS

Căci brațele noastre azi spadă nu strâng,
Și steag țara noastră nu are...

Măria ta! Suntem bătuți de nevoi!
La noi în zadar ară plugul,
Căci holdelor noastre cu spicul de aur
Străinul le fură belșugul.
Am vrea să purcedem cu jertfele laudei,
Dar n-avem nimica la casă...
Măria-ta! Toate străinii le duc,
Și numai cu lacrimi ne lasă...

Dar spunem cu toții nevestelor noastre
Să plângă cu lacrimi de jale,
Potopul să treacă și plaiuri și munte,
Să spele oțelele tale.
Atunci, când în soare din nou străluci-vor,
De sus, din a ta-mpărăție,
Crai tânăr, crai mândru, crai nou să le-ncingă,
Trimite, rugămu-ne ție!

CÂNTĂREȚILOR DE LA ORAȘ

Voi n-aveți flori, nici cântece, nici fluturi,
Căci soarele în țara voastră moare;
Voi în zadar cerșiți acolo-n umbră
Din cerul sfânt o rază să coboare.
E frig la voi, și-i moartă strălucirea
Cetăților cu turnul de aramă,
Bieți cântăreți cu aripile frânte,
În alte zări cuvântul meu vă cheamă...

Veniți, veniți să-ngenunchem cu toții:
Pământul negru-i vechiul nostru tată;
La sânul lui să râdem și să plângem,
Cu sufletul și inima curată.
Să fim copiii iscusiți ai firii,
Să învățăm din sfânta ei cântare,
Să furișăm în mintea noastră picuri
Din înțeleapta firii îndrumare.

Veniți, veniți în ceasul dimineții,
Când, sub clipirea bolții-mbujorate,
Sărbătorește-al învierii praznic
Biserica de frunze-nrourate.
Când umbre mor și scapără lumina
Din negură zburând biruitoare,
Veniți, veniți, să cad-asupra noastră
Hirotonirea razelor de soare.

Să ne-nfrățim cu zvonul și viața
Ce saltă-n zori când se pornește plugul,
S-adăpostim în suflete mândria
Livezilor ce-și mlădie belșugul.
Iar când amurgu-n haina lui cernită
Cărunții brazi începe să-nvestmânte,
Noi să privim luceafărul din zare,
Și-atunci să zicem strunelor să cânte...

Din freamătul dumbrăvii-nlăcrimate,
Din argintatul tort al lunii pline,
Din șopotul izvoarelor de munte
Să împletim noi cântece senine.
Iar trăsnetul, ce înfioară bolta
Când fulgere potrivnice se-ncaier',

Și mugetul înfricoșat al apei
Să ferece al strunei noastre vaier.

Să piară umbra zidurilor negre,
Ce-ntunecă o melodie sfântă,
Curatul chip al farmecelor firii
Să scânteie când glasul nost' cuvântă.
Căci dumnezeul neamurilor toate,
Sub strălucirea mândrei bolți albastre,
În codrii verzi și-n negrele ogoare
A semănat nădejdea vieții noastre...

SEARA

Bolta și-a cernit năframa
Ca o mamă întristată,
Floarea-soarelui pe câmpuri
Pleacă fruntea-ngândurată.

Zarea-și picură argintul
Pe ovezele de aur,
Ostenit, din aripi bate,
Ca un vis pribeag, un graur.

Codrul cântăreții-și culcă,
Doarme trestia bolnavă,
Dorm doi pui de nevăstuică
Sub o brazdă de otavă.

S-a oprit trudita moară,
Doarme apa la irugă,
Răzimat pe coate-adoarme
Un cioban întins pe glugă.

CUPRINS

Doarme cerul și pământul
Într-o dulce-mbrățișare...
Doar izvorul mai tresaltă
Ca un sân de fată mare.

LĂUTARUL

Dezgroapă, moșnege, cu mâinile-n tremur,
Comoara ta veche de jale...
Tu porți ferecate durerile noastre
În vaierul strunelor tale.
În ele-mpletit-au străbunii cucernici
Credința visării deșarte,
Și-n graiul lor plânge și n-are repaos
Amarul nădejdilor moarte.

Se-ndoaie, se-ntinde și tremură arcul,
Și lemnul prelung se-nfioară
Când două mărgele, ca mirul de limpezi,
Din gene se scurg pe vioară.
... Ne cântă bătrânul... Cărunta pleoapă
O vezi cum povara-și frământă...
Cum mâna lui cade... I-alunecă arcul...
— Mai cântă, lăutare, mai cântă!...

S-a stinge și roua pleoapelor noastre,
Și ochii lumina și-or frânge,
Ci strâns cetluită de marmura vremii
Cântarea ta vecinic va plânge.
Pe aripi de vânturi trăi-va pribeagă
Oftarea ta sfântă, moșnege,

De jalea-i răzleață va plânge amurgul
Și plânge-vor frații de-o lege.

Vor geme pe plaiuri izvoarele-n noapte
Și-ncet grăitoarele unde,
Bătrânilor codri și-or spune mustrarea,
Iar codrii cu glas vor răspunde…
Pe când vor începe să freamăte brazii,
Gătindu-și cetatea măiastră,
Și focuri pe creste pe rând rumeni-vor
A bolții năframă albastră…

Când soarele mândru din nori va purcede
Văzduhul senin să-ntretaie,
Aprinsă scânteia ascunselor doruri
Va arde cu munți de văpaie.
Un vifor năprasnic, cu brațe de flăcări,
Topi-va în goana lui cruntă,
Din jalea pribeagă a strunelor tale
Măreață cântare de nuntă!

A MURIT…

De-o zi-ntreagă plâng alături biata Mura cu fecioru.
În bordei, pe masa-ntinsă, doarme astăzi Laie Chioru.

De-nvălire o vecină s-a-ndurat cu două straie,
Și drept pernă, o desagă a umplut Mura cu paie.

L-a legat pe sub bărbie cu năframă de mătasă,
O scumpete pusă-n ladă de pe când era mireasă.

Busuioc și izmă-creață a adus cumătra dar,
Iar pe buzele-nnegrite a pus Mura un creițar.

Într-un ciob zăcuse banul, în firidă, la o parte
Nu mai umblă azi, și Mura de păcat se teme foarte....

Între foi de nuc, alături, lângă fruntea lui de ceară,
Ostenit se-tinde arcul pe grumazul de vioară.

Doi cărbuni sfiala-și scapăt', adormind sub pirostrii,
Întunericul coboară prin ferestrele pustii...

Mura stă pe fața vetrei și-i cad lacrimi în cenușe...
Leneș scârțâie țâțâna ruginită de la ușe.

Se ivește-n prag copila judelui Zăbun, cea mare,
Și din mâneca cămășii scoate-ncet o lumânare.

Cruce-și face — o aprinde... Tremurând, para gălbuie
Nu se-ndeamnă de sfială, cât pe-aici era s-apuie...

— Nu mai plânge, Mură, leică, zice fata lăcrămând.
— Mura stă cu fața stinsă și răzleț o paște-un gând:

Ce viața fără milă... Lângă mort, la căpătâi,
I-a fost dat să ardă-n casă lumânarea cea dintâi...

LA GROAPA LUI LAIE

Am venit să-ți spun o vorbă
Azi, când pleci în țări mai bune,
Niculaie, Laie Chioru,
Cântăreț din patru strune;

Du-l cu tine meșteșugul
Care ne-ntărea soboru:
Meștere a nouă sate,
Lăutare, Laie Chioru!

Unde norii-și țin popasul
În lăcaș de mărgărint,
Șede Domnul cu Sânpetru
La o masă de argint.

Tu să-ți pleci ușor genunchii
Și ușor să-ți pleci grumazul,
Și pe umerii vioarei
Să-ți apeși domol obrazul.

Și să cânți un cântec, Laie,
Cum se cântă-n sat la noi,
Când se tânguie ciobanul
După turma lui de oi.

Povesti-va atunci struna
Înălțimilor albastre
Vremea lungă câtă jale
Scris-a-n sufletele noastre.

S-ar întuneca pământul,
C-ar veni, veni, țigane,
Toate stelele s-asculte
Glasul strunei năzdrăvane.

Blând zâmbire-ar Milostivul...
Iar din geana lui de-argint
Lacrim-ar cădea-n adâncul
Norilor de mărgărint.

Ni s-ar stinge-atunci necazul
Ce de mult ne petrecea:
Între stelele de pază
Am avea și noi o stea!

CÂNTECE

I

Sus la cârciumă-n Dealu-Mare
De trei zile țin soboru...
De trei zile beau și-mi zice
Din lăută Laie Chioru!

De trei zile, măi copile!
Doru-i greu și jalea-i multă.
Și tot zice, să le-aline,
Laie Chioru din lăută.

Zi, măi Laie, înc-un cântec
De-o cămașă cu altiță
Și de-un drac cu ochii vineți,
De-o Aniță-cârcimăriță.

C-a trecut și postul mare
Și moșia mi-e arată,
Și crâșmaru-i dus la târguri...
Foaie verde, foaie lată!

Zi, măi Laie, de-o bălaie
Cu trupșor subțire, nalt...
Tu c-un ochi nu vezi, țigane,
Să-l închizi și celălalt!...

II

Măi crâșmare, Niculaie,
Ce mai zici de lumea asta?
Dumnezeu să-ți ție vinul,
Și norocul, și nevasta!

Cum mai umblă târgurile?
Băutura-i acră, vere,
Dar ți-e harnică nevasta,
Arz-o focul de muiere!

Bea și tu cu mine astăzi,
Că eu beau să-mi stâmpăr doru,
Parcă-i alta lumea asta
Când ne zice Laie Chioru.

Laie Chioru — bată-l Domnu —
El nu vede toate cele;
Știe două din lăută:
Una-i dor, și una-i jele.

Când de dor ne zice Laie,
Tremură cupa pe masă;
Când de jale cântă Laie,
Zboară cupa pe fereastră.

Și-aș aprinde-atuncea satul...
Să-l vad pară, vâlvătaie...
Ochii vineți foc să-i arză...
Măi crâșmare Niculaie!

III

Bea și dumneata, părinte,
Dumnezeu să-ți ție darul,
Să mai poți ceti psaltirea
Să mai poți goli paharul.

Că noi bem de patru zile
Cu crâșmarul, umfle-l zmeii,
Bem, părinte, ca la nunta
De la Cana Galileii.

Ce-ar mai fi de lumea asta
— Zice-alaltăieri vecinul —
Ca la nunta de la Cana,
De-am găti din apă vinul?

N-ar fi bine, măi vecine!
N-ar fi crâșme-atunci deloc,
Și crâșmarul Niculaie
Nu s-ar duce-n iarmaroc...

N-ar mai fi nici Laie Chioru,
Ție-l paza Maicii sfinte,
Nici Anița-cârcimărița.
Și ne-am prăpădi, părinte!...

IV

Lună, lună, stea vicleană,
Neam de fire de vădană,
De ce dorurile mele
Spusu-le-ai la stele?

Stelele, sus, călătoare,
Fete mari, clevetitoare.
Mi-au dus vântului oftatul
Și mă știe satul.

V

Dorurile mele
N-au întruchipare,
Dorurile mele-s
Frunze pe cărare...
Spulberate și strivite frunze pe cărare.

În zadar le caut
Visurile mele,
Strălucită salbă,
Salbă de mărgele...
Minunată și pierdută salbă de mărgele.

Tot ce-mi țese noaptea,
Zorile-mi destramă,
Mi s-a dus norocul...
Nu-l mai plânge, mamă...
La icoana Preacuratei, nu-l mai plânge, mamă.

VI

Fată mare, fată mare,
Călătoare printre stele,
Vin la tine-n miez de noapte
Toate visurile mele.

La fereastra ta, șirete,
Bat din aripi de mătasă,

CUPRINS

Fată mare, fată mare,
Lasă-le să vie-n casă.

Tremurând să treacă geamul,
Se înșiruie mărunte
Pe șuvița de pe tâmplă,
Pe șuvița de pe frunte.

Fată mare,-n zorii zilei
Te-a vedea seninul soare
Strălucind cu o cunună
De albe mărgăritare.

PRIBEAG

Plânge-o mierlă-ntr-o răchită
La răscruci de Dealu-Mare…
Suie-n pas domol răzorul
Un voinic pe murg călare…

Jos, în smalț de soare-apune,
Turla satului străluce;
Sapă murgul și nechează
Și-nspre vale vrea s-apuce…

Se înalță-n șea voinicul,
Vede-o casă-ntre poiene,
Și cu mâneca cămășii
Zvânt-o lacrimă din gene…

Într-o clipă strânge frâul
Și-l îndeamnă-n altă parte,

CUPRINS

Dârz pleoapele-și închide...
„Du-mă, murgule, departe!...“

Sfărmând jgheabul cu potcoava
Drumului s-așterne murgul —
Peste plopi cu frunza rară
Cade-nlăcrimat amurgul...

PACE

Luna-și picură argintul,
Tremurându-l pe fereastră;
Vede-atâta împăcare
Străjuind căsuța noastră.

Lângă pat, zâmbind, stă mama,
Adormindu-și copilașii,
Cămășuță cu mătasă
Le-a cusut mâna nănașii.

Numai moșul povestește,
Așezat pe fața vetrii —
Dumeriți de-o pildă veche,
Îl ascultă doi cumetri.

Dar auzi! Cățelul latră,
S-aud șopote-n ogradă
Și s-aude, subt opincă,
Scârțâitul de zăpadă.

CUPRINS

S-a curmat deodat' povestea
Și-i tăcere mută-n casă —
Osteniți dorm ochelarii
Pe ceaslovul de pe masă.

Licărind o raz-atinge
Geamul ușii de la tindă,
De trei glasuri legănată,
Se-nfiripă o colindă...

De sub țol ridică fruntea
Două fețe bucălaie...
Blând zâmbește din icoană
Cuviosul Niculaie...

CADE-O LUMINĂ

După plopi cu frunză rară
Își desface luna sânul,
Vede-arama numărându-și
Barbă-Putredă, jupânul.

În ajun de miez de noapte
Tremură de chiot hanul,
Din ungherul unei laviți,
Cântă Iepure, țiganul.

O pereche râde-n umbra
Nucului de la portiță:
Stă de gât c-o văduvioară
Pristăvelul Niculiță.

CUPRINS

Și se bucură tot satul,
Vin feciori din cătănie,
Sprinten țârlăie tilinca
Și-i atâta veselie...

Doar la geam stă singurică
Fata jidovului, Ida,
Cu ochi verzi ca leușteanul,
Cu păr roș ca cărămida.

Cade-o lacrimă din ochii-i,
Leneș prelingând fereastra...
Suflet obidit și singur,
Ce mai cați pe lume asta?...

SINGUR

Bolnăvit de doruri multe,
Moare-n geam azi busuiocul.
Ni s-a dus în altă țară
Amândurora norocul.

Și grădina mi-e pustie
Lăcrămând se stinge macul,
Văduvit de fluturi galbeni
Și de mâna ta, săracul.

Purtători senini de grijă,
Unde sunteți, ochi căprui?
Neplivită-i buruiana
Celor patru cărărui.

CUPRINS

PĂRĂSIȚI

Stinsă-i para lumânării
De pe lespedea de piatră,
Și bătrânii, bieți, alături
Tot mai stau, uitați, la vatră.

Luna trece șura popii,
Luminând în drum pridvorul –
Pipa moșului nu arde,
Baba și-a uitat fuiorul.

Doar târziu, când prind mai aprig
În vecini să latre câinii,
Ei tresar, se văd în față
Și plâng amândoi bătrânii.

Câtă jale le-a fost scrisă!
Doi feciori aveau la casă…
Unu-i mort de astă-toamnă,
Altul stă cu domni la masă.

RUGA MAMEI

(fragment)

Să-mi plec genunchii iară,
Să-ți spun iar ce mă doare,
Preasfântă născătoare
Și pururea fecioară!
Cu ochiul tău din ceruri,
Atoatevăzătorul,

Tu mi-ai văzut feciorul,
Și mi-ai văzut necazul...

În doftori n-am credință...
Să-l pui iar în picioare,
Să-i rumenești obrazul,
La tine-i cu putință,
Preasfântă născătoare.
Azi rogu-mă iar ție,
Cum rogu-mă de-a pururi
La sfânta liturghie...

Atâta bogăție
Avem și noi la casă!
Umblat-a mult băiatu
Și știe multă carte,
Adusă de departe,
Doar chiar de la-mpăratu!
Și are-nvățătură,
Din carte și din gură,
Mai multă și ca popa,
Ca popa Irimie.
Și cum aș vrea, preasfântă,
Norocul să mi-l ție,
Să-l văd iar ca odată,
Cu fața-mbujorată,
Cu ochi de fată mare,
Cum a plecat de-acasă...
Să-și caute mireasă,
Subțire ca o floare,
Ca floarea de cicoare.

Să facem nuntă mare.
Să curgă râuri vinu,
Să joace și vecinu,
Vecinu Niculaie.
Și să-și arunce-n grindă
Căciula lui de oaie,
Și să roiască-n tindă
Tot domni cu-nvățătură,
Să cânte toți din gură
Și-n horă să se prindă.
Să-l văd în hora mare
Pe el c-o domnișoară,
Preasfântă născătoare
Și pururea fecioară!...
Umblat-a mult băiatu
Și știe multă carte,
Adusă de departe,
Doar chiar de la-mpăratu!

ZADARNIC

Zadarnic plânge vântul și nucii plâng, bătrânii,
Frăgarul din ogradă, și cumpăna fântânii...
Și plânge mama biata... și cum ar vrea s-o-nșele
Povestitorii jalnici ai pribegirii mele.

La mine vii cu cartea, cu gând să-mi dai canoane,
Și vrei să mă cumineci, părinte Solomoane,
Cucernic faci agheasmă, și mâna ta, părinte,
Stropește casa tatii, ca bine-s-o-cuvinte.

Dar în zadar mă-nvălui încet cu patrafirul
Și fruntea mea fierbinte o răcorești cu mirul...
Zadarnic mamii-i cade o lacrimă pe iie,
Zadarnică e slujba lui sfântu Vasilie!...

LA STÂNĂ

Găinușa-ncet răsare,
Luna-i după Dealu-Mare,
Plânge-un clopot de cioaie,
Vin ciobanii de la stână,
Strungărițele, de mână,
Cântă cântec de cimpoaie
Și le râde tuturora
Față plină, bucălaie,
Cum încep să-nvârte hora...
Numai Sandu Copilandru
Nu se prinde-n hora mare.
Cântă jalnica cântare...
Cimpoieru-i ia de veste,
Stă o clipă, hodinește,
Schimbă hora-n cânt de jale!
„Mândră fată, ochișorii,
Ochișorii, obrăjorii“...
Se opresc în joc feciorii,
Dumerindu-se deodată.
Parc-ar vrea să plângă-o fată,
Fața-i arde vâlvătaie...
Strigă Sandu Copilandru!
„Zi, căprare Niculaie!
Zi, căprare Niculaie!“

Și cum arde focu-n stână
Și lumin-o buturugă,
Vede baciul că lui Sandu
Îi cad lacrime pe glugă...

TOAMNA

Văl de brumă argintie
Mi-a împodobit grădina,
Firelor de lămâiță
Li se uscă rădăcina.

Peste creștet de dumbravă
Norii suri își poartă plumbul,
Cu podoaba zdrențuită
Tremură pe câmp porumbul.

Și cum de la miazănoapte
Vine vântul fără milă,
De pe vârful șurii noastre
Smulge-n zbor câte-o șindrilă.

De vifornița păgână
Se-ndoiesc nucii, bătrânii,
Plânge-un pui de ciocârlie
Sus pe cumpăna fântânii.

Îl ascult și simt sub gene
Cum o lacrimă-mi învie:
Ni s-aseamănă povestea,
Pui golaș de ciocârlie.

CUPRINS

COPIILOR

I

Veniți la sânul meu cu toții,
Copii cu frunțile senine,
Veniți să primeniți izvorul
Nădejdii mele de mai bine!

Voi sunteți roua dimineții
Ce scânteie neștiutoare
Că poartă-n ea întreg argintul
Curat al razelor de soare.

Din glasul vostr-un dulce clopot,
Ce mângâie-un amurg de seară,
Învață sufletul meu, bietul,
Să creadă-n flori și-n primăvară.

Și parcă înțeleg mai bine
Privighetoarea care cântă…
Veniți, veniți! Mi-atât de dragă
Zburdălnicia voastră sfântă.

Căci râsul vostru plin, năvalnic,
Ca unda râului de munte,
Îmi amuțește-ndurerata
Poveste-a firelor cărunte.

Și parcă-mi picură un cântec
La poarta minții mele reci:
O dulce-ntârziată rază
Din raiul meu pierdut pe veci…

II

Copii, cu ochii mari și limpezi
Ca raza nopților albastre,
De ce purtați și voi osânda
Ce-a scris ursita firii noastre?

O jale sufletu-mi despică
Și-mi frânge visurile-n două,
De glasul minții mă cutremur:
... Și voi veți fi asemeni nouă!...

Când înțeleg c-aceleași patimi
Și-aceleași năzuinți deșarte,
Cum vor călăuzi în oarba
Prăpastie ce ne desparte,

Că ochii voștri-n care arde
Azi vraja basmelor cu zmeii,
Rătăcitori, în drumul vieții
Cum au să mintă, fariseii,

Atunci o scârbă mă supune
Și-un gând păgân mă înfioară,
Și sufletul meu fierbe-asemeni
Acelui crai de-odinioară

Ce-a omorât în fașă pruncii...

. . . .

Orânduiala ta-i amară,
Mărite domn al lumii noastre...
Eu nu mai cred în primăvară!...

PĂRĂSIT

Mor multe șiraguri de clipe,
Și nimeni nu-mi bate la poartră
Când vremea-mi așterne pe suflet
Cenușa ei aspră și moartă.

Vin neguri cu noaptea pe umeri,
Și bezna mă-nghite, nătângă,
Și viforul vine, păgânul,
A viselor aripi să-mi frângă.

Nu-i rază să-mi mângâie fruntea,
Încet coborându-mi din stele...
Mai străluci-va vreodată
Altaru-nchinărilor mele?

Stejarul nădejdilor multe
Își scutură frunzele moarte...
Vai, tu ești atât de frumoasă,
Și tu-mi ești atât de departe...

DESPĂRȚIRE

Azi moare-nfiorarea cetăților de stele
Și înțelesul tainic al cântecelor mele.
Se rupe tortul galben al razelor de lună,
Mor visurile albe ce-mi tremură pe strună.
Luceafărul clipirea în negură și-o frânge,
Lumina lui bolnavă se zbate și se stânge,
Și moare găinușa în pragul nopții sure,
Și toată mângâierea din zvonul de pădure.

Mor fluturii din zare și mor toți trandafirii,
Își curmă înțelesul întreagă vraja firii.
Cum se desfac prăpăstii și-adâncul lor înghite
Strălucitoarea salbă a multelor ispite.
Comoara-nfășurându-și, nădejdea pleacă-n pripă,
De drum norocu-și gată pribeaga lui aripă,
Din mintea-ntunecată fug grabnic, rânduri-rânduri,
Ducându-și tot argintul, popoarele de gânduri,
Și se-mpletește noapte din neguri jucăușe
Când sufletul meu calcă pe-a viselor cenușe.
Drumeț cu ochii tulburi se duce fără țântă,
Amarul îl încinge și noaptea-l învestmântă,
Și patima-l sugrumă cu brațele-i de fier...
Sfârșit, el îngenunche și zgribură de ger,
Cerșind din îngropata-i hlamidă de văpaie
Să-i mai trimiți o rază, domnița mea bălaie.

ÎNVINS

I-am zis într-un amurg de vară,
Robit de chipul unei stele:
Durează, suflete măiestre,
Altar nădăjduirii mele!

I-am dat temuta mea comoară,
Temeiul sfânt al suferinții,
Argintul visurilor toate,
Și marmura curat-a minții.

Și el mi-a întruchipat altarul,
Lăcaș de mândră strălucire,

Zidindu-și în catapeteasmă
Întreagă setea de mărire.

Dar vifor s-a pornit prin noapte,
Și-n goană vitregă și crudă,
O clipă-a sfărâmat nătângă
Prisosul lunilor de trudă...

E noapte-acum... Pe fața bolții
Plâng ochii stelelor senine,
Când blustemă-nșelatul meșter
Și strigă bietul din ruine...

SOLUS ERO[1]

Tu, preacurată rază, ce-ai coborât din stele
Să luminezi în noaptea singurătății mele,
Ascultă-mi rugăciunea, ce-o gem cu buza arsă:
Din preajma vetrei mele, fă calea ta întoarsă.
Păcătuiește raza curată, viorie,
Când se oprește-n drumu-i pe-o strașină pustie,
Învestmântând cu picuri din sfânta ei văpaie
O scorbură, ce poartă un cuib de cucuvaie.
Vezi, zboar-atâția fluturi în necuprinsul firii,
Și strălucesc pe câmpuri, în floare, trandafirii.
În calea ta senină, spre ei îndreaptă-ți zborul,
Căci lor te dete-n gându-i de-viață-dătătorul,
Tu, preacurată rază, ce-ai rătăcit din stele,
Să luminezi o clipă singurătății mele.

---

[1] *Voi fi singur (lat).*

Eu port în mine noaptea, și-n bezna ei adâncă
Mi-e sufletul un vultur înlănțuit de-o stâncă;
Ar vrea adâncul bolții cu zboru-i să-ntretaie,
Prin câmpuri de lumină, prin drumuri de văpaie,
Să-și scalde ochii tulburi în râuri largi de stele...
Dar aspra țintuire a lanțurilor grele
Cu praful sur al pietrei îi înfrățește rostul...
Zadarnic vrea să-și cate în ceruri adăpostul:
Cu glas nebun el urlă, și blиstemă, și țipă,
Și sânge cald stropește trudita lui aripă,
Și veșnic o să lupte, în patima-i păgână,
Cu bulgării de piatră, cu lumea de țărână...

Zâmbind amar se-ntreabă deci mintea gânditoare:
De ce-ar veni la mine făptura ta de floare?
Tu, înger cu ochi limpezi, cu aripi de mătasă,
De ce să te cutremuri de-o luptă nențeleasă?
Când zboară-atâția fluturi în necuprinsul firii,
Și strălucesc pe câmpuri, în soare, trandafirii...

NOAPTE

Nemărginită bolt-a nopții,
Deschide tainica ta carte
Și-ascultă-mi glasul zbuciumării
Neputincioase și deșarte.
Doar mila ta n-o să se stingă
Când două mâini tremurătoare
Își împreun' nevolnicia
În chip de rugă și iertare.

Azi țintele de nestemate
Culege-le din cingătoare,
Căci ochii stelelor mă mustră,
Și plânsul stelelor mă doare.
Azi orice picur de lumină
Din fața ta îmbujorată
În țintirimul larg al minții
O cruce proaspătă-mi arată.

Le văd șireag... și mă cutremur,
Și fiecare clipă-mi pare
O fărmitură ce se smulge
Ca dintr-un cântec de pierzare.
Simt mintea dezgropându-și morții,
Căzând la fiecare groapă,
Și jalea trecerii eterne
Mi-apasă plumbul pe pleoapă.

Când tu mi-aprinzi în mii de facle
Senina dragostei dovadă,
Înfiorându-se-n adâncuri,
Plâng ochii osândiți să vadă.
Aducerea-aminte vine,
Și din oglinda-i blestemată
Învie rostul celor duse...
Iar eu ascult ce-a fost odată...

O lume-și desfăcea-nainte-mi
Comoara tainelor bogată,
Zvâcnea eternul ei cutremur
Sub tâmpla mea înfierbântată.
O patimă-mi robise ochii

Cu strălucirea ei păgână
Și mă smulgea cu braț de vifor
Din valul lumii de țărână.

Simțeam fiorii-ndrăgostirii,
Măreața-mbrățișare mută,
Când în amurg târziu de vară
Pământ și boltă se sărută.
Și-n smalțul pulberii de rouă,
Ce strălucea pe câmp, măruntă
Părea că firea-i hărăzește
Nădejdii mele dar de nuntă.

Eu mi-am zidit în nori altarul,
Și inima, smerita roabă,
Îngenuncheată-n umilire,
Jertfea curata ei podoabă...
Azi nu mai este... Și mă doare
Când vraja razelor senine
Aprinde-o candelă de veghe
Într-o biserică-n ruine...

Azi fulgerele mele-s stinse
Și moarte-s zâmbetele toate
Și nu va mai rodi nisipul
Din biata mea pustietate.
În lanț de neguri și uitare
Aș vrea amarul meu să-l ferec...
Nemărginită bolt-a nopții,
Îmbracă-ți haina de-ntunerec!

Aruncă vălul tău de umbră
Pe toate farmecele firii

Și-ngroapă-n adâncimi de ape
Ispitele îndrăgostirii.
Pe scânteierile de rouă
Și peste câmpul nins de floare,
O beznă grea, ca giulgiul morții,
Să cearnă pace-adormitoare.

Când glasul tinereții moarte
Și-al viselor înfrigurate,
Rătăcitor, fără repaos,
La poarta sufletului bate,
Eu, învălit în întuneric,
Să-nchid zăvorul de la poartă,
Și nici o stea să nu mai vadă
Singurătatea mea deșartă.

CLĂCAȘII

Era în miezul zilelor de vară,
Și soarele, din drumul lui de pară,
Își trimitea săgețile aprinse.
Din brâul lui, din haina lui senină,
Descopciate ținte de lumină
Cădeau sfărmate-n pulbere de rază
Pe revărsarea țarinei întinse
Și ascuțeau ucigătoare suliți...

Eu le vedeam înșiruirea lungă,
Cum, gârbovită,-ncet înaintează,
Cum, stăruind, prin holdă-și taie uliți,
Cerșitorind cu ochii stinși o dungă

De nor pribeag în vânătul din zare,
Când secerea-n trudita ei cărare
Șir așternea în snopii grei de aur
Prisosul sfânt de binecuvântare.
Erau clăcași: oștenii fără nume
Ce duc războiul mare-al tuturora,
Ei ce se sting în neguri și uitare
Și cad și mor de cruda-mpovărare
A tuturor durerilor din lume...

Erau atâți în slujba lor de clacă
Cei osândiți să plângă și să tacă:
Moșnegi slăbiți, ce scris-aveau pe frunte
Zădărnicia pletelor cărunte;
Bărbați sfârșiți, cu sufletele moarte,
Cu tot amarul unei vieți deșarte.
Și-n lung șirag, femeile trudite,
Cu ochii stinși, cu sânul supt de trudă,
Înaintau în cale, gârbovite
De munca lungă, vitregă și crudă.
Cum se târa poporul mut de umbre
Părea o ceată tristă de-ngropare,
Și arșița cădea ucigătoare
Pe-a secerii sclipire nendurată.

În urma lor, încet, fără zăbavă,
Ca un blestem din vremuri înnoptate,
Ca o pedeaps-a veacuri de păcate,
Venea stăpânul gliei odrăslite,
Cu zâmbetul nădejdii împlinite,
Cu pasul greu de-atâta sănătate.
Obrajii lui se aprindeau în pripă,

Și-n ochii lui ardea mânia oarbă
Când vreun moșneag sta locului o clipă,
Tremurător, cu mâneca să-și șteargă
Sudoarea grea ce-i picura din barbă.

Și se târa poporul mut de umbre,
Neputincioasă ceată de-ngropare.
Iar când a fost în ceasul de amiază,
Și le-au adus merindea lor amară,
Din pâine de neghină și săcară,
Ei stau sfârșiți, cu ochii duși departe,
În adâncimea zărilor deșarte.
Eu le vedeam înșiruirea lungă
De mucenici nerăsplătiți ai pânii,
Cei logodiți de veacuri cu durerea,
Și două lacrimi mi-au curmat vederea,
Căzând încet în bulgării țărânii...

Din ceata lor, grăbită, se desprinde,
Întreg lăsându-și codrul de merinde,
Cu chipul stins, o umbră de femeie.
Lâng-un răzor ea stă îngrijorată,
Privește-n jos și sânul și-l descheie,
Mângâietor s-apleacă să ridice
Un făt bălan, ce, adumbrit de spice,
A adormit pe-un așternut de glugă.
Ea blând ridică-l, stând îngenuncheată,
Și-ncet îi dă copilului să sugă...

Cutremurat de clipa asta sfântă,
Un gând simțeam cum sufletu-mi frământă,
Cum mă supune gândul și mă-ndeamnă,

Poruncitor cum drumul mi-l arată:
Ca un proroc, cu fața-mbujorată,
Să cad la poala mamei din țărână
Și, sărutându-i înăsprita mână
Și haina ei de sfântă preacurată,
Genunchii mei să-i plec de închinare!
Și pe copilul ce zâmbește-n pace,
Înfășurat în scutece sărace,
Eu să-l ridic cu brațele-amândouă
În strălucirea arșiței din slavă,
În razele ce cad dogoritoare,
Să-l înfrățesc cu vulturul din zare
Și să-l cunun cu doina din dumbravă!

Căci inima purcede să-mi dezgroape
Comoara ei de doruri nemplinite,
Și simt amarul țarinei robite,
Și simt rușinea neagră cum mă-neacă,
Simt cum lumina-ncepe să se facă,
Cum moare bezna vechilor păcate.
Și sufletul înviorat îmi spune
Că fătul ăst-al patimii amare
Și-al dorului ce moare-n așteptare
E solul sfânt… înfricoșatul crainic,
Izbăvitor durerilor străbune.
Azi ochii lui ascund în adâncime
Măreața taină nepătrunsă mie
A ceasului cel pyruncit să vie,
Să sfarme jalea din viitorime.
El, cel frumos și frate bun cu glia,
Nou-întrupatul suflet de Mesia,

Va fi județul ceasului de mâine,
Ce-ntr-un zorit aprins de dimineață,
Cu mâna lui vitează, îndrăzneață,
Zdrobi-va cartea legilor bătrâne.

El va-ntrupa în strigăt de chemare
Cuvântul sfânt ce azi adăpostește,
În licăriri de tainice altare,
Biserica nădăjduirii noastre.
Și strigătul înaripat va crește,
Prin plaiuri largi, prin munți purtând cuvântul,
Și va trezi din somnul lui pământul,
Și rumeni-va zările albastre.

Atunci, în ziua mare-a învierii,
Acești ostași cu fețe ofilite,
Cu zâmbet mort, cu suflete trudite,
Ca-ntineriți de suflul primăverii
S-or ridica, ei, cari au fost strâjerii
Amarului, și-ai morții, și-ai durerii,
Cu brațul greu de greul răsplătirii.

Toată țărâna gliei dezrobite
Și munții toți și-adâncurile firii
Vor prăznui din pacea lor urnite
Înfricoșata clip-a primenirii,
Când suflet nou primește întrupare,
Și-n strălucirea razelor de soare
El hărăzește vremii-mbătrânite:
Vestmântul nou, de nouă sărbătoare.

AȘTEPTARE

Sat din margine de codru,
Revărsat sfios în vale,
Tot mai jalnic cade-amurgul
Peste strașinile tale!
Frunza plopilor pe plaiuri,
Ochii stelelor pe creste,
Roua firelor de iarbă
Plâng duioasa ta poveste.

Ursitoare rele scris-au
Toți voinicii să te lasă,
Și-au orânduit să fie
Un pribeag din orice casă.
Azi, de cântece și glume
Toată vatra ta-i orfană,
Și-i atât prisos de jale
În îngusta ta poiană.

Unde-i astăzi cântărețul
Glasul codrilor s-asculte,
Cetluind pe patru strune
Taina zvonurilor multe?
Și, pribegitori, azi, unde-s
Ochii văzători-a-toate,
Să îmbrățișeze-ntreaga
Vraja firii fermecate?

În zadar de sus azi luna
Chipu-și împletește-n apă,
Ale firii înțelesuri
Minte nu-i să le pricepă.

Și-n zadar răsare soare,
Brâul bolții să-ntretaie,
N-are suflet, azi, tovarăș
În cărarea-i de văpaie.

Mor azi cântecele-n pragul
Nopților la șezătoare,
Și de feți-frumoși uitată,
Mândra Cosânzeană moare.
Azi voinici cu zmeii-n luptă
Zare nu mai înspăimântă,
Și pe pajiștea-nflorită
Nici un cântăreț nu cântă.

Tot mai ostenită-i doina
Fluierului de la munte,
Tot mai părăsite-s astăzi
Bietele piscuri cărunte.
Doar arare, câteodată,
Vreun rătăcitor, departe,
Satului pierdut în umbră
Mai trimite-i câte-o carte.

Salba de căsuțe albe
Se-nsenin-atunci deodată,
La podmol, în fapt de seară,
Toată lumea-i adunată,
Și, prin ochelarii umezi,
Spune popa din scrisoare,
Pân' ce luminează luna
Fruntea celor arși de soare.

NE CHEAMĂ PĂMÂNTUL
(1909)

FECUNDITAS

Se-ndoaie coapsa plopului pe culme
Când frunzele de-o nevăzută mână
Atinse cad — și una câte una,
Zburând domol, se spulberă-n țărână.
Le văd în drum șiraguri așternute,
Un val de vânt le-nvolbură-n risipă,
Viața mea, la tine-acum mi-e gândul,
Cum te fărâmi tu, clipă după clipă!...

Trec zilele în goana lor pripită,
Și fiecare mai sărac mă lasă,
În orice clipă, minții zbuciumate
Câte-un drumeț îi pleacă de la casă.
Nu au popasuri gândurile mele,
Sămânța lor se zbate veșnic nouă
Și, călător pe drumuri nesfârșite,
Se risipește sufletul meu vouă!

În alergarea clipei călătoare
Atâtea-s date ochilor să vadă,
Și câte-mi trec fugare pe la poartă
Le cheamă toate sufletu-n ogradă.
Cu ele-mpart eu darurile mele!
Las inima comoara să-și desfacă
Și, când pornesc în calea lor pribege,
Cu ele duc podoaba mea săracă...
Nu sus în cer! Vă biruie înaltul!
Curmați-vă cărările spre stele,
Rotind răzlețe-n praful de pe uliți,
Vă vreau acolo, gândurile mele!

CUPRINS

Cădeți, cădeți voi, frunze dezlipite,
Pe câmpul larg, în zbor, vă poarte vântul
Și vă-nfrățească rostul cu țărâna:
Pe urma voastră va rodi pământul!

PRĂPASTIE

La geam mi se zbătea orașul cu huietul fără popasuri,
Cu vrajba lui, războiul pâinii, îl deslușeam în mii de glasuri,
Și chiotul flămând al vieții vuia la geamurile mele...
Eu ascultam pierdut la masă, și toate zvonurile-acele
Smulgeau din inima-mi bolnavă șiragul slovelor trudite...
Și cum pluteam așa-n neștire, deodată,-ncet pe nesimțite,
Nedumerit trecându-mi pragul, un om s-a strecurat de-afară...
Un biet moșneag cu barba albă, frumos în portul de la țară...
El s-a oprit în prag o clipă... Mi-a zis apoi sfios pe nume,
Când ochii-ntrebători, albaștri, mă cercetau în faț-anume...
Juca un zâmbet de lumină pe fruntea lui brăzdată-n crețe,
Și când m-a cunoscut bătrânul, ca-ntinerit, mi-a dat binețe.
Am îngropat atâta vreme de când eram noi împreună,
Îmi învia o lume-ntreagă cu vorba-i limpede și bună,
Atâtea farmece uitate zâmbeau din graiul lui cuminte,
Se fărâma o jale blândă în tremuratele cuvinte.
Și povestea încet moșneagul mișcându-și pletele cărunte...
Spunea de-un sat cu case albe, pierdut pe coasta unui munte,
De oamenii uitați acolo, pe care îi paște nenorocul,
Cum li s-a stins nădejdea-n suflet și li s-a stins în vatră focul,
Cum numai mărăcini pe câmpuri le-a mai lăsat arsura verii,
Cum slujbe dau pe câmp plugarii, și cum se vaieră oierii.

Mi-a spus că-n țintirim, la groapă, doar dânsul, biet, de se
mai duce,
Că picăturile de ploaie au șters porecla de pe cruce...
Îi tremura încet cuvântul... Simțeam sfiala că-l apasă
Când m-a privit duios în față:
„Te mai gândești vreodat-acasă?...“

În ochii-ntrebători, albaștri, priveam eu fulgerul de clipă,
Simțeam cum duhul altor vremuri deasupra-mi bate din aripă,
Vedeam cuprinși de-nfiorare cum stau în fața mea păreții,
Cum mi se deslușesc aievea din neguri tainele vieții...
Supus, îmbrățișam moșneagul atâta de străin în casă,
Și chipurile din părete, și lucrurile de pe masă;
Și toate cărțile pe poliți păreau c-ascultă și se miră
Și mă privesc cutremurate de câte se destăinuiră.

*

În urmă se zbătea orașul cu zvonu-ntrecerilor multe,
Se zbuciumau alături plopii de câte le-a fost dat s-asculte.
Atâtea jalnice-nțelesuri plângeau în frunza lor bolnavă
Și, pricepând atâtea taine, tânjea livada de otavă.
Venea din cer pe câmp amurgul... De pe înaltul unui munte
Dura, din umbră și lumină, în drum o minunată punte.
Simțeam cum bolta se-nfioară, cum sânu-i uriaș, tresaltă,
Cum tremură înfrigurată sfioasa trestie de baltă,
Și stam înmărmurit, în cale, cu brațele încrucișate.
Neștiutor, priveam departe, și ochii-nchiși pe jumătate
S-au umezit de arătarea acestui asfințit de sară:
...Vedeam pe șerpuirea albă în largul drumului de țară
Un om bătrân ducând povara unei vieți nemângâiete,
Și soarele-mpletea cu aur argintul lui curat din plete.
Și cum urca încet colina — schimbând cu mâinile toiagul,

Cu barba albă de zăpadă — un sfânt mi se părea moșneagul...
Îl deslușeam tot mai departe. Simțeam, în clipele acele,
Cum orice pas sfarm-o verigă din lanțurile minții mele
Și, ca un făcător de rele, am tresărit de-nfiorare
Când mi l-a înghițit amurgul... Un fulger și-a deschis cărare,
Cutremurându-și pieptul șubred. Sclipirea lui înfricoșată
Mi-a luminat abia o clipă, și-am înțeles atunci deodată,
Prăpastia ce port în mine. Acolo-n piept, încătușate,
Sunt două suflete dușmane... Străveche, ura lor se zbate,
Și mintea s-a trudit zadarnic o viață-ntreagă să le lege...
Obezile lui ruginite tu mi le-ai sfărâmat, moșnege!
Atunci, scăpate din robie, s-au ridicat într-o clipită,
O luptă s-a încins grozavă din ura lor neadormită
Și le vedeam cum vor cu pumnii să spargă strâmta
încăpere,
Le auzeam în piept strigarea... Cum glasul lor închis mă cere:

„Mă du departe, mai departe! La munți cu fruntea
de zăpadă,
Să sorb din freamătul pădurii ș-al ierburilor din livadă!

Să mă-nfioare tainic brazii, când tremură din aripi vântul,
Dă-mi largul bolții înstelate și fă-mă frate cu pământul!
Mă du departe, mai departe! În satul semănat sub munte,
La casa cu ferești înguste... la piscurile largi, cărunte.
Mă du acolo-n țintirimul unde,-n poleiul alb al lunii,
Sub cruci de lemn slăbit de vremuri, își dorm odihna lor
străbunii!“
„Nu simți orașul cum tresare sub turnurile de aramă?
N-auzi vârtejul lui năpraznic... nu-l simți pe nume cum te
cheamă?
Nu-l vezi în haina lui de flăcări cu veșnica neadormire,

Cu zbuciumul atâtor patimi... atâta sete de mărire?
Suflarea lui de foc mă arde, iar glasu-i mă oprește-n cale:
În umbra zidurilor negre ai tors tu gândurile tale!...“
Așa se frământa în mine strigarea lor neîntreruptă,
Mi-au pustiit întreg avutul cei doi potrivnici prinși în luptă,
Și stam sărac în bezna nopții, cu ochii ațintiți în zare,
Când vântul, demon fără milă, părea că-mi râde-n alergare:

„Împins de visele deșerte, zadarnic drumul tău îl sui,
Biet călător, în lumea asta, tu nu mai ești al nimănui!“

CÂNTECELE MELE

Eu vă chem din visuri,
Vă cobor din stele,
Vă alint în taină,
Cântecele mele —
Ca-ntr-un cuib, v-adorm în suflet, cântecele mele!

Ciripiți acolo,
Păsăruici golașe,
Ciripiți și creșteți
Ca un prunc în fașe —
Plângeți și zâmbiți la sânu-mi, ca un prunc în fașe.

Pe deasupra voastră
Împletesc cunună
Razele de soare,
Razele de lună —
Câte nu vă spun, șirete, razele de lună?

Într-o zi vă-nșală
Zările albastre,
Vă despart de mine
Aripile voastre —
Cine-mi poate spune drumul aripilor voastre?

Rătăciți departe,
Paseri călătoare,
Nu vă știe cuibul —
Îl mai știți voi oare?
Pribegind în lumea largă, mă mai știți voi oare?

Bate-n streșini ploaia,
Cuibul vechi vă cheamă,
Părăsit și singur,
Cuibul se destramă —
Fără ciripitul vostru, cuibul se destramă!

ÎNVIERE

E-n cuib la noi visatul sol de pace,
E îngerul chemat în nopți sihastre
Să-mbine două suflete sărace...
Îl simt deasupra capetelor noastre
Cum, tremurând, aripile-și desface...

Vezi, suntem singuri... Fruntea mea fierbinte
O sprijini tu cu mâinile-amândouă,
O sprijini tu, și mâna ta nu minte,
Nevasta mea... Ca fața unei sfinte,
Ai chipul blând și-n ochi sclipiri de rouă.

Ei se deschid, ca bine-să-cuvinte
Tăcerea ast-atât de dulce nouă…
…Și stăm uitați… E-atâta pace-n casă,
Doar în cămin jăratecul tresare
Și mor cărbunii arși de-nfiorare
Când cade-o dulce-adormitoare lene,
Și-n noapte,-ncet, pe creștet ni se lasă,
Coboară lin, ne-alunecă pe gene,
Ca o broboadă albă de mătasă…
În pacea caldă visurile toate
Pe-același drum se duc îngemănate
Când ochii mei în noapte-și fac cărare,
Neștiutori călătoresc în zare,
Îmbrățișând câmpiile de gheață…

Zadarnic cer un picur de viață…
Dorm zăvorâte-ndemnurile firii,
Și luna trece, galbenă la față,
Nemilostivă-n drumul strălucirii…
Eu stau pierdut, înlănțuit de frică,
Când, într-o clipă, câmpul se-nfioară,
Din adâncimi un urlet se ridică:
Simt tot mai dârz cum bolta o despică.
În drum năvalnic suie și coboară
Pustietatea albă de zăpadă.

Frământă creasta plopilor din vale
Îngrozitorul chiot de osândă
Și tremură omătul pe livadă —
Când de departe-un lup își taie cale
Și-și strigă nopții patima flămândă.

În ochii verzi văd fulgere de ură,
Văd ne'nfrânta sete de viață,
Mă biruie păgâna lor arsură...
Ei nu cunosc a jugului povață!

Te înțeleg, neîmblânzită fiară,
Tu, frate bun al visurilor moarte,
Mustrarea ta, ce-mi vine de departe,
Lovește-adânc și-ncepe să mă doară...
Te-ascult, te-ascult, ostaș fără hodină,
Tu, sol răzleț al patimilor mele,
Îmi tulburi pacea cerului cu stele,
Și mă cobori din lumea lor senină
De glasul tău, ce strigă-n întuneric,
Se frâng și cad zăvoare ferecate,
Se frâng și cad, și lanțuri n-am să ferec
Adânca cript-a vremilor uitate.

Simt sufletul cum calcă pe ruine,
Biruitor îi fulgeră armura:
Un mândru mort s-a deșteptat în mine,
Și chipul lui cutremură-mi făptura...

Mărită fii, tu, clipă-nfricoșată!
L-ai înviat pe cel de-odinioară
Și i-ai trezit durerea îngropată
Cu glasul tău, neîmblânzită fiară!
Ești tot cel vechi, cum te știam odată,
Când, în tăcerea umedei mansarde,
Îți împleteai din fulgere cunună,
Și-n tremurarea razelor de lună
Întretăiai tăriile cu zborul!...

Pe-același drum treci vămile vieții
Și fruntea ta și sufletul tău arde,
Neînfrânate sol al dimineții!

Dă-mi mâna ta, frumoasa mea copilă,
Să prăznuim măreața înviere!
N-auzi eterna lumilor durere?
Din mii de guri s-a deșteptat la poartă!
Fiorul vechi de dragoste și milă
Mi-a înviat amărăciunea moartă,
Și glasul ei din cuibul tău mă cere.
Dă-mi mâna ta, frumoasa mea copilă!

COSAȘUL

S-a fost pornit un vânt molatic
Să miște papura din baltă,
Într-un oftat prelung și sâlnic
Gemea tulpina ei înaltă.
Călătorea de-atâta vreme
Bolnavul vânt, mergea departe,
Și semăna atâta jale
De-a lungul miriștilor moarte.
Mureau ovezele pe dealuri
Sub răsuflarea de otravă,
Și se uscau în rădăcină
Livezi întinse de otavă.
Alături tremura porumbul,
Cu trupul chinuit de sete,
Și se frângea trosnind în noapte
Ca o oștire de schelete...

Mai sus, în deal, înspre dumbravă,
În colț, la marginea poienii,
Era un car cu oiștea-ntoarsă,
Și-n jug, alături, boulenii:
Sărmane, blânde dobitoace!
În căutătura lor amară
Se răsfrângea întreagă jalea
Acestui trist amurg de vară...

În fața lor stătea pe gânduri
Tovarășul zdrobit de luptă,
Înfiorat de truda stearpă,
Un biet cosaș cu fața suptă.
Și cum ședea bătându-și coasa,
Întins pe zdrențuita zeche,
Cu ochii stinși, părea țăranul
Un mucenic de legea veche.

Eu mă uitam, cu milă-n suflet,
La mâna lui de soare arsă;
Vedeam cum din apus o rază
Pe frunte-ncet i se revarsă.
Și, cum treceam tăcut în cale,
Din glasul coasei chinuite
Se-nfiripa povestea mare
A mâinilor nerăsplătite.
Țipa pe urma mea oțelul,
Simțeam cum blastămă și plânge,
Și ceru-mbujorat departe
Părea tivit cu foc și sânge.
În sufletu-mi strivit de groază
Păgâne patimi prind să fiarbă:
„Trudită, chinuită coasă,
Vei mai cosi tu numai iarbă?...“

PORTRET

...Și cum te văd întins pe perne, în faetonul tău de gală,
Și văd cum toate-s largi pe tine, și numai fruntea
ți-e îngustă,
Să nu te miri că nu mă mișcă o clipă lenea ta augustă,
Și că înfrunt cu-atâta milă căutătura-ți triumfală.

Ca într-o criptă doarme-n carne pitica inimă-ngropată,
Nimic din vaierul de-afară nu izbutește să audă,
Dar, uite, sufletul meu meșter c-o liniște atât de crudă
Ridică lespedea și vede în groapa ta întunecată.

Să te-nțeleg, drumeț, statornic al lumii veșnic neschimbate
Ți-i știu șacalii care țipă în biata inimă bolnavă,
Ei nu vor înceta să urle, căci foamea, foamea ta grozavă
E-nfiripată din fiorul atâtor guri nesăturate.
Ațâți zilieri ce răsturnară în noaptea veacurilor mute
Cu supa lor neostenită bogata țarină bătrână
Ți-au răsădit, drept moștenire, în suflet foamea lor păgână,
Și cum te-ai sătura când trebui să potolești atâtea sute?...

Străbunii tăi cu palme aspre, răpuși de robota haină,
Și-au risipit în trudă vlaga atâtor brațe chinuite,
Atâtea zile fără tihnă și nopți atâtea nedormite...
Ei dorm în somnul tău acuma și cer în lenea ta hodină.

De-aceea, când te văd pe perne, în faetonul tău de gală,
Și văd cum toate-s largi pe tine, și numai fruntea
ți-e îngustă,
Îți iert și inima flămândă, îți iert și lenea ta augustă
Și — vezi — înfrunt cu-atâta milă căutătura-ți triumfală!...

DE DEMULT...

Tot mai rar s-aud în noapte clopotele de la strungă...
Patru inși la popa-n casă țin azi sfat de vreme lungă.

Într-un sfeșnic ard pe masă două lumânări de ceară,
Plin de grije, peană nouă moaie popa-n călimară:

„Patru juzi din patru sate, de la Murăș mai la vale,
Cu supunere se-nchină astăzi înălțimii-tale,

Luminate împărate! Scriem carte cu-ntristare,
Ne-au luat pășunea domnii, fără lege și-ntrebare...

Semne-avem, și-n miezuine[1] le-au fost pus de mult bătrânii,
De pe când în țara asta numai noi eram stăpânii...

Nu mai sunt acum pe câmpuri, toate le-a sfărmat dușmanul,
Și pe Ionuț al Floarii ni l-au prăpădit, sărmanul.

Ne mor vitele-n ogradă și ni-e jale nouă foarte
Și,-nălțate împărate, noi n-am vrea să facem moarte!
Dar ne vrem moșia noastră, vrem și pentru mort dreptate!
Ale înălțimii-tale slugi supuse și plecate,

Am trimis această carte și, precum ca să se știe,
Scris-am eu, popa Istrate, în ziua de Sfânt-Ilie.

Iar noi patru juzi cu toții nu știm slova și scrisoarea,
Punem degetul pe cruce și-ntărim și noi plânsoarea."

. . . .

La fereastră-s zori de ziuă și pătrund încet în casă,
Juzii, treji de gânduri grele, stau cu coatele pe masă.

---

[1] *Miezuină* — hat.

O nădejde luminează fețele nemângâiete;
A-ntărit scrisoarea popa: la tot colțul o pecete.

Moș Istrate se ridică și, cu mâna tremurată,
Pune cartea în năframă, de trei ori împăturată...

Înțolit de drum, jitarul Radu Roată se ivește,
Vechi căprar din cătănie, știe carte pe nemțește.
El așază-n sân răvașul și sărută mâna popii,
Juzii strâng o dată mâna, le mijesc în gene stropii.

Stau cu popa-n pragul porții, ochii lor spre drum se-ndreaptă
Când, cu traista subsuoară și toiagu-n mâna dreaptă,

În sclipirea dimineții, care rumenește satul,
Radu Roată pleacă-n lume, cu scrisoare la-mpăratul.

COLINDĂ

Moș Crăciun, Moș Crăciun!
La casa de om sărac
S-a gătit făina-n sac
Și n-avem să-ți dăm colac...
Moș Crăciun!

Moș Crăciun, Moș Crăciun!
Pe toate răzoarele,
Pe toate ogoarele
Ne-am trudit picioarele...
Moș Crăciun!

Moș Crăciun, Moș Crăciun!
Toate săptămânile
Ne-am ostenit mâinile
Și-am adunat grânele...
Moș Crăciun!

Moș Crăciun, Moș Crăciun!
Slujim slujba satului,
Țarina bogatului,
Pajura-mpăratului...
Moș Crăciun!

Moș Crăciun! Moș Crăciun!
Pe toate cărările
Îți cântăm cântările,
Ardem lumânările...
Moș Crăciun!

UN OM

Rămas bun, biete mâini de trudă,
Atâta vreme-mpovărate,
Ce stați pe pieptul slab acuma
Întâia dată-ncrucișate.
Ostaș al sfintei munci depline,
De-acum pământul te așteaptă,
La judecata cea din urmă
Tu vei găsi socoată dreaptă!

Cinstită slugă credincioasă,
Vor odihni a tale moaște,
Doar glia neagră și mănoasă

Atât de bine te cunoaște...
Închișii ochi n-or să mai știe,
Și nu s-or tulbura de jale
Când cai străini vor paște iarba
De pe movila gropii tale.

Azi nu mai e îngust bordeiul
Să-ncapă jalea ta amară,
Din iconița ei, Preasfânta
Te vede cea din urmă sară...
La cap un muc de lumânare
Învie-ncet și dă să moară,
Asemeni visurilor tale
În sufletul de-odinioară!

Numai o babă milostivă
Îți străjuie la căpătâie,
Și pe cărbunii din jertfelnic
Așază boabe de tămâie.
De pe blidar un biet opaiț
Își joacă para tulburată
Pe fața strânsă sub bărbie
C-o legătură-mprumutată.

Încet s-apropie de tine
Și-ți pune-un ban în mâna slabă,
Îi tremură durerea-n gene
Și-ncepe-a plânge, biata babă...
Îi fură tânguirea vântul
Ce bate-n drumul lui fereastra:
„Vai de norocul tău, vecine,
De ce-ai mai fost pe lumea asta?...“

S-abat în mintea ei bătrână
Frânturi din rostul tău pe lume,
Cum doi băieți ți-s slugi, departe,
Și nu le-ai mai știut de nume.
Din trei feciori ce-aveai, războiul
Ți l-a-ngropat pe cel mai mare,
O fată-i moartă de rușine,
Nevasta ta — de supărare.

Se zbate-n sfeșnic lumânarea
Și moare-n stingere domoală
A adormit în lacrimi baba,
Și capul i-a căzut în poală...
Prin geamul spart clipește luna,
O clipă numai se arată,
Și-n perna ei de nori ș-ascunde
În pripă fața rușinată...

Un popă-n grabnice tropare
Te va petrece dimineață,
Și poate nimeni nu va plânge
Plecarea asta din viață...
De lângă șură, răzimată,
Te va privi muncita sapă,
De-ar ști vorbi surata bună,
Amar te-ar prohodi la groapă:

„O viață-ntreag-am fost tovarăși,
În ploi și-n arșiță de soare,
De truda palmei tale aspre
Eu m-am făcut strălucitoare.
Sclipirea mea spune rușinea
Și jalea care mă purta:
M-ai frânt de glia tuturora,
Dar n-am săpat moșia ta!"

GRAIUL PÂINII

Poveste-ntunecată-a pâinii,
Nu-i strună să te știe plânge,
Căci de durerea ta străveche
În suflet cântecul se frânge.
Când de strigarea strunei mele
Aș vrea plânsoarea ta s-o ferec,
Se sfarmă coardele strivite
De-atâta jale și-ntunerec.

Din umbra nopții care-ngroapă
Al vostru neam din vremi bătrâne,
Vă deslușiți în negre rânduri,
Voi, dătătorilor de pâine.
Cinstite mâini, de soare arse
Și înăsprite de sudoare:
Din truda săptămânii voastre
Trăiește-a lumii sărbătoare.

Eu vă-ntâlnesc în drumul minții
Și-n calea visurilor mele,
Căci nu vor ochii să mă mintă,
Nu vrea urechea să mă-nșele.
Simt câte doruri nențelese
Și gemăte nepricepute
Acopere cu voi alături
Cenușa veacurilor mute.

Ați împletit atâta jale
În doina voastră care plânge,
Doar holdele cu spice grele

Răsar din lacrămi și din sânge.
Dureri ați zăvorât sub glie,
Și patimi nemblânzite încă,
Eu le-nțeleg și mă-nfioară
Cum fierb în matca lor adâncă.

Mustrarea mintea mea o sapă
Și groaza sufletu-mi apasă,
Căci umbra voastră-ndurerată
Pe veci îmi străjuie la masă.
Simt duhul răzvrătirii negre,
Înfricoșata zi de mâine
Cum și-au dospit amărăciunea
În bucătura mea de pâine.

CAIN

1907

I

În vremi demult s-a așternut sub glie
Și trupul tău și mâna vinovată,
Dar Cain, tu, păcătuirii tată,
Tot mai răsai și-n vremea mea târzie.

Azi crește iarba proaspătă, curată
Pe groapa ta de veșnică urgie,
Păcatul însă pururi reînvie,
Nu l-a primit țărâna-nfiorată...

El s-a-mpărțit în largul lumii noastre,
Se zbuciumă neadormit în fire
Pe plaiuri verzi, pe stâncile sihastre.

Noi îi simțim ispita-nfrigurată —
Nepoți ai tăi, părtași în moștenire.
Purtăm în suflet zestrea blestemată!

II

Simțeam de mult suflarea de otravă
Cum doarme-n pieptul fraților de-o mamă,
Cum din cetăți cu turnul de aramă
Purcede-n lunci și-n creștet de dumbravă.

Vedeam cum duhul negru se destramă,
Mă îneca funinginea grozavă
Și deslușeam clocotitoarea lavă
Cum se-nfiripă nebăbgată-n seamă.

Tu, frate rău, cu inima flămândă!
Când Aveli mii cerșetoreau iertare,
Nu te-ai oprit în drumul de osândă!

Păcatul tău și-a întețit avântul
Și n-a avut nici milă, nici mustrare,
Când otrăveai în urma ta pământul!

III

Azi s-a aprins oceanul tău de ură,
Azi limbi de foc despică aurora
Pierzarea astăzi își întinde hora
Și despletită urlă-n bătătură.

S-a început războiul tuturora,
Azi strig-acei ce mii de ani tăcură,

Dezlănțuita patimii arsură
Azi prăpădește-n trăsnete Gomora.

Bieți munți bătrâni! Voi gemeți azi de jale...
De-atâtea ori v-aș fi mutat din cale,
Voi, stavila atâtor visuri moarte!

V-aș prăvăli azi munte peste munte,
Între pământ și cer v-aș face punte,
Să n-aud plânsul fraților departe!

ÎN MUNȚI

Voi, munților mândri, moșnegi cununați
Cu stelele bolții albastre,
În leagănul vostru de codri și stânci
Dorm toate poveștile noastre.
Alături de șoimii cu ochii aprinși,
Din tainica voastră dumbravă,
Se-nalță-ndrăznețe-n lumina din cer
Și visele noastre de slavă.

În voi își deșteaptă plânsorile ei
Frumoasa mea țară săracă,
Cu brațe lipsite de-al luptei fior
Și buze ursite să tacă.
La voi vine jalea-i când vifor păgân
Purcede strigarea să-i frângă,
În cântec o schimbă pădurea de brazi
Și-n lume-o trimite să plângă.

La voi mă îndrumă-n cărările ei
Și biata mea soartă pribeagă,
Pădurea cea veșnic lipsită de somn
Mi-e sfântă și-atâta de dragă.
Cântarea măiastră din codrii cărunți
Dă strunelor mele povață,
Și-o mândră poveste strivită de vremi
Truditul meu suflet învață.

Din culmea pleșuvă cu creștetul alb
Privirile-mi zboară departe,
Și-n mintea supusă tresare aprins
Fiorul măririlor moarte.
Un vaier amarnic se zbate-n amurg
Și stăruie-n zvonuri de ape,
Al munților vaier mă zbuciumă-n piept
Și-mi tremură plânsu-n pleoape.

O vitregă soartă, cu patima ei,
Pe-ntinsele culmi și poiene,
În vremuri pitice, iubirii de frați
Ziditu-i-a graniți viclene...
A pus miezuine și stavil-a pus,
Rupându-vă creștetu-n două,
Când Domnul, stăpân pe pământ și pe cer,
Pe voi v-a dat, munților, nouă!

Vă arde rușinea din creștet, ades'
Voi aspră porniți vijelie —
Și sufletu-mi lacom vă soarbe atunci
Năprasnica voastră mânie!
Din urletul vostru sub cerul aprins,

Din ploaia de trăsnete grele
S-a naște odată, plutind peste vremi,
Cântarea cântărilor mele!

PRIMA LUX

Într-o duminecă de toamnă... Vezi, ca prin vis mi-aduc aminte...
M-a sărutat cu lacrimi mama când mi-a-ncheiat la gât cămașa,
Zâmbind m-a mângâiat pe frunte și nuci mi-a dat din sân nănașa,
Și tata m-a bătut pe umăr și m-a-ndemnat să fiu cuminte...

Și parc-o văd cum sta bunica, plângând în colțu-i de năframă,
Când dascălul din sat și popa deodată ne-au venit în casă,
Și cum roșisem de rușine când popa m-a chemat la masă
Și mi-a vorbit de-nvățătură și m-a cinstit c-un ban de-aramă!

M-am furișat sfios în tindă... Simțeam cum mă supune frica,
Îi ascultam de lângă vatră, dar nu le-nțelegeam cuvântul...
Vorbeau de bani... vorbeau de carte, de rodul slab ce-a dat pământul...
Și nu mai știu... Cu capu-n poală, am adormit lângă bunica.

Și vezi, atunci, în noaptea-aceea, m-a chinuit o arătare...
Părea că s-a deschis, departe, o gură roșă de balaur,
S-apropia în drum o fiară cu solzi strălucitori de aur...
O deslușeam cum vine-n goană și crește mare, tot mai mare.

Eu în zadar fugeam pe câmpuri... În urma mea urla spurcata,
Răsufletul grozav și negru puternic i-l simțeam în urmă...

Simțeam cum vrea să mă înghită, simțeam cum glasul
mi se curmă,
Cu mâinile încrucișate sta fără de putere tata!

O mână m-a trezit din groază... Venise mama să mă vadă
Cu brațe moi și tremurate mi-a-ncolăcit atunci grumazul,
M-a îmbrăcat în haine albe, mi-a sărutat pripit obrazul,
Plângea când m-a urcat bunica sus, în căruța din ogradă...

Și s-a pornit căruța-n noapte. În pietre scânteia potcoava.
Și tata sta tăcut alături... Mi se părea o-nchipuire...
Și somnul mă fura arate... Cu ochii grei de nedormire
Zăream în cale licuricii, cum luminau în șanț otava.

Dar sus, la marginea pădurii, am tresărit din somn deodată...
Vedeam cu ochii mei aievea vedenia îngrozitoare:
O gură roșă de balaur mi se părea aprinsul soare,
Și-n fum îi clocotea întreagă spinarea largă, revărsată.

Strivit atunci de-nfiorare, m-am ghemuit la tata-n poală:
„Întoarce caii mai degrabă!... Nu vezi, balaurul mă-nghite?!"
Îmi tremura de groază trupul, ca pieptul paserei rănite,
Când tata mi-a răspuns pe gânduri: „Ne ducem în oraș,
la școală!"

CANTORUL CIMPOI

Cântăreț de lege veche,
Cântăreț și om de treabă,
Biată mintea mea zadarnic
De păcatul lui se-ntreabă...

Cantorul Cimpoi, bătrânul,
Cu făptura lui vitează,
Cum cânta de mult în strană
Cântecul de Bobotează!...

De troparele-i măiestre
Se-nchina adânc poporul
Și se lumina icoana
Lui Isus mântuitorul...

Povesteau pe-atunci nănașii
Că-i mai sfântă cununia
Dacă glasul lui mărește
Pe prorocul Isaiia.

Și la orice zi de praznic
Îl poftea un colț de țară —
Câte cântece de lume
N-a cântat odinioară!...

Dar, vezi, vremea fără suflet
Duce cântecul și gluma.
Azi e rău de satul nostru,
Și-i de cantor rău acuma.

Cum l-a-mbătrânit necazul
De când i-a murit muierea,
Dumnezeu i-a luat glasul,
Domnii i-au vândut averea.

Astăzi doarme unde poate,
N-are casă, n-are șură:
I le-a dus pe toate darea
Și-un fecior la-nvățătură...

CUPRINS

STRĂINUL

Era duminică-ntr-amiază,
Noi stam pe prispă strânși în sfat,
Când s-a ivit pe drumul țării
Un om la marginea de sat.
Din pulberea învolburată
Abia puteai să-l deslușești —
Cu pașii largi grăbindu-și mersul,
Venea în hainele-i nemțești...

La cruce,-n deal, noi îl văzurăm
Cum s-a oprit deodată-n pas
Și s-a-nchinat adânc drumețul
Când a făcut în drum popas.
Privea-ndelung, ca dus pe gânduri,
La zidul zugrăvit cu sfinți.
Și sta cu capul gol străinul
În ploaia razelor fierbinți.

Când s-a pornit încet la vale,
Noi ne uitam de la zăplaz,
Și nu știu, ni s-a părut nouă,
Dar avea lacrimi pe obraz.
Când ne-a ajuns, a dat binețe,
Cu glas domol, și-apoi a stat
Și ne-a-ntrebat de sănătate
Și de nevoile din sat.

Ne-a zis c-ar vrea la sfânta slujbă
Să vie-alăturea cu noi,
Și s-a uitat cu-atâta jale

Când a trecut un car cu boi.
Iar la vecernie drumețul
Stătea cucernic și supus,
Și-a sărutat duios icoana
Cu răstignirea lui Isus.

Când a plecat, ne-a spus povețe
Cu grai înduioșat și blând,
Și ne-ncălzea atâta-n suflet,
Că lăcrimam toți ascultând.
Spunea că nu-i păcat mai mare
Decât să-ți lepezi legea ta
Și, vezi, îi tremura cuvântul
Pe buze, când ne cuvânta!

Apoi s-a dus... Ne era jale
Când s-a pornit la drum, pe grui...
Dar uite,-n țintirim, pe noapte,
Spun că văzură umbra lui.
De-atunci tot despre el ni-e vorba
Și-atât am vrea cu toți să știm:
Anume lângă care cruce
A-ngenuncheat în țintirim...

MI-A BĂTUT UN MOȘ LA POARTĂ

Mi-a bătut un moș la poartă,
Biet țăran cu țundra sură,
Îl lătrau departe câinii
Când să-mi vie-n bătătură.

Cu sfiala lui senină
Mi-a trecut cucernic pragul,
Ca un sol din altă lume
Zâmbitor păşea moşneagul.

Câte nu ne povestirăm
Stând alăturea la masă?...
Sfânta mea copilărie
Mi-a venit cu el în casă.

Rând pe rând îmi inviară
Năzuinţe frânte-n două,
De la satul de sub munte
Până-n lumea asta nouă.

Murmura încet în barbă,
Se trudea să mă-nţeleagă,
Sta pe gânduri dus bătrânul
Când i-am spus povestea-ntreagă.

Mi-a plecat cu ochii umezi
De amara-nvăţătură:
„N-o mai spune nimănuia
Biet moşneag cu ţundra sură!..“

SCRISOARE

Vezi, cum trece vremea,
Şi tu, tot departe,
M-am gândit acuma
Să-ţi trimit o carte.

A-nflorit mușcata
Din grădina noastră
Și-i atât de roșu
Macul din fereastră...

Straturile-n luncă
Toate-s semănate —
Și-ți spune nănașa
Multă sănătate.

Și mai este-o veste.
— Știi tu, nene, oare?
Peste-o săptămână
Măritām pe Floare.

Tata-i dus la târguri
Mama stă și coasă
Și tot plânge, biata,
Că nu ești acasă.

Eu, pe gânduri dusă,
Trec seara-n ogradă,
Plâng acolo-n taină,
Plâng să nu mă vadă...

Bată-le pustia
Cele țări străine...
Ne gătim de nuntă
Și gândim la tine...

LĂCAȘ STRĂBUN

O lume-ntreagă mi-a rămas în urmă
Cu goana ei pripită după viață…
Tu iar mă chemi, împărăție-a firii,
Tu,-nlăcrimată, sfântă dimineață!
Când demonul celor pribegi în lume
Mi-a-ngenuncheat și dragostea și ura,
Vin din potirul bunurilor tale
Întârziat să-mi cer fărâmitura.

Sub adumbriri de sălcii despletite
Mă-ndrumă azi cea mai din urmă vrere,
Sfiala lor îmi freamătă un cântec
Și-aieve-aud țărâna cum mă cere.
Eu, ostenitul călător al nopții,
Neputincios, azi, poposesc în cale.
Lăcaș străbun, cu turnul subțiratec,
Mă mai primești sub zidurile tale?…

Atâtea legi și-au picurat otrava
În inima rătăcitoare-n lume,
Ș-atâtea duhuri privegheau în umbră,
Toți mugurii nădejdii să-mi sugrume.
Pentru atâtea poticniri în cale
Și ispitiri de-nvățături deșerte
Ș-atâta suflet risipit pe drumuri
Putea-va oare cerul să mă ierte?…

Când urc acum cărarea de pe culme
În dulcea pace atoateiertătoare,
Eu luptă simt cum sufletu-mi încinge,
Cum pieptul meu se zbate și mă doare.

În inimă obezile se sfarmă,
Se dezrobesc aducerile-aminte.
Și ușurat — biserică bătrână —
Mă-nchin la pragul porții tale sfinte.

Îmi răsăriți, din tremurări de umbre,
Voi, firi cuminți cu zâmbete-mpăcate,
Voi, preoții nădejdii fără moarte,
Voi, cei zidiți din vechea sănătate.
Văd luminat obrazul vostru rumen
De înțelesul altor lumi, senine,
Eu, rob supus al patimilor mele,
Atât de mult m-am îngropat în mine!...

Adormitor m-alină busuiocul
Îngălbenit sub candela de pază,
Prin liniștea ferestrelor boltite
Înfiorată a trecut o rază.
Lumină blând un chip de mucenită
Încremenită-n visu-i de fecioară.
Și-n suflet îmi pătrunde-o picătură
Din flacăra ce-ardea odinioară.

Stau biruit la colțul vechi de strană,
Și mintea mea cutremurată-mi spune
Că-n drumul ei a răsărit un picur
Din mult ascunsa vieții-nțelepciune...
Aici, în umbra potolită doarme
Măreața tain-a morții și-a vieții,
Tu, suflete întunecat de gânduri,
Tu simți prelung fiorul dimineții...

Un nou botez, de premenire nouă,
Dă minții mele altă-nfiripare,
Când din înaltul zidurilor negre
Coboară glas de binecuvântare.
Clopotnița se-ndoaie și se frânge
Din bietele încheieturi uscate,
Un suflet e ce-i înfioară lemnul,
Și din adâncul altor vremi străbate.

E clopotul… Copilăria-și plânge
Comoara ei pierdută-n pribegie.
Cu limba lui de rugă și chemare
Strămoșii toți își spun mustrarea mie.
Azi îmi trimit nădejdile de veacuri
Strigarea lor ce vine de departe.
Eu o ascult și-n suflet îmi învie
Sămânța bun-a vremurilor moarte.

ION CRÂȘMARUL

Vezi, multe păcate
Sunt pe lumea asta,
Lui Ion Crâșmarul
I-a fugit nevasta;
Mi se pare cu vătavul i-a fugit nevasta.

Trei zile-mplinite
Și-a grijit amarul,
Cu obrajii-n palme
A vegheat crâșmarul;
Fără pâine, fără apă a vegheat crâșmarul.

Când a fost de-a patra,
Și-a chemat ortacii,
Gloată voinicească
Mi-au venit săracii;
Lotri mari din două sate, mi-au venit săraci...

„Beți , copii, de-acuma
Rău să nu vă pară;
Să bem crâșma toată
Până de cu sară;
Praf din toate să s-aleagă până de cu sară!“.

S-au sumes voinici
Și mi-au prins păharul,
De buți și butoaie
Mi-au golit celarul;
De cuprinsurile toate mi-au golit celarul...

Zice-un baci năstrușnic
Vorbe legănate:
„Bea și tu, Ioane,
Bea și tu, fârtate;
Cine știe câtă vreme mai trăim, fârtate!”.

Dar Ion Crâșmarul
Bea și nu prea foarte
Și-i părea obrazul
Galben ca de moarte;
Era răzimat pe coate, galben ca de moarte.

Colo, către sară,
Strașina de paie

CUPRINS

A-nceput să ardă
Foc cu vâlvătaie;
De trei părți vărsa din crâșmă foc cu vâlvătaie!

Lui Ion Crâșmarul
Nu-i mai știu de nume.
Spun că peste muche
A plecat în lume;
Cu căciula pe sprâncene, a plecat în lume...

ACASĂ

..Dar nici că vrei să pleci atunci,
Știi că de groaza-nvățăturii
Ai prins vreo două nopți întregi
Și te-ai ascuns în podul șurii...

Câți ani vor fi de când te-ai dus?...
Mai spune-ne cum ai umblat?...
Fără astâmpăr îmi erai,
Și cât ești azi de așezat!...

Nu m-ascultai... Știi ce-ai pățit
Atunci în seara de ajun?...
Acum și gândul mi-l citești,
Cât de cuminte ești și bun...

Nu te-ar cunoaște nicidecum
Să te-ntâlnească-n drum vecinii,
Vezi, ieși în poartă și le zi:
„Mai știți, eu sunt feciorul Linii?!“

Te-ar râde fără crezământ,
Necum în drum să te oprească —
Și-ar zice: „Uite-un domn aici,
Dar nu-i de legea românească!"

Și mă sărută împăcată:
„Fecior cuminte are mama!..".
Eu îmi întorc o clipă fața,
Și-o lacrimă-mi udă năframa..."

NEPOTRIVIRE

Am întâlnit-o ieri în cale.
Sus, la răscruci, lângă alun.
Nu ne-am văzut de ani de zile
Cu fata judelui Zăbun.

Drăguța mea de la podmol,
Din nopțile cu șezători,
Și-a pironit ochii-n pământ,
Posomorâți și visători.

I-am prins mânuța s-o alint,
Nedumerită se uita,
Drăguța mea de la podmol
Mi-a zis sfioasă „dumneata".

Iar când am prins-o de mijloc
Și-am sărutat-o lung pe gură,
Mi s-a ascuns la piept și-a plâns
„De ce te-ai dus la-nvățătură?.."

ASFINȚIT

Crai bătrân, pornit spre rugă,
Vine-Amurgul de pe munte,
Împărțind cernite-odăjdii
Brazilor cu bărbi cărunte.
Umiliți se-ndoaie brazii,
I se-nchină, i s-apleacă,
Și cu zvon de surle-l lasă
Pe măria-sa să treacă.

Stăruie domol moșneagul,
Mai coboară, mai se suie,
Și-nspre marginea pădurii
Stă la colț de cărăruie.
Ostenit, pe-un zgheab s-așază
Și clipind tremurătoare
Genele lui argintate,
Ce mi-și vede, ce mi-l doare?

Măre, colo, mai departe,
Se îmbină două creste,
Și-n poiană ce s-arată
E aievea, nu-i poveste.
Părul galben răsfirându-și
Răsturnat peste răzoare,
— De huzur i-s roși obrajii —
Doarme leneș craiul Soare.

Se încruntă greu bătrânul,
Murmurând încet în barbă,
De sfială se cutremur'

Firicelele de iarbă.
Își spun taina la ureche:
„Crai de glume, stai ș-adastă,
Moș Amurg aleanu-ți poartă,
Nu-ți dă fata de nevastă“.

Craiul tânăr sus pe creste
Simte-a ierbilor povață,
Și de jale, biet voinicul
Se întunecă la față.
Către casa lui din peșteri
Necăjit moșneagul pleacă.
Brazii-nfiorați îl lasă
Pe măria-sa să treacă.

În oftat se-ndoaie fagii,
Tremură în crâng alunii
Și deodat' pădurea-ntreagă
A-nțeles durerea Lunii...
Biată Lună tremurată,
În zadar te-arăți în cale,
Toate florile surate
Plâng de dorurile tale.

CARMEN

Mireasa mea albă, cu chipul bălai,
Ascultă a nopții povață,
Minuni spune glia-n poveștile ei
Și tainele vieții ne-nvață.
Nu simți tu fiorul ce-n tremur prelung
Tresare-n adâncuri de ape,

Răsufletul verii cum vine și-n drum
Purcede vieți să dezgroape?

E dragostea mare — ascunsa pornire
Ce sânul pământului poartă;
E ceasul când glia în truda ei mută
Învie-și țărâna sa moartă;
E clipa când vechiul prisos de viață
În straturi de flori se adună,
Când bobul sfielnic din spice răsare,
Zâmbind în poleiul de lună.

Lumina și cântul nuntesc peste fire
În zvon de evlavie sfântă,
Cu brâne de aur e bolta încinsă,
Și iarba livezilor cântă.
Azi lunca-i o mândră biserică largă,
Iar plopii străjeri la irugă
Par preoți cărunți în odăjdii de praznic,
Cu brațe nălțate spre rugă...

Mireasa mea albă, cu chipul bălai,
În fața lor blândă și dragă
Smerită să-și plece genunchii trudiți
Și dragostea noastră pribeagă;
Și cerul și glia ne-ascultă pe noi,
Iar marginea zării albastre
Aprinde-o sfioasă făclie de veghe
Și-n drumul nădejdilor noastre.

Noi suntem copiii pământului bun,
Drumeți ai poruncilor firii,

Și-n sufletul nostru-i același îndemn
Ce-nvie pe câmp trandafirii.
Stăpână e firea ce bolta aprinde
Și seamănă flori în dumbravă,
Iar dragostea noastră-i un picur senin
Din veșnicu-i cântec de slavă!

O RAZĂ

Te-apropie, te-apropie de mine,
Și-ascultă-mă, frumoasa mea minune:
Eu sunt supusul firii înțelepte,
Închinător la glie și la soare;
M-au învățat poruncile ei drepte,
Îndemnul lor cuvântul meu îl spune.
Sunt cântărețul celor fără nume,
Un strigăt smuls de-a vremilor vâltoare
Din viforul durerilor din lume.
Mult tăinuita firii îndrumare
M-a plămădit din ură și iubire,
Mi-a dat durerea lumii moștenire,
Amarul ei să-l ocrotesc pe strune.

Te-apropie, te-apropie de mine,
Vreau mâna ta, minunea mea bălaie:
Azi, sub aprinsa cerului văpaie,
În strălucirea mândrei bolți albastre,
Să se-nfrățească sufletele noastre,
Să se topească-n firea-ndrăgostită
Atât prisos de viață neträită,
Ce răzvrătit îmi fulgeră prin vine.

Azi sufletul, trudit cetet de stele,
Străjerul treaz al visurilor mele,
Întraripat străbate bolta-ntreagă;
Pătrunde sus și-n drumu-i se-nveșmântă
Cu revărsarea cerului senină,
Cu cingătoarea albă de lumină,
Cu tot argintul pulberii mărunte,
În calea lui din stele-și face punte:
Pătrunde sus, în bolta care cântă,
Și-atâtea taine-acolo sus dezleagă.
Azi, mintea, simt, purcede să-nțeleagă
Al vieții mele rost ascuns în stele.
Căci stelele îmi spun cuvânt anume:
Că-n patima îmbrățișării mele
Și-a ferecat iubirea ei o lume.

Toți cei lipsiți de-a dragostei povață,
Rătăcitori prin negură și ceață,
Toți cei feriți de-a soarelui căldură,
Îngenuncheați de rele și de ură.
Înfrigurate suflete muncite
De-o veșnică, zadarnică arsură,
Ce n-au primit iubire în viață,
Cu patima durerii lor unite
Își înfrățesc aprinsa mea pornire,
Îi dau avânt și nouă întărire,
Și glasuri nouă struna mea învață.

Mă cheamă țara celor fără soare,
Durerea lor și azi mă înfioară.

Privește-o rază blândă cum coboară
De sus din cer și fruntea ne sărută:

Solie sfântă, tainică și mută,
A pribegit din lumea ei de gheață
Spre lamura văpăii noastre sfinte,
Dorind iubire strălucirii sale.
Frumoasa mea, ea se va duce-n cale,
Rătăcitoare, undeva departe,
Lâng-un bordei părăginit de soarte,
Unde-o fecioară harnică, trudită.
Ce moarte-au scris pe fruntea ei bolnavă,
Cu chipul stins de-a lipselor otravă,
Cu acu-n mâna albă, ostenită,
A adormit pe pânza chinuită:
Tremurător va trece prin fereastră
În chiliuța umedă de lacrimi,
Lăsând un strop din fericirea noastră.

În clipa asta tainică și mare,
Când noi, topiți în dulcea-mbrățișare,
Jertfim iubirii sufletele noastre,
Tremurătoarea rază călătoare
Alintă somnul trudnicei fecioare
Și-i luminează fața ostenită,
Cu vraja ei întruchipând un zâmbet
Fericitor pe buza ofilită.

IUBIREA MEA

În munți cu creștetele sure, din albă inimă de stâncă,
S-a plămădit în taină lacul, și din prăpastia adâncă
A biruit în drum pământul. Pe veci în matcă nastatornic,
El crește azi și crește mâine, de cer și de lumină dornic.

Căci are dragoste cu cerul de-a pururi mișcătoarea apă
Și-n frământarea ei păgână ea coasta zgheaburilor sapă,
Cu pumnii sfarmă-n jur tărâmul și urlă de amar ce-o doare.
Spre ceriuri brațele-și întinde să-i vie dragul mire: Soare!

Când razele nepotolite sărută fața undei clare,
Înfiorată, spuma albă prelung și pătimaș tresare,
Atâtea curcubeie tremur în valvârtejul ei de picuri,
Când adânc se prind în horă strălucitoarele nisipuri...

Așa-i iubirea mea, asemeni acestei largi cetăți de unde,
Adâncul ei se pierde-n taina nemărginirilor profunde,
Cu vifore și curcubeie, ca valuri lung clocotitoare,
Cu picuri ce se înfioară de chipul unui veșnic soare!

RAPSODIE

Iar gândul ăst păgân îmi paște mintea,
Ascultă-l tu cu degetul pe buză:
Când ochii tăi stau ațintiți asupră-mi
Și-și tremură ispita lor aprinsă
Cu dor prelung, cu dulcea lor sfială,
Frumoaso!
Pe buza ta păcatul când zâmbește,
Un ucigaș al minții înțelepte,
Stăpân tiran aș patimilor mele,
Femeie!
Și brațul tău molatec când cuprinde
O undă doar din valurile negre,
Atunci
Să-ncremenești în marmură cioplită,

De pe îngustul lumilor tărâm
Călătorire-ar pestrițe popoare,
De piedestalul chipului de piatră
În nopți de mai să-și razime genunchii.
Ar pribegi pe negrele-i corăbii
Apusu-ntreg și-ntreaga Miazănoapte,
Și-ar preamări în templu sfânt de fildeș
Minciuna,
Cea mai frumoas-a vremii călătoare,
Înmărmurită-n marmură curată.
Un împărat cu pletele cărunte,
Înnebunind cântare-ar pe ghitară!
„Un serafim cu ochii mari și limpezi,
Robit de clipa dulcelui păcat,
Din tronul sfânt al Domnului din ceriuri,
În miez de noapte-un bulgăr a furat
Și te-a-ntrupat cu daltă de argint
Pe tine!..“
L-ar asculta pe gânduri dus nerodul,
L-ar săruta pe tâmpla lui căruntă.

Învăluit în ceața nopții sure,
Eu, răzvrătitul călător al nopții,
M-aș furișa în templul tuturor,
Și sărutându-ți ochii reci de marmur'
Și brațul tău, și buza ta, și fruntea,
Te-aș sfărâma cu pumnul încleștat
Și-aș râde
Prelung,
Văzând zdrobit odorul *tuturora*!
În zori de zi ar omorî norodul

Un biet nebun, ce blastămă și plânge,
Și-apoi râzând își istovește brațul:
Din bulgării nătângi ai pietrei moarte
Zdrobitul chip ar vrea să-l reînvie.
Nebunul...

TRANDAFIRI

Nemângâiete flori bolnave,
Voi, albi și galbeni trandafiri,
V-a scris o jalnică poveste
Ursita ne'nduratei firi.

Cum tresăriți voi când vă paște,
Cu ochi flămânzi, păgânul gând,
Și câte patimi vă-nfioară
Nevinovatul trup plăpând.

Păcate negre dorm în pieptul
Pe care-o mână rea v-a pus,
Și să roșiți voi de sfială
Nu v-a dat dreptul Cel de Sus.

EȘTI SINGURĂ

Ești singură astăzi, tu, inima mea,
Biserică veche-n ruină,
Sub bolta ta sfântă,-nnegrită de vremi,
Azi nici un drumeț nu se-nchină.

Ești singură astăzi — Păreții-s bătrâni,
Nu-i cântec în stranele mute,
Icoanele-s șterse, și nimenea nu-i
Altarul uitat să-l sărute.

Prin neguri arare s-abat amintiri
Lăcașul pierdut să și-l vadă,
Și fâlfâie tainic din aripa lor
Ca groaznice paseri de pradă.

Ducându-și pierzarea, trec vifore-n drum,
Te zbuciumă-n goană păgână—
Și tu ceri zadarnic un fulger răzleț
Să-ți năruie bolta bătrână!

SUFLETUL

Pustietate largă și-atâta de săracă,
Lumina ta mă arde și bezna ta mă-neacă.

De mult, în vremi uitate, când mintea nu mai știe,
Ți-ai stors întreg belșugul din chinuita glie.

Atunci ți-ai stins și zvonul de miriști roditoare,
Și cântecul livezii, și cea din urmă floare...

Azi țara ta-i supusă de jale și osândă —
Și-atâția tigri-și urlă strigarea lor flămândă.

În noapte vin șacalii cu ochii de otravă
Și sapă tainic groapa atâtor morți în slavă...

Pustiul se întinde cât ochii pot să vadă,
Sub soarele tău vitreg, nisipul nu dă roadă.

Arare, câteodată, când vântul de departe,
Un fir de lut aduce țărânii tale moarte,

Când c-o sămânță-n taină se înfrățește lutul
Și-un mugur își ivește sfielnic începutul,

Himere cu ochi tulburi viața lui o curmă,
Nisipul le rămâne uscat și sterp în urmă.

Din cer, strălucitoare, cad raze jucăușe,
Batjocorind, păgâne, o lume de cenușe.

A FOST ODAT'...

S-abat în vis vedenii de-altădată:
Ții minte tu, erau salcâmii-n floare
Și satu-ntreg în port de sărbătoare,
Când tu te-ai dus, cea mai frumoasă fată.

Cum te-a-nghițit năprasnica vâltoare,
Câte-ai pierdut în unda-i vinovată!...
Azi, când te văd de-o lume adorată,
Mi-e milă azi, și-atât de mult mă doare.

Visez acum să-ți văd viața scoasă
Din al uitării-ntunecat noian:
A fost odat-o fată sănătoasă,

Cu gând senin, curat ca de mărgean,
Ce-a adormit cu coatele pe masă
După citirea primului roman...

REVEDERE

Un cântec legănat odată
De sfânta-ntindere albastră
În noaptea mută,-nfiorată —
Așa a fost iubirea noastră...

Noi ne duceam pierduți de mână
Și ne-mpleteam din visuri salbă,
Și noaptea ne era stăpână.
Și mărturie — luna albă.

Din ale inimilor șoapte
A prins un cânt înfiripare,
Și l-am cântat atunci în noapte,
Pășind alături pe cărare...

Dar, vezi, zoritul dimineții
Ne-a dușmănit pe noi, sărmanii,
S-au dus în lume cântăreții,
Și nu s-au mai văzut cu anii.

Drumețe firi nemângâiete,
Străbatem azi aceleași lunci —
Ne-ntreabă florile șirete:
„Mai știți voi cântecul de-atunci?"

Pe noi un dor ascuns ne sapă
Și-nfiorați noi ne gândim
La morții care ies din groapă
Și rătăcesc prin țintirim...

RĂSUNĂ TOACA...

Răsună toaca de utrină
În pacea unei nopți târzii
Și, rând pe rând, câte-un opaiț
S-aprinde-n mutele chilii...

De glasul ei tresai pe pernă,
Măicuță, tu, cu chip frumos,
Și-alergi în grabă la altarul
Mântuitorului Hristos...

Te văd în colțul vechi de strană
Cum stai supusă de răstriști,
Și-atâta jale pare scrisă
În ochii tăi curați și triști...

Și cum te-nchini în rugăciune,
Eu mă gândesc înduioșat:
Nemilostiva toacă-a nopții
Ce vis frumos ți-a tulburat?...

CÂNTECE

I

Tu n-ai la ușa ta zăvor,
Nici lacăt n-ai la tindă,
Tu n-ai la ușa ta zăvor
Când eu, ca hoții, mă strecor,
Și bietul suflet călător,
La pragul tău colindă.

Tu mă auzi și mă-nțelegi
Și-același vis ne poartă,
Tu mă auzi și mă-nțelegi,
Dar popi, cu cartea lor de legi,
Și pravilele lumii-ntregi,
Îți străjuie la poartă.

II

Mor azi zâmbetele mele,
Moare-ntreaga vraja firii,
În paharul din fereastră
Mor la noapte trandafirii.

Nici de cântec din tilincă
Nu mai tremură brădetul,
Jos la marginea dumbrăvii
Se usucă zmeuretul…

Mor poveștile în pragul
Nopților la șezătoare,
Moare-o stea-n adâncul mării,
Și iubirea noastră moare.

Eu rămân să țes statornic
Cântecul de îngropare:
Zilelor de săptămână,
Zilelor de sărbătoare.

III

E îngropare azi la mine,
Din ochii veșnicelor stele
Cad razele tremurătoare
La groapa visurilor mele.

Se zbuciumă înfiorată
De-un tremur geana lor de aur,
Atât de jalnică-i povestea
Înmormântatului tezaur.

Truditul suflet se întreabă:
De ce chiar cea mai dragă mână
Ursită-i pe sicriu s-arunce
Întâiul bulgăr de țărână?

IV

De va veni la tine vântul,
Purtând povestea mea amară,
Jelitul lui să nu te-nfrângă,
Mustrarea lui să nu te doară.

Nu-i vina ta... Așa e scrisă
Nemilostiva lege-a firii;
Sărutul otrăvit al brumii
Omoară toamna trandafirii...

Și cine s-ar opri să plângă
O frunză veștedă-n cărare,
Când codrii freamătă alături
Și râd în răsărit de soare?...

V

Atât de veche-i îngroparea,
Nici sufletele nu ne dor,
Și tot îmi mai răsai din neguri
Își au și morții dreptul lor...

În nopțile de primăvară
Revin aducerile-aminte,
Și mintea, pasăre răzleață,
S-abate-n drum peste morminte.

De ni se-ncrucișează drumul,
Îndurerați noi ne zâmbim...
Nu-ți par și zâmbetele noastre
Ca două flori din țintirim?

VI

Primăvară, primăvară...
Zâmbetul întregii firi,
Dragoste de fluturi galbeni
Și de galbeni trandafiri.

Primăvară, primăvară...
Tremură luna bălaie,
Dorm doi pui de rândunică
Sub o strașină de paie.

În ungher, părăginită,
Doarme hârbul de ghitară —
Va mai fi și pentru tine
Primăvară?...

SONET

Cuprinde-mă din nou, singurătate,
Căci țara ta de-atâtea ori mă cere;
La sânul tău vor prinde-n veci putere
Avânturile inimii curate.

Nemilostiva lumilor durere
Departe-și strigă multele păcate:
Ca-ntr-o vrăjită, tainică cetate,
Eu mă închid în sfânta ta tăcere.

Grădina ta atât de mult mi-e dragă,
Sunt flori acolo visurile mele,
Și sufletului dat e să culeagă.

Rătăcitor el florile-și adună
Și, în odihna nopților cu stele,
Își împletește trainică cunună.

SONET

Tu, tainică, curată Poezie,
Biserică cu porți neîncuiate,
Tu neamurile gândurilor toate
Cu drag le lași la pragul tău să vie.

Tot sufletul la poarta ta când bate,
Drumeț slăbit, puterile-și învie,
Își spovedește patimile ție,
Și ele-adorm de tine alinate.

Păcate vin sub bolta-ți milostivă,
Tu le asculți pe toate deopotrivă
Și le oprești neghina și amarul.

Dar tu rămâi de-a pururea senină,
Căci nu-i pribeag ce-n fața ta se-nchină
C-o lacrimă să nu-ți spele altarul.

E SĂRBĂTOARE

E sărbătoare pe câmpie, și-n suflete e sărbătoare,
Învie firele de iarbă sub ploaia razelor de soare.

Sunt Paștile cele frumoase, și-n fire zvonul lor străbate,
Clopotnița-și îndoaie trudnic încheieturile uscate.

Arama strigă când se zbate măiastra clopotului limbă,
Eu simt strigarea ei aprinsă, și-n vorbe sufletul o schimbă:

*

Voi toți cari suferiți și plângeți sub larga-ntindere albastră
Veniți, veniți, căci va să vie curând împărăția voastră!

Veniți, voi, obidiții lumii, cu buzele înfrigurate,
Voi, chinuiții de arsura unei tăceri îndelungate;

Voi, osteniți fără nădejde, voi, slujitorii fără plată,
Voi, căror vremea v-a dat veșnic numai porunca
blestemată;

Voi, ce muncirăți pentru alții, trudind cu mâinile-
amândouă,
Veniți, că zvonul meu acuma vestește învierea, vouă!

Voi, cei cu fruntea de sudoare, cu genele de lacrimi ude,
Eu cerului vă strig durerea, și Dumnezeu din cer aude!

Aduc lumina care sparge și sfarmă capiști de păcate,
Zăvoarele mucigăite din temnițe întunecate!

Eu celor orbi dezleg azi taina înfricoșată de-a vedea,
Și prăznuiesc, că-n al lor suflet învie învierea mea!

*

Ascultă mintea mea supusă, genunchii mei se pleacă-ncet
Și-aduc prinosul închinării celui de neam din Nazaret.

FRUMOASA CEA DIN URMĂ

Pe perina cu foi de rosmarin
Alunecase capul ei la vale,
Pe fruntea albă, ca zăpada nopții,
Ningeau podoabă-nduioșați cireșii:
Murea fecioara…

Și ochilor senini, ca dimineața,
Le adormea azi cea din urmă rază

În adumbrirea pletelor de aur.
Iar buzele curate, ca un cântec,
Mureau zâmbind azi cel din urmă zâmbet:
Murea fecioara...

Sus soarele, cocon de-a pururi tânăr,
A poposit în drumul lui pribelnic
Și,-nfricoșat de vestea unei raze,
S-a-ntunecat și-n adâncimi de mare
El și-a muiat pleoapa tremurând...
Și zvon pe largi pustietăți de ape
Și geamăt lung pornitu-s-a prin codri
Înfiorate frunzele mureau,
Iar chipul clar al lacului oglindă
În clocote cernitu-și-a seninul
Când vântul, crainic vestitor de groază,
Urla nebun din tulnice de-aramă,
Vestind: „Jeliți! Frumoasa cea din urmă
E moartă!“
Și mările și codrii răsunat-au:
„E moartă!...”

Prelung gemut-a îngrozita fire;
Cutremurați, cei patru stâlpi ai lumii
Lăsat-au pacea stării lor pe loc,
Când iat’ deodat’ se zguduie și bolta
Din cingătoarea cerului albastru
Descopciată, cade steaua Venus,
Și prin văzduhuri negre călătoare
Își taie drum, — iar ajungând seninul,
Purcede-n zbor spre-mbătrânitul Hellas,
Și-nfiorată sânul ei de flăcări

Și-l freamătă, când calea-i se oprește
Pe vârful mort al muntelui Olimp,
Și-n geamăt lung ea foc aprinde, mare!
Și cum lumină flacăra curată,
Și cum lumină flacăra curată,
Din negură și din vestmântul ceții
Răsar, tronind în liniștea lor sfântă,
Toți dumnezeii zilelor de mult,
Drumeții mari ai vremii stătătoare.

E împăcată vrajba lor străveche:
Stăpânii morți ai fulgerelor stinse,
Ocrotitorii dimineții albe
Și-ai nopții negre purtători de frâne,
Ce semănau cu mâna lor amurgul,
Stau muți...
                    Măreții meșteri ziditori,
Încremeniți în marmură și fildeș,
Plecându-și greul frunții lor boltite,
Încrucișându-și brațele lor albe,
Privesc la foc cu ochii stinși și reci
Și-i jale scrisă-n zâmbetele lor.
Neputincioase zâmbete de piatră!

Gălbuie pară învelise-Olimpul
Când iat' deodat', din ploaie de lumină,
Zburând prelung prin albul de văzduhuri,
Vin călători pe aripe de vânt
Și, coborând pe razele de lună,
Toți cântăreții
Zidiți de vremea fărâmată-n clipe,
În Răsărit și-n neagra Miazănoapte,

Vin sfâșiindu-și toga lor de purpur
Cu pletele pe umeri undulate,
Cununile le strălucesc de raze
Și genele le strălucesc de lacrimi.
Amar nespus răzbate-le făptura,
Cu hohot plâng poeții-dumnezei,
Când harfa lor în flăcări își aruncă
Cutremurat,
Olimpu-și mișcă iarba și nisipul.
Biruitor văpaia se ridică,
Și flacăra la poarta bolții bate,
Iar din fiorul harfelor aprinse
Se înfirip-un cântec fără seamăn
Și firea-ntreagă cântă imnul morții,
Și zeii-și pleacă fruntea lor boltită,
Poeții-n palme fața și-o ascund;
Iar plopii cântă, frunza tremurându-și,
Și coapsa lor se-ndoaie și se frânge;
Și trestia în ape se cufundă,
Și-nfiorații trandafiri sălbatici
Podoaba lor și-o scutură și cântă...
Se smulg din coaje muguri feciorelnici
Și, înfrățiți cu cântul și lumina,
Își vestejesc petalele și — cântă...

Pe creștetul Olimpilui aprins
Își taie drum prin spini și printre zgheaburi,
Rănindu-și brațul, fluierul și fruntea,
Un făt pribeag, cu ochi senini, albaștri:
E cel din urmă ucenic al strunii,
La piept își strânge lira văduvită,
Ce tremură, de crengi când se lovește,

Într-un suspin domol, nespus de jalnic…
În vârf zărește focul ce se-naltă,
Și-atunci nebun își opintește pieptul!..
Ajunge…
Strălucitor văpaia viorie
Se-naltă iar. În orișice scânteie
Tresare-un gând și moare-o simfonie
Din cântecul cel zămislit demult,
De dragostea din începutul vremii,
De trandafirul cel dintâi al firii…

Cu ochi aprinși poetul îngenunche,
Și,-ncet plecându-și fruntea lui rănită,
Zdrobind sfiala celor pentru strune,
Întruchipează jalea lui în cântec…
Și lacrimi cad pe lemnu-nfiorat
Ce-i ferecă cu glas nebun amarul:
E cea din urmă încordare-a strunii,
E-al frumuseții imn de îngropare!…

Pribeagul făt cu ochi senini, albaștri,
Și el și-aruncă lira-n foc. Și-atunci
Ridică-și ochii tulburați de clipă:
Vede zdrobiți în bulgării nătângi
Curatul chip al zeilor de marmur';
Iar cântăreții călători se duc,
Suindu-se pe razele de lună,
Suindu-se pe aripe de vânt,
În alte lumi.
Înalță-și ochii către foc, să vadă,
Și vede para leneș cum se stinge
Și cum rămân din lamura văpăii

Cărbunii morți ai sfintei stele Venus.
Cu fumul cald al jertfei uriașe,
Se-nalță ea pe patu-i de mătasă,
Înfășurată-n pulbere de slavă,
Cu picurii celui din urmă cântec,
Domol, domol...
Frumoasa cea din urmă...

*

E cântul mort. Poetul fără liră,
Lipsit pe veci de-a ochilor văpăi,
A pribegit la malurile mării...
Dar nemișcată, mută era marea.
Un val răzleț din sânul ei răcit,
Ce tresărea prin cearcăne de gheață,
A întrebat poetul orb:
„Răspunde,
El unde-i?
Soarele, căci raza lui n-o simt?..“
Și-n vreme ce încremenea în gheață,
Răspuns-a valul:
„*E mort*.“

POEZIE

Tu, Doamne, tu, stăpânul peste fire,
Ce din curata stelelor lumină
Dai lumilor de veci orânduire;
Tu, într-o clip-a milei tale sfinte,
Și sorții mele scris-ai o menire:
Ce-nfricoșat e darul tău, părinte!

Pleoapelor tu nu le-ai dat hodină,
Nici sufletului mută-mpăciuire,
Nici minții mele somnul fără vină!

În noaptea grea, când bolta-nfiorată,
Cu junghi de aur își străpunge sânul,
Când codru-și vede fala-ngenuncheată
Și umilit se zbuciumă bătrânul,
Când trăsnete potrivnice se-ncaier'
Și creștetele brazilor despică,
Eu în văzduhuri deslușesc un vaier,
Cum din adânc spre mine se ridică,
Gemând prelung la poarta mea, stăpâne!
Simt frământată-n urlete păgâne
Nemărginita lumilor durere,
Cum vine-n zborul aripilor grele
De-mi zguduie zăvorul și mă cere
Strivită simt în matca ei, părinte,
Cum se frământă chinuita minte,
Cum gânduri vin în clipele acele
Și se prăval' în pacea nopții mele
Ca bulgări grei în groapa-ntunecată!...

În zori de zi, în umeda răcoare,
Când fața plânsă florile-și înclină
În alintarea razelor de soare,
Robit de-ntâia zare de lumină,
Drumeț grăbit și fără de hodină,
Simt sufletul de drumu-i cum se gată.
Descătușat din pacea lui aleargă,
Ca vulturul în goana-nviforată,
Pământu-ntreg cu-ntinderea lui largă

El a purces sălbatic să-l străbată,
Cătând în drum sămânțele durerii...

Prin valul firii fără de repaos
Ca un vâslaș aprins își taie cale,
Își scaldă ochii-n râul larg de jale,
El totul vede, toate le ascultă...
Unde-i plânsoarea zărilor mai multă
El își rotește aripile sale.

Târziu, când geana zărilor senine
Se-nchide lin, și soarele pe munte
Își culcă chipul roșu de rușine,
Pe-a stelelor strălucitoare punte,
Drumeț înfrânt, cobori și tu la mine,
Povara grea abia mi te mai ține.
Din praful sur al zilei chinuite,
Cules în prada zborului sălbatic,
Din al durerii chiot furtunatic,
Din zâmbete de buze ofilite,
Din tulburări de patimi și ispite:
În truda grea, când tâmpla-nfierbântată
Se zbuciumă zăgazul să și-l frângă,
În biata minte greu cutremurată
Sămânța ta tresare-atunci, stăpâne,
Și tu-mi răsai, senină și curată,
Strălucitor, un strop de apă vie,
Ce-mi luminează-n negura nătângă,
Tu, tainică și sfântă *Poezie*!

DIN UMBRA ZIDURILOR
(1913)

CUPRINS

REVEDERE

Tu, minunată poezie,
Uitatul meu ostrov de flori,
Îmi mai deschizi azi poarta mie,
Când mă întorc din pribegie,
Străin cu pași rătăcitori?

Îmi tremură durerea-n gene
Cum calc pe vechiul drum bătut;
Sărmane crânguri și poiene,
Vă năpădiră buruiene
De când noi nu ne-am mai văzut...

Ca un drumeț din altă țară
În cale mă opresc ș-ascult:
Aș vrea-n grădina solitară
Un glas să-mi reînvie iară
Din praznicele de demult.

Dar val de neguri mă-mpresoară,
Furtuni au bântuit pe-aici,
Nu-s stelele de-odinioară,
Pe urma lor abia mai zboară
Un roi plăpând de licurici...

Printre cărări dărăpănate
Cresc spini, iar flori de-mi mai răsar,
Se-nclină toate-nrourate
Cu lacrimile adunate
În drum de bietul grădinar.

CUPRINS

DIN UMBRA ZIDURILOR

OASPE VECHI

Când zilele-mi mureau în urmă, sărace toate deopotrivă.
Tu, sfântă, minunată noapte, mi-ai fost de-a pururi
milostivă.

Când te iveai, din pragul bolții, cu albă pulbere de stele,
Durai o punte argintată la ferestruia casei mele.

Tu mă vedeai în brațe slabe îmbrățișând trudita pernă,
Când visuri îmi goneau odihna cu-nfrigurarea lor eternă;

Tu mă găseai uitat și singur și — darnică ca totdeauna —
Între pereții morți și umezi îmi trimiteai, podoabă, luna.

Cum cobora stăpâna blândă, făclie-n casă să-mi aprindă,
Se deslușea o lume-ntreagă închisă-n ciobul de oglindă...

Se-nfiripau lumini și visuri, că te mirai chilia scundă
Cum poate-atât prisos de vraje în îngustimea ei s-ascundă...

Atunci, în pacea-nfiorată de năzuințe fără nume,
Un copilaș cu ochii vineți, senin ca rostul unei glume,

Se furișa încet pe-o rază la patul meu, să mă alinte
Cu neastâmpărul albastru din căutătura lui cuminte.

Cu degetele moi și albe pe ochi mă mângâia... pe frunte...
Râdea cu glasul lui de clopot când da de firele cărunte...

Îmi dezgropa povești uitate, și cu făptura lui sprințară
Îmi deștepta un zvon de frunze, un glas de cântec de
la țară.

Venea la mine busuiocul, veneau și flori de sânziene,
De mână mă ducea copilul în țări cu feți și cosânzene...

Cum trece vremea nendurată și pururi cumpăna și-o saltă...
M-a dăruit c-o mână soarta, dar m-a furat cu ceealaltă...

Azi încăperea mea e largă, dar noaptea-i mută și săracă,
Stau singur și aud aievea cum toate-n juru-mi prind
să tacă.

Nu mă mai știe vechiul oaspe... odată mi-a deschis
pe-o clipă...
Și nu m-a cunoscut, sărmanul... Cutremurat, s-a dus
în pripă...

Pesemne c-a murit acuma, ori ursitoarea nu-l mai lasă...
Copilăria mea senină, tu nu mai vii la mine-n casă...

AGONIE

În mine se petrece-o agonie,
Ca într-o tristă casă solitară,
În sufletu-mi bătut de vijelie
Eu văd un om ce-a început să moară...
Un cântăreț cu rostul de la țară
Se duce-acum și n-o să mai învie
Cu chipul lui senin de-odinioară...

Demult... Demult... Din cea dintâi clipită,
De când te-au smuls de la bătrâna vatră,
Din casa cu șindrile-acoperită,
De-atunci începe moartea-ți nesfârșită,
De-atunci te fură fiecare piatră...
Te-au biruit în stingerea domoală
Străine legi din guri necunoscute;
S-a poticnit curata ta sfială,
La orice pas, de pravili neștiute;
Prin praf, prin fum, prin vorbe de ocară
Te-ai dus, sărmane suflet de la țară.
Din orice colț mi te prindea o sârmă
Și te-alunga un șuier de mașină...
Avutul tău s-a risipit pe cale,
Te-au părăsit și zmei și cosânzene,
Ți s-a uscat și lacrima din gene,
Au amuțit și sfaturile tale...

Așa, pe rând, ți-a tot trimis viața
Un nou tâlhar, în orice clipă nouă,
Și fără milă-n toată dimineața
Te-a despoiat cu mâinile-amândouă!...
Acuma simt: drumețul dă să moară...
Un oaspe nou îi stă la căpătâie,
Încetișor în casă se strecoară,
Cu albe mâini, cu inima bolnavă,
Cu ochii arși de friguri și otravă...
Stăpân de-acuma el o să rămâie.
Privindu-și lung ograda în ruine,
El trist își spune gândul ce-l apasă;
„Tu mori acum... dar umbra ta revine,
Și pururi simt că singur nu mă lasă,
În nopți târzii s-a furișa la mine
Și-o să mă știu străin la tine-n casă..."

PARIS

I

La geam îmi cântă-n ritmuri cadențate
Haotica Parisului năvală,
Când o ascult în goana-i triumfală,
Simt inima pământului cum bate.

Ca pe-un ostaș înfrânt de oboseală
M-a biruit năprasnica cetate,
Drumeț orbit de flăcări nevisate,
Îmi plimb prin ea umila mea sfială.

De-acum sunt robul mândrei metropole
În suflet simt cum crește-ntruna zvonul
Din preajma auritelor cupole.

Dar nopțile, când umbre moi se lasă
Și-n jur de mine urlă Babilonul,
Eu mă visez în sat la noi, acasă...

ZIUA

II

În zorii albi, senină dimineață,
Tu-mi pari o fată mândră de la țară,
Venită la oraș întâia oară,
Cu gând curat și rumenă la față.

Te prinde însă-n blestemat-ai gheară,
Te zbuciumă vârtejul de viață,

Din mii de guri minciuna lui te-nvață,
Stropindu-te cu tină și ocară...

Insulte cad, batjocura te arde,
La orice pas culegi o nouă vină
În rătăcirea ta pe bulevarde.

Așa pe rând te-ntuneci și, spre sară,
De praf, de fum și de păcate plină,
Tu te prăvali sfârșită și... murdară...

NOTRE DAME

III

Parisu-și urlă vasta nehodină
Și fără somn se zbate vinovatul...
E noapte-n jur, de-a lungul și de-a latul,
De vin, de glume și de-amoruri plină.

Durerile și-au amuțit oftatul,
Mor visurile sugrumate-n tină,
Scăldat în râs, în aur și-n lumină,
Pe uliți trece hohotind păcatul...

Drumeț străin din țări îndepărtate,
Eu mă strecor prin putreda cetate
Când după nori mijește aurora...

Prin boltituri de arcuri triumfale,
Văd turnurile vechei catedrale,
Ca două brațe blestemând Gomora...

FELINARUL

IV

Neadormit veghează felinarul,
În taina nopții osândit să vadă,
Tovarăș are colțul vechi de stradă,
Singurătății sfetnic — trotuarul.
El vede-a vieții nesfârșită pradă,
Asfaltu-i spune patima ș-amarul,
În fața lui își plimbă-ntreg calvarul
Întunecata veacului baladă...
În tremur lin lumina i se frânge,
Clipind încet cu licărire rară,
Îți pare-un ochi îndurerat ce plânge.
Și parc-aud oftarea lui sihastră:
„De ce m-aprindeți fiecare sară,
Să luminez nenorocirea voastră?...“

ÎN MUZEU

Lăcaș cernit al trecerii eterne,
Trist sarcofag al vremii adormite,
Tu, jalnică posomorâtă urnă,
Ce-aduni cenușa gloriilor stinse —
Sub bolta ta mi-e frig și mă cutremur.
De undeva, de dincolo de moarte,
Eu simt un duh întunecat cum vine,
Cum își desface aripile negre,
Cu zbor încet din haos se desprinde,
Și toate pier pe câte-un drum s-abate
Și le-a atins răsufletul de gheață...
Mor florile și zâmbetele mor,

Se frânge visul, dragostea apune,
Se sting zdrobite clocotele urii,
S-aștern în praf și dumnezei și îngeri,
Trosnesc și cad arcadele măiestre,
C-un geamăt lung se surpă Partenonul.
Iar duhul rău purcede mai departe,
Și râsul lui se plimbă pe ruine...
Zadarnic, tu, crăiasă-ndurerată,
Cu ochii stinși l-ai plâns pe Mausolos,
Și jalea ta a-ntruchipat minunea
Ce-mpodobea de mult Halicarnasul[1]...
Și tu-n zadar ți-ai scris, Sardanapale[2],
În marmură cântarea biruinței...
Sunt toate praf... — Un bulgăre nătâng,
Un strop răzleț și fără strălucire
A mai rămas din visele lui Ramses,
Ce-a ferecat eternitatea-n piatră.
Bieți biruiți, azi sunteți toți alături,
Ostași căzuți ai luptei nesfârșite,
E moartă azi și vechea voastră vrajbă.
Neputincios, la poalele Astartei[3],
Cu arcul frânt, stă trist săgetătorul,
Privind obrazul spart al unui sfinx...
Cum stați așa, sărăcăcioase moaște
Ce-ați mai rămas, sărmane mărturii
Din strălucirea moart-a unui vis,

---

[1] *Halicarnas* — vechi oraș în Asia Mică, în care regina Artemisa a construit *mausoleul*, celebru monument ridicat în amintirea soțului ei, regele Mausoli.

[2] *Sardanapal* (Assurbanipal) — personaj legendar, creator al unui imperiu asirian, între 336-817 î.e.n., care însă a fost repede distrus.

[3] *Astarte* — zeiță feniciană, protectoare a fertilității pământului, a maternității și a dragostei.

CUPRINS

Satiri, himere, nimfe și centauri,
Cu trupul frânt, cu brațele pierdute;
Și cum amurgu-nlăcrimat trimite
De sus, din cer, un giulgiu mortuar
Pe la fereastra criptei voastre reci;
În liniștea arcadelor boltite,
Eu singur viu pe câmpul de bătaie,
Stau îngrozit de suspinarea voastră,
De geamătul ce tremură-n văzduh,
Și mintea mea aude cum pământul
Își cere astăzi morții înapoi...

Veniți, veniți să facem îngropare!
Drumeți de-acum ai vremii stătătoare,
Veniți o groapă nouă să săpăm!
Să le-așezăm în tristă înfrățire
Aceste moaște jalnice și sfinte,
Deasupra lor să crească iarba verde,
Să-și cânte viața imnul ei de slavă,
Iar din amarul plâns al veșniciei
Să prindem vraja clipei trecătoare...

CINQUECENTO[1]

Clocot de măriri apuse,
A lui Leonardo vreme,
Glasul farmecelor duse
Vine pururi să mă cheme.
Mintea, pasăre răzleață,
La sicriul tău mă poartă,

[1] *Cinquecento* — secolul al XVI-lea (ital.).

Tu-mi dai dragoste de viață,
Minunată lume moartă.

Ți-au fost barbari *cittadinii*,
Aspru neam de hartă dornic,
Pe pumnalul lui Cellini
Era sângele statornic.

Cardinali purtau coroana
C-un surâs machiavelic,
Și venea din iad Satana
La sinodul ecumenic.

Ars de frigurile vieții,
Cu satiri și cu bacante,
Tatăl palidei Lucreții
Sta de gât cu trei amante.

Era-n chiot Vaticanul,
Plin de patimi și pierzare.
Se urzea din crime planul
Groaznicului Don Cezare.

Cinstea greu suia calvarul
Când minciuna sta-n domnie;
Aretino[1], pamfletarul,
N-avea strop de omenie.

. . . .

...Dar lumini strălucitoare
S-aprindeau printre păcate:
Erau flori, sonete, soare...
Era râs și sănătate.

---

[1] *Pietro Aretino* (1492—1556) — scriitor satiric italian din epoca Renașterii.

Și de-aceea-ți cer eu sfatul,
Căci din mândra ta poveste
Nouă ne-a rămas păcatul,
Poezia nu mai este...

MAMA

E plin în jur de noi muzeul,
Și pare-un templu minunat,
În care mii de robi ai vieții
Vin să se spele de păcat.
Sunt călători din largul lumii,
Ce-au pribegit pe ocean,
Să-și scalde ochii în lumina
Din pânzele lui Tizian.

Stau toți cu mintea-ngenuncheată
Și-i mut cucernicul popor,
Eternitatea prinsă-n cadre
Își poartă sfântul ei fior.
Învins de taina mare-a clipei,
Se-nchină sufletul supus
În fața veșnicei icoane
Cu răstignirea lui Isus.

Ce blând se uită chinuitul
De sub cununa lui de spini,
Lumina resemnării mute
E scrisă-n ochii lui senini.
Nu-l dor piroanele din carne,
Zâmbește pașnic, iertător,
El știe că de veci învie
Acei ce pentru alții mor.

La poala crucii e Maria,
Și-n chipul ei, nespus de trist,
A zugrăvit un chin sălbatic
Penelul meșter de artist.
Ea-și frânge mâinile și geme,
În gândul ei a-ncremenit:
Nu dumnezeul, care-nvie,
Copilul ei, care-a murit.

O văd și mă întreb, pe gânduri,
De rostul nepătrunsei firi:
De ce și chinul unei mame
E-n prețul unei mântuiri?
O văd și simt în suflet patimi
Din traiul nostru măsurat,
Toți răstigniții mici ai sorții
Pe rând, în minte, mi s-abat...

Și stau pierdut... În jur de mine
Se schimb-al oamenilor val...
. . . .
Ce-o fi făcând acum o mamă
Acolo-n satul din Ardeal?...

MĂSUȚA MEA

Și-a dus o-ntreagă veșnicie
Trudita anilor povară
De când legarăm prietenie,
Măsuța mea de-odinioară.

În umbra vechei cafenele,
În cel mai tăinuit ungher,

Ne luminau aceleași stele,
Același colț senin de cer.

Aici, în nopțile de iarnă,
Singurătatea mea amară
Putea visările să-și cearnă
Prin fumul leneș de țigară...

Măsuța mea, ți-aduci aminte
De-atâtea zile fără soare,
Când fruntea mea cădea fierbinte
În palmele tremurătoare?...

Pe bolta ei trandafirie
N-avea credința mea înfrângeri,
Și-n mândra noastră sărăcie
Ea ne vrăjea un cor de îngeri.

Cum m-a furat de-atunci viața
În goana ei fără repaos...
S-a stins în neguri dimineața
Rătăcitorului în haos...

Azi, după vremi, de patimi pline,
Măsuța mea, iar ne-ntâlnim,
Duceam șirag de vieți în mine,
Azi mă întorc c-un țintirim.

Mi-am risipit de mult în lume
Senina visurilor salbă;
Măsuța mea, îți spun un nume,
Și-l scriu pe marmura ta albă...

LA MAL

Mândra apelor crăiasă,
Ne-ntâlnirăm azi în cale,
Eu, cu gândurile mele,
Tu, cu valurile tale.

Prinși de-o tainică chemare,
Ne privim acum în față,
Tu, eterna vremii doamnă,
Eu, un strop răzleț de viață.

Cum te văd, din clipă-n clipă,
Mintea-mi zgribură și cade,
Simt moșia ta cum crește
Și hotarul meu cum scade.

Ți-ai pornit nemărginirea
Să mă-nfrunte, să mă frângă...
Râd talazurile tale
De luntrița mea nătângă.

Tu mă birui, fără luptă,
Pururi neînvinsă mare,
Ochii călători pe ape
Tremură și-ți cer iertare...

Spre adâncurile albe
Îmi îndrept umila rugă!
Mă primește-ntotdeauna
Ucenic să-ți fiu, și slugă.

Lasă-mă uitat la malu-ți...
Să mă uit așa departe:
Din întinderea albastră
Voi citi ca dintr-o carte...

AETERNITAS

Pe boltă stele tremurate purced sfiala să-și aprindă,
Și ca o pasăre rănită se zbate biruitul soare;
Noi stăm la mal uitați alături, când veșnica povestitoare
Nemărginirea ei și-o frânge în ochii tăi, ca-ntr-o oglindă.

Amurgu-și flutură-n albastru năframa cu argint țesută,
Și tot mai rar își bate marea răsufletul domol de pace;
Noi ocrotim atâta cântec acum, când buza noastră tace,
Când mâinile îngemănate se strâng și-și spun povestea
mută.

Pribeag ni-e sufletul pe ape, și marea ni-e acum stăpână,
Căci ne-am topit de mult visarea în uriașul piept de unde,
Ea ne-a-mpletit iubirea-n valuri, în depărtările afunde...
De-acuma, prinsă-n taina apei, nemuritoare-o să rămână.

...“Și ne vom stinge-ncet, femeie, ni-e scrisă moartea sub
pleoape,
Dar va zâmbi întotdeauna senina veșniciei soră,

Va răsuna iubirea noastră în mândra valurilor horă,
S-a legăna pe-aceleași unde, va plânge în aceleași ape.

Și poate-odată, într-o sară, tot ca acuma de albastră,
Când noi vom fi demult țărână, vor poposi doi inși la mare.
Neștiutori s-or prinde-n brațe, se vor strivi-n îmbrățișare
Și nu vor înțelege, bieții, că strâng la piept iubirea noastră.

MARE MOARTĂ

Spun corăbierii că în Marea Moartă
Văduvă-i de viață apa, din vechime,
Nici un strop de suflet undele nu poartă,
Și pe Marea Moartă nu vâslește nime.

Cerul Palestinei, spun corăbierii,
Baldachin de ceață flutură pe maluri,
Neștiind nisipul rostul primăverii,
Doarme apa mută în tăcute valuri.

Ocolind-o pururi paseri călătoare,
N-o ating în cale pribegiri nomade,
Peste Marea Moartă dac-a prins să zboare;
Sugrumat de neguri, albatrosul cade.

Cântec nu răsună, nu s-aud nici șoapte,
Țintirim de apă-i unda ei sălcie,
Să fi plâns vreodată, ori să strige-n noapte,
Despre Marea Moartă nimenea nu știe.

CUPRINS

Ce poveste tristă spun corăbierii,
Nici n-aș crede, poate, vorbele acestea,
Dar, cu biata minte-n patima durerii,
Mă gândesc la tine și-nțeleg povestea...

DE PROFUNDIS[1]

Plâng apele în noaptea asta
Și, într-un vaier îndelung,
Oftări mi-ating în zbor fereasta,
Și-n zbor la patul meu ajung.

O groază sufletu-mi supune
Și-n așternut eu mă cufund
Când stihuri de îngropăciune
Vin din prăpăstii fără fund.

Plânsori și gemăte și șoapte
De-a lungul apelor s-aștern,
Și-n pacea miezului de noapte
Par smulse dintr-un plâns etern.

Pesemne-acu-i grozava clipă
Când moartea s-a pornit la drum,
Și bate tainic din aripă
Deasupra mărilor acum.

Toți robii zăvorâți sub apă
Își simt stăpâna și tresar,

[1] Din adâncuri (lat.) Începutul psalmului 130, care se cântă la înmormântările catolice.

Ei sparg a valurilor groapă
Și plâng cu plânsul lor amar.

Împins de-o nepătrunsă lege
Se cere lutul în pământ:
Sărmane suflete pribege
Își cer o cruce și-un mormânt...

LACUL

La geamul meu de lângă lac
Se bate apa-n scânduri,
La geamul meu de lângă lac
Se fac încet și se desfac
În mine-atâtea gânduri...

Pe rând vin undele de mor
Și-n murmur se destramă,
Pe rând vin undele de mor
Și parc-aleg din gura lor
Pe nume cum mă cheamă...

Eu m-am gândit de-atâtea ori
Și mintea mea se-ntreabă,
Eu m-am gândit de-atâtea ori:
Ce tainici, nepătrunși fiori
De-ntinsul lac mă leagă?...

Pesemne, tu, care te-ai dus,
I-ai rătăcit pe maluri,
Pesemne, tu, care te-ai dus,

Într-un târziu și trist apus,
Te-ai oglindit în valuri...

De-atunci îl zbuciumă mustrări
Și-n noapte plânge lacul,
De-atunci îl zbuciumă mustrări
Și simte-aceleași frământări
Ca dorul meu, săracul...

EU STAU LA MAL...

Corabia din lanțuri desfăcută
Își mișcă-ncet scheletele trudite,
Cu ea te duci spre lumi nebănuite,
Femeie, tu, pe veci necunoscută.

Abia în zborul ultimei clipite
Te văd — de-acuma pururi nevăzută —
Și totuși simt o jale neștiută
Când zarea albă-n purpură te-nghite.

Eu stau la mal, și golul ne desparte...
Mă uit în larg cât ochii pot să vadă
Cum mi te pierzi departe... mai departe...

O taină simt că m-a legat de locul
Unde-am rămas nedumeririi pradă...
Pesemne-acuma mi-a murit norocul...

CUPRINS

SCRISOAREA TA...

Sccrisoarea ta mi-a destrămat
A visului beteală,
Ce viperă ți-a-mprumutat
Veninul drept cerneală?...

Cu slova ta vin anii toți,
Și-n vraja lor mă fură...
În rostul ei mărunt, cum poți
Să-nchizi atâta ură?...

Cetind-o azi, ca alte dăți,
În mine-un gând tresare:
Ce-ar fi s-o sfârtic în bucăți
Și s-o arunc în mare?

Din ale scrisului tău vești
Otrava s-ar desprinde,
Că mâine-atât amar de pești
Pescarii n-ar mai prinde...

GÂNDEȘTE-TE...

Lin picură azi milostiva pace,
Și prin văzduh o șoaptă nu colindă,
Peste întinsa lacului oglindă
Amurgul umed umbre moi desface.

Pe cer pornesc făclii să se aprindă,
Începe bolta-n aur să se-mbrace,

Stejarul mut deasupra noastră tace,
Abia arare cade câte-o ghindă…

Cum stăm așa, cu ochii duși în stele,
În inimă simțindu-ne veninul,
Părem doi tainici făcători de rele.

Mă înfioară zările albastre:
Gândește-te, ce clar le-ar fi seninul
De n-am fi noi, cu sufletele noastre…

SCIROCCO

S-alungă clocotul de ape,
Și-n goană brațul unui val,
Ca un stăpân fără de milă,
Azvârle-o scândură la mal.

Biruitoare urlă marea
Și mi te lasă pe pământ,
Solie jalnică și mută
A așteptării ce s-a frânt.

Ce tainică apropiere
Și ce îndemn ascuns din cer
Mi te-a trimis să-mi spui povestea
Pierdutului corăbier?

Ori poate știe uraganul…
Și vrea să-i vadă la un loc
Pe bieții călători pe valuri
Bătuți de-același nenoroc?…

CUPRINS

COARDE VECHI

POET

Când l-au închis după zăbrele
Și paznicii l-au petrecut
L-au despuiat de toate cele,
De tot sărmanul lui avut...

L-au dus așa-ntre răzvrătiții
De după zidul fără glas,
Dar și-au uitat nenorociții
Că gândurile i-au rămas.

Nebănuitul lor tezaur
Nebunii-ntreg i l-au lăsat
Și-n giulgiul lor tivit cu aur
El sufletul și-a-mpresurat.

Zadarnic bate din aripă
Și-n goană moartea-i dă fiori,
Zadarnic huhurezii țipă
Din turla negrei închisori.

În mândră vraje se desfată
Ungheru-ngust și nevoiaș
Și-i o grădină fermecată
Chilia de pușcăriaș...

Iar dacă, tainic, câte-o rază
Coboară tremurând pe pat,
Ea-nfiorată luminează
În visul unui împărat…

DOINA

O doină plânge sus pe culme,
Din fluier unde limpezi cad,
Și legănate lin s-afundă
În pacea cordilor de brad…

Cântare, meșteră cântare,
Te stingi acum încet-încet,
Și-adormi pierdută-n tremurarea
Oftării blânde din brădet…

Mi-ai picurat un strop în suflet
Din taina vremii de demult,
Și plânsul veacurilor duse
Mă înfioară când te-ascult…

Cum te-ai topit acum în noapte,
Eu stau cu inima la sfat:
În care brad, de care creangă
Plânsoarea ta s-a aninat?…

Și cât vei mai trăi acolo,
Tu, soră pururea cu noi,
Când va fi mort de mult ciobanul,
Și moartă turma lui de oi?…

Târziu odată — cine știe? —
Trecând pe-aici un călător,
Te va culege dintr-o floare,
De după-o aripă de nor…

Te-a coborî în largul văii,
Și-o lume te va asculta,
Și-o lume-ntreagă va începe
Să plângă cu durerea ta…

VOI VENIȚI CU MINE…

Voi veniți cu mine, oaste nevăzută,
Moșii și strămoșii mei din zile moarte,
Grăitoarea voastră îndrumare mută
În vârtejul lumii căile-mi împarte.
De demult, din ceața vremii înnoptate,
Eu aud un cântec călător cum vine,
Ca un clopot tainic inima mea bate,
Din adânc vă cheamă să veniți cu mine.

Eu vă port în suflet, plămădiți în sânge,
Și din vina voastră mi-e zidit păcatul,
Glasul vostru geme jalea mea când plânge…
Eu din plâns de veacuri mi-am topit oftatul…
Întărită-n drumu-i, de la voi învață
Ura mea să ardă, mâna să se-nchine,
Ați murit cu toții ca să-mi dați o viață,
Morți fără de moarte, voi veniți cu mine.

Din amurgul umed când se face sară,
Sufletul vă simte cum îi treceți pragul,

Ca-ntr-o casă mică, albă, de la țară,
Eu vă văd alături, mi-e mai mare dragul…
Sunteți fără număr, popi cu bărbi cărunte
Cu lumina scrisă-n frunțile senine,
Cercetași de codri și păstori de munte,
Ceață nesfârșită, voi veniți cu mine.

La soborul vostru mintea mea culege
Taine din zapise, rosturi din hrisoave,
Mi se plâng ciobanii de călcări de lege,
Și-mi suspină-n noapte rugă de ceasloave.
Ca o cenușotcă mintea mea ascultă
Cum frânturi de veacuri strigă din ruine,
Prinde-abia un picur din vâltoarea multă
Și se-nchină vouă, că veniți cu mine.

Eu din oastea mare nu-s decât solia.
Ucenic cucernic vă vestesc cuvântul,
Nu-s decât un fulger smuls din vijelia
Ce-a închis la sânu-i milostiv pământul.
Rămâneți la mine voi întotdeauna,
Înfrățiți cu focul sângelui din vine,
Căci se stinge glasul și se frânge struna
Când în goana vieții nu-ți mai fi cu mine…

INIMA

Biată inimă bolnavă,
Făgădău la drum de țară,
Cine-și mai aduce-aminte
Câți drumeți te cercetară?

CUPRINS

Tu n-aveai zăvor la tindă,
Nici scumpete la măsură,
Și-ai cinstit pe fiecare
C-un pahar de băutură.

Cum veneau în miez de noapte.
Călători pribegi în lume,
Toți stăpâni la tine-acasă,
Răi de plată, buni de glume...

Tu la toți le-ai dat hodină,
Și le-ai dat popas în cale,
Pân' s-a risipit pe drumuri
Plinul pivnițelor tale.

Azi ești goală și săracă,
Și crâșmaru-ți dă să moară,
Cine să-ți mai treacă pragul,
Făgădău la drum de țară?...

STRĂMOȘII...

...„Nu suntem la același nivel... La 1759, adică pe vremea când strămoșii autorului de la Țara noastră *nu se coborâse încă din maimuță, egumenul Laskaris scria că filiațiunea familiilor Dukas, Vrana și Laskaris“...*

DUILIU ZAMFIRESCU
în „Convorbiri literare“

Nu mor strămoșii niciodată,
Războiul lor în noi și-l poartă,
Căci li-e țărâna spulberată,

Dar nu li-e dușmănia moartă.
Străveche, ura lor se-mparte
Din moș în moș, din tată-n tată,
Și azi, de dincolo de moarte,
Ei ne mai cer o judecată.

Cum ne privim acum în față,
Potrivnici însetați de luptă,
Neiscusința noastră-nvață
Din ura lor neîntreruptă.
Noi suntem flacăra pribeagă
Din nemblânzita lor văpaie,
Cu moștenirea noastră-ntreagă
Venim pe câmpul de bătaie.

Cu mine vin, roiesc întruna
Cei fără neam și fără număr,
Ce-au sprijinit întotdeauna
Eternitatea pe-al lor umăr.
Vin cei de-o lege cu pământul,
Copiii soarelui de vară,
Eu, solul lor, le port cuvântul,
Și-n suflet, sfânta lor povară.

Vin rânduri, cete se-nfiripă
Din vechea veacurilor lavă,
Din ceas în ceas, din clipă-n clipă,
Tot crește oastea mea grozavă.
Le văd în orice parte roiul,
Își cer dreptatea lor târzie,
Și fiecare-și vrea ciocoiul
În judecată să și-l ție.

Ei tot mai mulți răsar din groapă,
Răsar, și-n mintea mea s-alungă,
Vin bieți țărani munciți de sapă,
Și vin haiduci cu flinta lungă.
Sosesc cu dorurile toate,
Sărmanii nu mai pot s-adaste:
„Venit-am, măre, strănepoate,
Să ne primești la tine-n oaste!“

Le zic supus: „Veniți de-acuma,
Străbuni din lunga vremii cale,
Și dați-mi cântecul și gluma
Și nesfârșita voastră jale.
Veniți, căci glasul vostru-nvie
Un nou zorit de dimineață,
Voi ce-ați murit o veșnicie
Sunteți flămânzi azi de viață!“

Ei vin cu suflete-nnoptate,
De-aceea sfarmă lanțuri grele,
De-aceea urlă și se zbate
Durerea-n cântecele mele
Doar din al veacurilor caier
Mi-am împletit eu biciul urii,
Nestinsul vremurilor vaier
Mi-a scris blestemu-n ceriul gurii!...

De luptă-s gata deci... Prin mine
Un iad întreg cere răsplată.
Mi-e sete-acum... Te-aștept, vecine,
Și ochii mei păgâni te cată!
Îți vreau sclipirea de oțele,
Și vreau oștirea ta măiastră,

Întregul cer cu ochi de stele
Să lumineze lupta noastră.

*

Te-aștept… Te-aștept… Dar n-aud bucium,
Nici zumzet ascuțit de zale,
Mă-ndoaie patima, mă zbucium:
Arată-mi rândurile tale!…
Și cum te chem, ș-un colț de țară
Mi te-au cătat zadarnic solii,
Te-apropii tu de subsuoară
C-un slab egumen ros de molii…

Vă văd… Mi-e milă peste fire
De bietul grec cu haina ruptă:
Ai spart o criptă-n mănăstire
Ca să-ți câștigi un soț de luptă…
Vă văd, și oastea mea pe-acasă
Mi-o-ndemn încet să se strecoare:
Vai — toată ura mea mă lasă,
Căci sărăcia ta mă doare…

CARMEN LABORIS[1]

Veniți în horă de frăție
Străvechii câmpului străjeri,
Ce ocrotiți de-o veșnicie
A muncii rodnice dureri.
Veniți, plugari, veniți, oștenii
Celui mai vechi și sfânt război,

[1] Poezia muncii (lat.).

Tovarăși buni ai Cosânzenii,
Veniți cu noi!

În goana vieții-nviforată
Strigați: Plugarii-n veci nu pier,
Căci lor pământul sfânt li-e tată,
Și frate soarele din cer.

În casele cu grinzi bătrâne
Voi rostul lumii așezați.
Sus, dătătorilor de pâine,
În patimi și credințe frați,
Voi, platnici de sudori și sânge,
Voi, cei bogați și totuși goi,
Veniți să ne-nvățați a plânge,
Veniți cu noi!

Veniți, stăruitoare gloată,
Strigați s-auză mici și mari;
E răzimată lumea toată
Pe palme aspre de plugari!

Năpraznic vifor de dreptate
Vă doarme-n sufletu-nnoptat,
Și spală lumea de păcate
Când rele mâini l-au deșteptat,
De grele vremi de mai-nainte
De-al răsplătirii greu șuvoi,
Veniți, aducători aminte,
Veniți cu noi!

Strigați să știe largul zării,
S-auză toți câți trag în jug:
Că focul roș al răzbunării
Topește fierele de plug!

SCRISOARE

Contesei de Noailles,
născ. Principesa Brâncoveanu[1]

Brâncoveanu Constantin,
Boier vechi și domn creștin…
Cântec din bătrâni

Îți recitesc răvașu-n franțuzește
Cu slova lui muiată-n ironie
Și, nu știu cum, un gând mă ispitește…
Mă iartă, doamnă, că ți-l spun și ție…

Tu ne-ai uitat, tu din strigarea noastră
Nu știi nimic, nimica nu te doare;
Nici Dunărea nu-ți plânge la fereastră,
Nici munții mei nu pot să te-nfioare…

Nu ne-nțelegi nici visul, nici cuvântul,
Nici cântecul tu nu ni-l poți cunoaște…
Din țara ta ți-a mai rămas pământul,
Ai grâu în el, dar ți-ai uitat de moaște…

Abia o dat', când te chema Bizanțul,
Ai poposit la noi o clipă, două:
Verigă mândră ce te-ai rupt din lanțul
Unor vieți atât de scumpe nouă…

De-aceea azi te miri ca de-o poveste
Când cineva de rostul tău te-ntreabă,

[1] Într-o scrisoare adresată revistei „Les Annales“ contesa de Noailles declară că nu e romancă și nu cunoaște câtuși de puțin România, în care a fost numai o dată, în drum spre Constantinopol (n. a.).

O glumă-ți par cuvintele aceste
Și râzi de noi, odraslă basarabă...

Râzi în zadar! Trecutul ne-nfășoară
Oricât de mult l-am surghiuni din minte...
Străbunii-n noi de veci nu vor să moară
Și noi mințim, dar sângele nu minte!

Ei vin la noi... — Ș-acolo-n metropolă,
Pe malul Senei, umbra lor străbate,
Suflarea lor pătrunde sub cupola
Palatelor cu creștete bronzate...

Câți logofeți și vornici nu se schimbă
În noaptea ta cu visuri zbuciumate...
Cu noi în drum doar pururea se plimbă
Un țintirim de suflete uitate...

Când vei simți o jale vag-adese
Și-n liniștea amurgului de toamnă
Te vor fura îndemnuri nențelese,
Nu te mira: Sunt Brâncovenii, doamnă!

MOȘ CRĂCIUN

Moș Crăciun cu barba albă, moș Crăciun cu traista plină,
Vechi stăpân atât de darnic al copilăriei mele,
Azi la noi în sat te-așteaptă toată casa cu lumină,
Cu colinde și cu cântec și cu crai ceteți de stele.

Tu te furișezi în taină pe la fiecare poartă,
Cu pășirea ta tiptilă nu lași urme pe zăpadă,

Dar te simte-ntreg cuprinsul oropsiților de soartă,
Când lași binecuvântarea peste capul lor să cadă.

Tu cobori și-n sara asta, tu cobori ca totdeauna,
Pe pământul greu de rele, sol bătrân de gânduri bune,
Și-nveșmânți c-un văl de pace răzvrătirea-nviforată...
Cum te-așteaptă-n sat la mine!... Du-te, du-te,
Moș Crăciune...

De nu ți-o fi peste mână treci și pe la casa noastră,
Biată mama-ngândurată azi e singură la masă,
Tu măcar o rază-n suflet îi trimite pe fereastră,
Când vezi neatins și vinul și colacul de pe masă.

Apoi pleacă, Moș Crăciune... pe oriunde-și duce darul
Bătrâneasca și cinstita și curata noastră lege;
Numa-n lumea mea străină nu-ncerca să treci hotarul,
Căci și inima și casa ți-s închise-aici, moșnege!...

EU ȘTIU UN BASM...

Eu știu un basm de mult uitat
C-un cântăreț rătăcitor,
Ce strunele și-a încordat
Pe rând, la poarta tuturor,
Și-n cântecu-i înviforat
A plâns de lacrimile lor.

Din goana lui s-au ridicat
Văpăi și valuri de scântei,
Bărbații s-au oprit în sfat
Și s-au oprit în drum femei,

O lume-ntreagă și-a legat
De glasul lui plânsoarea ei...

Cântând prin codri de brădet,
Drumeț pe larguri de pământ,
Așa s-a risipit încet,
Ca frunza spulberată-n vânt:
Nu visul lui nemângâiet,
Amarul altora l-a frânt.

Pe urma lui creștea popor
Și se ruga cu chip duios:
— Mai spune-ne câte ne dor
Și câte suflete ne-au ros,
Pribeagule, stihuitor,
Le plângi atâta de frumos!...

El, ascultând al lor cuvânt,
A chibzuit și-a priceput
Că pururi fără crezământ
Durerea lui l-a petrecut
Și că-n sălbaticu-i avânt
Străine doruri l-au durut...

Atunci o clipă s-a-ntâmplat
— Mai vreți voi basmul să vi-l spui?—
Că jalea lui a lăcrimat,
Dar a-nțeles că nime nu-i,
În tot norodul adunat,
Să vază lacrimile lui...

CLIPE

TRAGE-ȚI OBLONUL...

Ascultă, copile, ce-mi spune viața:
De-a pururi în umbră să torci al tău gând,
Când simți în pleoapă o lacrim-arzând,
Ia seama la vreme și acopere-ți fața,
Să nu fie ochi să te vadă plângând.

Alături cu alții te-nșiruie-n horă
Și lumii plătește-i cu ce-i ești dator,
Fă-i patimei tale din zâmbet zăvor,
Tăcerea să-ți fie statornica soră,
Să nu știe nimeni ce rane te dor.

Iar noaptea când cade și ceața se lasă,
Tu trage-ți oblonul, să n-ai mărturii,
Și-atunci sub tavanul ascunsei chilii,
Despătură-ți taina ce-n suflet te-apasă,
Stropind-o cu lacrimi de ceasuri târzii...

POETUL

Un cavaler cu ochi de vultur, cu inima de fată mare,
Cu braț de fier, cu mâna albă, de zbucium și de luptă dornic,
Pe-un piept de stâncă solitară și-a-ntemeiat un cuib statornic,
O singuratecă cetate cu turn strălucitor în zare,

Când raza zorilor dintâie zâmbește-n prag de cetățuie,
Pe năzdrăvanu-i cal sălbatic răsare-n noapte cavalerul,
În soare-i fulgeră armura și zboru-i întretaie cerul,
Cu aripi meștere în albul nemărginirilor se suie.

În furtunateca-i năvală se duce-așa fără hodină,
O lume se răsfrânge-n ochii adânci ca nopțile de vară.
Din mii de tulnice răsună a vieții veșnică fanfară,
Când zburătoru-i prinde taina de sus, din unde de lumină.

Avântul lui n-are popasuri, în drum el suie și coboară,
Și nestemate fără număr culege mâna fermecată:
El rupe-o floare, prinde-un zâmbet, o lacrimă-n ascuns vărsată,
El fură-un vis dormit azi-noapte pe căpătâiul de fecioară…

A străbătut atâta cale, cât ochii nu cuprind să vadă,
Și când amurgu-ncinge bolta în brâul lui tivit de aur,
În goană el își smulge-o salbă din sfântul cerului tezaur,
Și vine-acasă călărețul cu brațul încărcat de pradă.

Abia mai poate duce greul, se-ndoaie trupul sub povară,
Își scutură în fața porții vestmântul împletit din zale,
O clipă mai privește-n urmă spre ceața risipită-n vale,
Și-apoi în pripă trece pragul… — dar praful a rămas afară!…

Pe-un pat de marmură curată dintr-o cămară neștiută,
El migălind în pacea nopții așează scumpa lui podoabă,
Își frânge de zăgazuri mintea — de veci neadormită roabă —
Și taine pururi vorbitoare s-aleg atunci din mână mută…

...Și știe bine urzitorul că-n vremea trudei lui amare,
Acolo, jos, în umbra neagră, țin sfat atâtea duhuri rele,
Să-i fure marmura măiastră, argintul coborât din stele...
Dar mâinile nu-i dau odihnă, căci vor altar de închinare.

MI-AM FĂCUT UN CÂNTEC

Mi-am făcut un cântec de demult, odată,
Mi-am făcut un cântec ne'nțeles și dulce,
Leagăn pentr-o veche taină vinovată,
Ziua să m-alinte, seara să mă culce.

Mi-am făcut un cântec și l-am dus cu mine,
Printre anii tulburi singura mea zestre,
Floare-ntârziată prinsă pe ruine,
La o casă mută pusă-ntre ferestre.

Cântec de ispită, cântec de otravă,
Smuls din nedormirea viselor fugare,
Mi-ai crescut cu vremea ca un râu de lavă
Mi-ai crescut ca noaptea viforul pe mare.

Cum te-a-nchis zăvorul tăinuirii mele,
N-ai căzut în mreaja gureșelor rime,
Împletit din patimi, coborât din stele,
Cântec de-o viață, nu te știe nime...

Totuși mintea astăzi vine să mă-ndemne,
Să-ți deschid fereastra, să te-alung din casă,
Când ți-e mort copilul, ce să mai însemne,
În odaia goală, leagăn de mătasă?...

UN TRANDAFIR SE STINGE

Cu trupul biruit de jale
Un trandafir se stinge-n glastră,
Stropindu-și plânsul de petale
Pe perinița din fereastră...

Se zbuciumă sărmana floare
Și moare-n patima ei mută,
Ca-n inima de fată mare
O dragoste nepricepută.

Se zbuciumă și până mâine
Își scutură podoaba-ntreagă,
Iar mâna gingașei stăpâne
Alt trandafir o să-și culeagă.

Și rând pe rând au să mai vie
Tot alte flori în vechea glastră,
Asemeni viselor ce-nvie
Și mor zâmbind în calea noastră.

PĂCAT

Amurgul m-a găsit și astăzi la poala ta cerșind hodină,
Biet călător, oprit în cale de vraja viselor ce mint,
Cum aș putea să plec acuma când ochii tăi senini lumină
Și ard în purpura-nserării ca două suliți de argint?...

Le doarme-n adâncimi păcatul și ocrotit de-o caldă lene
Din clipă-n clipă îmi trimite sclipirea fulgerelor lui,

Un picur din pierzarea lumii îți strălucește-acum sub gene
Și mă-nfior din ochii limpezi tu câte taine poți să spui...

Mă pierd în lumea lor albastră și simt fiori din vremuri moarte.
Văd crai pribegi, ce pentr-un zâmbet jertfiră fala unui tron.
Și parc-aud în pacea nopții cum vântul șuieră departe
Prin dărmăturile de piatră din prăbușitul Ilion...

TAINA

Iubirea mea-nchisă cu tainic zăvor,
Te port printr-al anilor șir,
Te port și cu tine pe drum mă strecor,
Păzindu-ți în suflet temutul fior
Ca floarea polenu-n potir.

În jurul meu urlă al lumii război
Cu vifor flămând și păgân,
În jurul meu cade și praf și noroi,
Și nimeni nu știe din tristul convoi
Ce strâng eu statornic la sân.

Tu, chiot sălbatic din sute de guri,
Zadarnic îmi strigi în urechi,
Prin vămile vieții și prin cotituri,
Ea vine cu mine și nu poți s-o furi,
O taină din zilele vechi.

Când noaptea-mi coboară la geamul închis
Și-n casa mea nimenea nu-i,

CUPRINS

Ca de pe alte tărâmuri trimis,
În zboru-i molatic, plăpândul meu vis
M-atinge cu aripa lui.

Atunci se desfac ale tale comori
Și raiu-mi aduc pe pământ,
Atunci la fereastră-mi vin privighetori
Și toate te cântă… le-ascult până-n zori…
Iubirea mea — și eu te cânt…

TOAMNĂ NOUĂ

Atât de tristă-i dimineața
Acum când plânge-o toamnă nouă,
Când cade din copaci viața
Și frunze galbene mă plouă.

O lume-ntreagă simți cum moare
Într-o tulpină ce se-ndoaie,
În orice zvon o așteptare
Și-un vis în fiecare foaie.

Abia o brumă fără milă
Și vara mi-a fugit departe,
Răsar, movilă de movilă,
În jur de mine frunze moarte.

Ce taină le-a desprins în șoapte
Mai multe azi ca altădată,
Ce visuri au murit azi-noapte
Cu-atâta frunză spulberată?

Icoane negre mi s-arată,
Și nu știu cum, dar mi se pare
Că-n noaptea asta-ntunecată
S-a prăpădit o fată mare.

MĂ-NTORC DIN NOU...

Am rătăcit departe-n lumi străine,
Crezând că scap de-a patimii prigoană,
Că-n sufletul meu însetat de goană
Mai poate crește-o floare pe ruine.

Dar un blestem din orișice icoană
Mă urmărea, căci te vedeam pe tine...
Și te visam ca,-n nopțile senine,
Un crai pribeag pierduta lui coroană...

Nu te mira că azi înfrânt de cale,
Robit de-un chin care-n curând se curmă,
Mă-ntorc din nou la pragul casei tale.

Gândește-te că-n cruda lor arsură,
Când simt aproape clipa de pe urmă,
Bolnavii toți cer cuminecătură...

LACRIMI

Copilăria mea pierdută
Demult, prin rariștea de tei
Și-a dus, cu râsul ei năvalnic,
Și-a dus și lacrimile ei...

De-atuncea nu mi-s umezi ochii,
Oricâte vifore mă frâng,
Vai, mă-nfior când mintea-mi spune
De câtă vreme nu mai plâng.

Pesemne lacrimile mele
Acuma-n suflet se cobor,
Și-mpotmolind-se-n adâncuri
Își sap-acolo taina lor...

Încet s-așează rânduri-rânduri
Sub vălul jalnicei uitări,
Ca bobii de mărgăritare
În fundul nepătrunsei mări.

Acolo dorm pân' câteodată
Mi le urnește-al vremii mers,
Țesându-le strălucitoare
În haina alb-a unui vers...

CÂNTECE

I

Iubirea mea-i fărădelege,
Cu greu canon în pravilă,
Cine-ar putea să mi-o dezlege,
Cu cât mai mult mi-o înțelege,
Cu-atât îi pune stavilă...

Iubirea mea-i scumpă comoară,
Păzită-n fund de peșteră,

Mi-o ține inima-n zăvoară,
Cu văl de taine o-mpresoară,
Că-i veche gazdă meșteră...

Eu sunt tâlharul în prigoană,
Străpuns de-a legii suliță,
Ce înfruntând a lumii goană,
Strângând la pieptu-i o icoană,
Se strecură pe uliță...

II

Dragoste cu vină,
Dragoste bolnavă,
Cupă de lumină,
Cupă de otravă,
Cine mi te-a dus la buze, cupă de otravă?

Nopți îmi împletiră
Din credinți o salbă,
Toată mi-o răsfiră
Azi o mână albă,
Mi-o răsfiră-n praf pe uliți, azi, o mână labă...

Sunt sărac de-acuma,
Visele mă lasă,
Cântecul și gluma
Mi s-au dus de-acasă,
Mână albă, mână albă, mi le-au dus de-acasă...

III

Vin' sub plopul mărturie
Viselor de astă-vară,
Să-l vezi frânt de vijelie
Cum își cerne frunza rară.

În tulpina lui închise
Dorm iluzii și regrete,
Dorurile noastre-s scrise
Pe-aste foi nemângâiete.

Vin' din foile uscate
Să ne facem două perne,
Căpătâie-ndurerate
Unei despărțiri eterne…

IV

Din înaltul bolții sfinte
Picuri de argint se smulg,
Și pe mâna mea fierbinte
A căzut în zbor un fulg.

Drag drumeț din lumi străine,
Ce neînțeles mister
L-o fi îndrumat spre mine
Minunatul strop de cer?…

Strălucind o clipă, doară,
S-o topit și-acuma nu-i…
Vis răzleț de-odinioară,
Unde sunteți, ochi căprui?

V

Acum uitarea mi-e pe drum
Și-o lume ne desparte,
Ce gând te mai îndeamn-acum
Să-mi mai trimiți o carte?...

De ce azi grijă să-mi mai porți,
Când dragostea ta tace:
De nu-ți cer lacrimi bieții morți,
Au drept să-ți ceară pace...

VI

Ursita unei zodii rele
Din nou în cale mi te poartă,
Tu, moartea visurilor mele,
Frumoasa mea iubire moartă.

Te du cusoarele ce-apune
S-adormi în veșnică tăcere...
Tu, ce m-ai frânt la-ngropăciune,
M-ai omorât la înviere...

VII

Ascultă-l tainic cum se stinge,
Și moare-acordul de pe urmă,
Cum tremurarea lui se frânge
Și cum încetișor se curmă...

...Și spune-mi tu, nu ți se pare
Că, cu pierduta melodie,
În noaptea fără de hotare,
Ți s-a pierdut ceva și ție?...

TĂCEREA TA...

Mai ții tu minte noaptea-ntâie,
O noapte umedă, albastră...
În pacea ei înfiorată
Vorbea numai tăcerea noastră...

De-atunci atâtea nopți trecură,
Tot nopți cu șoapte și cuvinte...
Din câte-alături povestirăm...
Nimic nu-mi mai aduc aminte...

Dar până-n clipa de pe urmă
Fermecătoare-o să-mi rămâie
Și-o să-mi vorbească totdeauna
Tăcerea ta din noaptea-ntâie...

SINGURĂTATE

Singurătate, tainică grădină,
Cu freamăt lin, cu dulce adăpost,
Pribeagul suflet fără de hodină
De-atâta vreme-n țara ta n-a fost...

M-au alungat vâltorile pe-afară
Și-n goana lor eu n-am avut răgaz
Și văd cum noaptea-n giulgiu-i mă-nfășoară
Și-mi scrie moartea umbre pe obraz...

Din vremi uitate mintea azi coboară
Și-ți cer umil acuma, când te-ascult:
Ori râsul meu curat de-odinioară,
Ori lacrimile mele de demult...

COBOARĂ TOAMNA...

Coboară toamna-ncet din slavă,
Năframa galbenă-i răsare
Și peste vârfuri de dumbravă
Îi flutură departe-n zare.

Atât de jalnic geme vântul,
Cum s-a pornit acum să zboare,
Pare c-a prins în drum cuvântul
Unei neveste care moare.

Pe urma lui un plâns se-mparte
Și-n taina codrului străbate,
Ca niște fluturi — soli de moarte —
S-alungă foile uscate.

Lumina soarele și-o frânge,
De somn pleoapele i-s grele,
În jur de patul alb își strânge,
Mai des, cernitele perdele.

Din geana lui abia o rază
Îmi mai alunecă pe frunte
Și tremurând îmi luminează
Argintul firelor cărunte...

SINGUR

Pustietate arsă mi-e sufletul acuma,
Se plimbă râsul morții și-mi strigă din țărână,
Nici nu-mi mai vine-a crede c-abia-i o săptămână
De când dormea cu mine și cântecul și gluma.

De-atunci s-a stins în neguri puzderie de stele
Ș-un roi de vise albe ce-mi adumbrea păcatul,
Azi trupul mi se frânge în friguri vinovatul,
Și bântuie Samùmul singurătății mele.

Vei mai veni vreodată, minune călătoare,
Să-mi lumineze-n noapte din ochiul tău o rază,
Să-mi schimbi pustietatea din nou într-o oază,
Să-nvii pe beduinul ce blestemă și moare?...

SONET

Acum din nou îmi treci pe sub fereastră,
Tu, toamnă, tu, frumoasă cerșitoare,
Pe urma ta cântări tânguitoare
Lin flutură-n întinderea albastră.

Durerea ta în zare călătoare
Atinge-n drum căsuța mea sihastră
Și-nfrigurate florile din glastră
Suspină-n zvonul frunzei care moare.

Rămân, așa, pierdut în reverie,
Și, dus încet de luntrea amintirii,
Ascult duioasa morții psalmodie.

Ascult și simt cum genele mi-s grele:
Pare că-n vasta îngropare-a firii
Aud și plânsu-ngropăciunii mele...

AMURG

Din mesteacănul de-afară
Foi îngălbenite curg,
Când cernindu-și pânza rară
Cade vânătul amurg.

Frate bun mi-a fost copacul
Cu podoaba lui de ieri.
El mi-a adumbrit, săracul,
Un noroc de două veri.

Zgribulind din trup se-ndoaie
Peste geamul meu deschis —
S-a mai dezlipit o foaie,
Mi s-a mai fărmat un vis...

Unde ești tu, să ne plouă
Plânsul funzelor ce mor
Și cu brațele-amândouă
Să oprim căderea lor?...

Mâna ta să le culeagă
Și să ni le-mpartă-n doi.
E povestea noastră-ntreagă
Scrisă-n veștedele foi...

ÎN BRAZI

În tăinuita brazilor răcoare
Ne-a surghiunit iubirea vinovată,
Cum stăm așa sub bolta înstelată,
Pădurea neagr-o catedrală pare.

Singurătatea ei înfricoșată
Trezește-n noi o lungă-nfiorare,
Din orice brad ne tulbur-o mustrare
Și tot mai greu păcatul ni-l arată.

Pe rând, pe rând, o teamă ne supune,
Trecutu-ntreg în inimă ne-apasă,
Pierdută tu oftezi, o rugăciune…

Îmi spui apoi cu glas sfârșit de trudă:
— E Dumnezeu aici la el acasă,
Vorbește-ncet, că poate să ne-audă!…

O LACRIMĂ

De-ar fi să-ți împărtești odată
Tu bogățiile ce ai,
Din toate darurile tale,
Ți-aș cere-o lacrimă să-mi dai.

Mi-ai da atunci un strop de suflet,
Ce din adâncuri îmi răsare,
Căci numai din adâncul mării
Se pescuiesc mărgăritare…

ÎN DRUM

Arare-n pribegia noastră,
Când calea ni se-ncrucișează,
Din lamura văpăii moarte,
Eu simt cum reînvie-o rază…

Ne rumenește-n drum obrazul
Și licărirea ei ne minte,
Când fulgerul unei clipite
Despic-aducerile-aminte...

Vai, mintea, văduvă bătrână,
Vrea morții iar să și-i dezgroape...
...Și tu-ți întorci grăbită fața,
Să nu-ți văd plânsul din pleoape....

Rămân învins... — Aud viața
Cum mi te fură... mi te cere...
De ce n-am dreptul de-a te plânge,
Când să te blèstem n-am putere?...

MOȘTENIRE

Într-un amurg primăvăratic,
Într-un amurg cu flori de tei,
Tu mi-ai trimis întâia rază
Din ochii mari și farisei...

Eu nu știam unde ți-e calea
Și nu știam de unde vii,
Solie mândră rătăcită
La pragul unei curți pustii.

O clipă te-am simțit aproape
Ca strălucirea unui fulg.
Te-ai dus apoi — și eu zadarnic
Aș vrea din minte să te smulg.

Dar cu fiorul clipei mute,
De-atunci eu sufletu-mi alint,
Ea-mi țese zbuciumul de-aievea
Și-mi țese visele ce mint.

Mă-ntreb: ce soartă rea mă face
Un rob de-a pururi să-ți rămân,
Să-și ard-o veșnicie-n mine
Făclia dorului păgân?

Pesemne noi odinioară
În alte lumi ne-am cunoscut
Și-n noua întrupare-aducem
Un strop din vechiul nostru lut.

Tu vii cu vechea stăpânire
În fulgerul unei priviri,
Pe când pe mine mă supune
Blestemul tristei moșteniri.

O CLIPĂ

Abia ne-am revăzut o clipă
Și iar ne-a despărțit talazul
Pândea din umbră nenorocul
Când tu-mi încolăceai grumazul.

Dar revederea noastră mută
A fost de-ajuns ca să-nfiripe
Un înțeles de-o viață-ntreagă
În fâlfâirea unei clipe.

Mi s-a părut că-n largul mării,
În noaptea neagră și afundă,
Văd la lumina unui fulger
O luntre care se cufundă.

NOAPTE

Tu unde ești în noaptea asta,
Când plouă sărutări din cer,
Și zborul lor trecând fereastra
S-abate-n sufletu-mi stingher?

De-ai fi acum, plăpândă fată,
Măcar o clipă lângă mine,
Neștiutoare și curată,
O floare albă pe ruine,

Atunci din brâul de văpaie,
Ce mi-a încins un vechi noroc,
Ar prinde-acuma să tresaie
Întârziat un proaspăt foc...

Și-n taina inimii-nghețate
Ar licări un nou avânt,
Ca un opaiț ce se zbate
Aprins în treacăt pe-un mormânt...

PE-UN ALBUM

Petrec cu ochii-ntreaga carte
Și cu privirea mea umilă
Comorile eternei arte
Le văd pe fiecare filă...

Cum se strecor atâtea rânduri
Cu-nțelepciune de viață,
Le recitesc și-mi zic pe gânduri:
„Tu nu poți da nici o povață!".

Un cântec doar de s-a alege
Din toată lunga ta corvoadă,
Copac bătut de-a firii lege,
E floarea singura ta roadă…

MORS MAGNA

Stăpâna nopții fără stele,
Te-aștept să-mi vii din clipă-n clipă,
Deasupra gândurilor mele
Îți simt bătaia din aripă.

Eu știu că visu-mi furtunatic
S-a stinge biruit odată,
Ca o suflare de jăratic
Într-o cădelniță uitată.

Și știu că n-au să-mi mai asculte
În noapte plopii rari cuvântul,
Că patimile mele multe
S-or face una cu pământul.

Dar dintr-un suflet ce se frânge
Rămân aceste versuri rupte,
Ca niște picuri grei de sânge
Stropiți pe câmpul unei lupte…

CÂNTECE FĂRĂ ȚARĂ
(1916)

CUPRINS

FĂRĂ ȚARĂ[1]

Eu sunt un om fără de țară,
Un strop de foc purtat de vânt,
Un rob răzleț scăpat din fiară,
Cel mai sărac de pe pământ.
Eu sunt un mag de legea nouă,
Un biet nebun, orbit de-o stea,
Ce-am rătăcit să v-aduc vouă
Poveștile din țara mea.

Eu sunt o lacrimă târzie
Din plânsul unei mii de ani,
Sunt visul care reînvie
La vetrele celor orfani.
Sunt o mustrare călătoare
De pe tărâmuri fără glas,
Și dintr-o lume care moare
Sunt strigătul ce-a mai rămas.

Eu sunt oftatul care plânge
Acolo-n satul meu din deal,
Sunt țipătul muiat în sânge
Al văduvelor din Ardeal.
Sunt solul dragostei și-al urii,
Un visător de biruinți,
Ce port blesteme-n cerul gurii,
Drept moștenire din părinți.

Eu m-am desprins dintre morminte,
Din cripte umede și reci,
De unde-aducerile-aminte

[1] În ediția din 1916, poezia avea următorul motto: „Factorilor răspunzători“.

Țin straje unui gând de veci.
Și cu fiorul care poartă
Pe cei încrezători în frați,
V-am plâns la fiecare poartă
Durerea morților uitați.

Azi simt cum noaptea se coboară
Pe dimineața mea de ieri,
Cum cântul meu se înfășoară
În giulgiul veșnicei tăceri...
Și printre voi îmi duc povara
Stropit de râs și de noroi,
Căci vai de cine-și pierde țara
Ca să și-o ceară de la voi...

AȘTEPTARE

Mor clipe mute, numărate,
Acolo-n satul vostru gol,
Mor clipe mute numărate,
Și-n pacea nopții-nfiorate
Același vis vă dă ocol.
Vi-l murmură și vi-l frământă
Pe-ascuns izvoarele de-argint,
Vi-l murmură și vi-l frământă,
Din streșini ploile vi-l cântă,
Din streșini ploile vă mint...

Voi tresăriți întotdeauna,
Robiți de așteptarea lui,
Voi tresăriți întotdeauna,
Vă-nșală soarele și luna,
Sărmani copii ai nimănui.

De-un an vegheați în pragul porții,
Încremeniți de-un tainic lanț,
De-un an vegheați în pragul porții,
Bolnavi, ce-n frigurile morții
Vedeți un chip de dorobanț...

PAJUREI CU DOUĂ CAPETE

Din grele vremi de grea corvoadă,
De când urnită din noroi,
Spurcată pajură de pradă,
Te-ai pus stăpână peste noi,
Din grele vremi demult s-alege
Pe urma ta același sfat:
Că-n ciubul tău fără de lege
Miroase-a moarte ș-a păcat.

Ca un blestem de cununie
Ne stă pierzarea ta-n pervaz
Și gheara ta de veci ne scrie
Rușinea vieții pe obraz;
Căci n-are iadul vreun balaur
Mai rău și mai înfometat,
Să ceară sânge-atât și aur,
Cât bietul meu pământ ți-a dat.

Cu două ciocuri nesătule
În inimă tu ne-ai străpuns,
Nici lacrimi n-ai avut destule,
Nici carne nu ți-a fost de-ajuns.
Ți-am dat feciorii și bărbații
Și ți-am dat plânset de femei,

Ți-am dat sudoarea unei nații,
Tu, pajură, tu tot mai vrei...

În negru-galben ochiul sorții
Ți-a prins stindardul fără spor,
Căci galbeni ni-s la față morții —
Și neagră-i jalea-n urma lor.
Din ei e casa ta zidită,
Și-n putredele-i temelii
Se macină îmbătrânită
Sub strigătele celor vii...

Azi gemi strivită și bolnavă
Când vulturii gonaci te rup,
Văd din răsufletul de-otravă
Arsura stinsului tău trup,
Din munți, din văi și pân' la mare,
Te smulg, te mușcă, și te-alung,
Cu bocete de îngropare
Răsună vaieru-ți prelung...

Nu ne-au scris zodiile nouă
Ce-ți blestemam la căpătâi,
Cu vlaga noastră frântă-n două
Să-ți fim la groapă cei dintâi.
Dar când potopul tuturora
Va-nchide praznicul grozav,
Vom fi și noi să-ntindem hora
Pe stârvul tău căzut în prav.

Atunci, în milostiva clipă
Când cufundându-se-n amurg,
Pe sfâșiata ta aripă
Va plânge schilavul Habsburg,

Atunci, privind din nou cărarea
De ani o mie, robi ai tăi,
Vom sta învinși simțind mustrarea
Că singuri nu ți-am fost călăi.

SÂNGELE

Tu, răzvrătit potop de sânge,
Ce-mi fulgeri tulbure prin vine,
Și-n flacăra-ți ce nu se stinge
Ești pururea stăpân pe mine;
Tu, blustem fără dezlegare,
Porunca din uitate vremuri,
În goana mea fără-ncetare
Cu taina ta tu mă cutremuri..

Ce vifore înfricoșate,
Ce patimi fără de măsură,
Și din vechime ce păcate
Închizi în orice picătură?
Din care strigăt de chemare,
Din ce fior aprins de luptă,
Din ce adâncuri îmi tresare
Zvâcnirea ta neîntreruptă?

Pesemne veacuri își topiră
Al urii uragan de lavă,
Și-n stropii tăi îmi plămădiră
O veche, trainică otravă...
Ori, poate, lacrima ce-o zvântă
De mult o biată casă mută,

Ți-a dat drept moștenire sfântă
Durerea ei nepricepută…

De-aceea fără de repaos
Îți port cântările pribege,
Și sufletu-mi pierdut în haos
Același vaier înțelege.
Tu, veșnic însetat și dornic,
Îmi ceri aceeași sărbătoare,
Eu, ucenic al tău statornic,
Eu strig în lume ce te doare…

Azi călător fără de țară,
Visând o nouă dimineață,
Ca un drumeț într-o Sahară
Ascult eterna ta povață…
Povara zbuciumelor grele,
Ce mă apasă azi în cale,
Nu-i valul gândurilor mele,
E legea drumurilor tale…

ÎN PACEA MUTĂ

În pacea mută, solitară,
Cum stau cu somnul de mă-nșel,
Azi pare-o urnă funerară
Mansarda vechiului hotel…

În bezna nopții fără stele,
Eu simt cum prinsă-n umbre reci
Cenușa visurilor mele
Își doarme somnul ei de veci…

Nimic alături nu tresare
Și nu s-aude nici un zvon,
Abia din când în când, arare,
S-abate-un vaier monoton.

Pesemne undeva departe
Se roagă vreun nenorocit,
Și rugăciunea lui se-mparte
Peste orașul adormit...

Ori, vrând ca să mă pedepsească,
Vreun vânt aducător de vești,
A smuls o doină românească
De prin tranșeele nemțești...

ATUNCI

Un gând răzleț îmi spune mie
Că-n umbră mai aștept-un val,
O mare volbură târzie,
Cu chiote de vijelie
Să-și ducă clocotu-n Ardeal...

Atunci, în ziua dezlegării,
Pământul nostru abătut
Îl veți găsi în largul zării
Și-n toate unghiurile țării
Atât de gol și-atât de mut...

Dar morții s-or porni să vie,
Și-n vesel zâmbitor convoi,

Vă vor iubi cu frenezie,
C-ați împlinit o datorie
Nu pentru ei, ci pentru voi...

PORTRETUL

Țin minte clipa... Soarele de vară
Aluneca în tinda casei noastre,
Și luminându-i pacea solitară
În fâlfâirea umbrelor de seară,
Se alinta cu florile din glastre...

Era o jale blândă, o sfială
Trecea din pomi prin iarba din grădină,
O tremurată plângere-n surdină,
Un stins fior de dulce moleșală,
Când eu privind spre munții de departe
Stăteam în prag cu gând de pribegie...

În trista mea tăcere abătută
Se fărâma o lacrimă târzie
Și pricepeam că seara asta mută
Pe-o veșnicie, poate, ne desparte...

Atunci a fost... Un fulger... O-ntâmplare...
Că mai privind din nou o dat' spre tindă,
Eu te-am zărit sub înnegrita grindă
Încremenit în vechea nemișcare,
Portret bătrân al celui de sub glie...
Curatele clipiri nemângâiate,
Primind o nouă-nfățișare vie,

Mă urmăreau din cadrul din perete…
Era atâta zâmbet și lumină
În fața ta de popă de la țară,
Că ochii tăi adânci mă-nfiorară,
Cu raza lor de înțelesuri plină.
Tu deslușeai, în mintea ta bătrână,
Ce flacără mă arde și mă mână
Spre visul tău ce mi l-ai prins în sânge…
Tu-ntrevedeai altarul ce mă cheamă,
Cu glas vrăjit, poruncitor, de mamă,
În țara sfânt-a dorurilor tale…

Și biruit de-o nesfârșită jale
Părea că chipul s-a pornit a plânge,
Că buzele-ți frământ-o rugăminte,
Că-mi profețesc potopul care vine,
Și-n graiul lor, striga fără cuvinte,
Mă roagă tainic să te iau cu mine…

Te-am ascultat… În așteptarea crudă,
Tu ești tovarăș zbuciumelor mele,
În zile lungi și-n negre nopți de trudă,
În ceasurile viforelor grele,
Neîncetat tu mă privești în față
Și înțelegi că-n cântece rebele
Eu risipesc curata ta povață…

În jur de tine-aleargă-o lume nouă
Și trec și vin și se abat în pripă
Străine glasuri, gânduri neștiute,
Seninătatea feții tale mute,
Furând din plin cu mâinile-amândouă,
Ele-o despoaie-n fiecare clipă…

Azi îmi apari ca o străveche moaște,
Privirea mea abia te mai cunoaște.
Îmbătrânit tu mă măsori din ramă,
O umbră neagră-ți flutură pe frunte,
Și bine văd și bine-mi pot da seamă,
Că pletele-s mai albe, mai cărunte…

Ca un drumeț cu răsuflarea frântă,
Abia văzând o licărire-n zare,
Cum stau acum cu coatele pe masă,
Din ochii tăi mă fulger-o mustrare,
O rază nouă astăzi mă-nspăimântă:
Simt cum te ceri în sat la tine-acasă…

TRENURILE

În colțul vechi de înnegrită gară
Se uită-n gol un moș cu barba sură,
Se uită-n gol din zori și până-n seară,
Cum trenuri vin și trenuri pleacă iară,
Țipând prelung dintr-o spurcată gură.

Sunt trenuri mute, care mortuare,
Sunt ciocli tainici negrele vagoane,
În ele poartă lacrimi și mustrare
Și bocete și plângeri funerare
Din tragedia bietelor cătane…

Și cum se uită moșul fără veste
Și-n juru-i noaptea a-nceput să crească,
Deodată cerul înroșit pe creste
I-arat-un zmeu, un zmeu ca din poveste,
Un zmeu flămând de carne românească.

APOSTOLUL

Văzduhul îl despică iarăși sinistrul țipăt de aramă,
Pe câmpul blestematei Pajuri un proaspăt regiment se
cheamă.
Din oceanul plin de lacrimi și din pădurea de blesteme,
Din patima întunecată ce urlă, chiote și geme,
Din plânsul românesc ce-aude nemilostivul cer de vară,
Se smulge mândră și-nghețată cântarea aspră de fanfară,
Poruncitoare și semețe, străine goarne prind să sune:
Spre dumnezeul rece-al morții trimit străină rugăciune...
Se toarce tainic umbra morții din joc de raze diafane:
Cu frunțile încovoiate ascultă tristele cătane.
Prin rânduri a trecut fiorul și peste capete se duce,
Cutremurată și învinsă întreagă oastea-și face cruce.

Doar unul singur stă la colțu-i cu cuget îndrăzneț spre
soare,
Pe față are scrisă toată durerea lui fulgerătoare,
Îl arde flacăra aprinsă din visul nopților de trudă,
Și-nțelegând că-n clipa asta s-a isprăvit povestea crudă,
El nemișcat străpunge cerul cu ochiul lui de Prometeu
Și murmură încet în barbă: „*Ardealul n-are Dumnezeu*“.

ÎN MORMÂNT LA ARGEȘ

S-a urnit din pacea morților stăpână,
Neagoe-nțeleptul, Neagoe voievod,
Și-a sfărâmat azi-noapte, cu domneasca-i mână,
Lespedea de piatră, lespedea bătrână,
Unde-l îngropase cuvios norod...

În mormânt la Argeș pătrunsese dorul
Care plânge-acuma, sus la Făgăraș.
Fremătând din valuri Oltul, călătorul,
L-a trezit din somnu-i greu pe domnitorul
Adormit în vechiul creștinesc lăcaș...

L-a trezit — și dornic să-i cunoască sfatul
Mortului de-alături, mortului mai nou,
Neagoe bătrânul părăsindu-și patul,
Căutându-l unde-i proaspăt îngropatul,
S-a-ndreptat spre scara marelui cavou...

Se-ntâlniră morții amândoi în față,
Osebiți la vorbă, osebiți la port,
Și încrucișându-și suflul lor de gheață,
Au văzut deodată că din altă viață
S-a desprins aicea fiecare mort...

Doar-abia o clipă le-a ținut divanul,
N-a fost grai de cronici grai de pârcălab;
Cu mândria-i rece mut sta suveranul,
Și-a-nțeles degrabă Neagoe, sărmanul,
C-a pierdut domnia neamul Basarab...

PRIBEAG STRĂIN

Mi-aduc aminte — într-o zi de vară,
Orașul prins în vechea-i alergare,
Ca scormonit de-o nevăzută gheară,
Vuia-mprejur și-n clocotul din zare
Își prăvălea statornica strigare
Lung chiotind plămâna lui murdară,
Atunci sub ploaia arșiței de soare,
Ce trimetea ucigătoare suliți,

În zgomotul de guri asurzitoare,
Eu te-am văzut la colțul unei uliți,
Vâslaș trudit prin goana nentreruptă,
Răzleț purtându-ți jalba călătoare,
Rătăcitor țăran cu fața suptă,

În strălucirea razelor de-amiază,
Ce luminau sfiala ta stângace,
Prin strigătul agenților de pază,
Tu, strecurându-ți teama și amarul,
Cu cele două blânde dobitoace
Neștiutor înaintai în cale…
În drumul greu părea că plânge carul
Din bietele încheieturi uscate,
Părea că boii prinși de aceeași jale,
În ochii umezi, dătători de pace,
Subt arcuirea frunților plecate
Răsfrâng icoana sărăciei tale.

Atât de singur, fără de povață,
Erai, sărmane suflet de la țară,
În nențelesul haos de viață,
Că-n ziua asta jalnică de vară,
Durerea mea te-a priceput mai bine,
A priceput că-n veșnică frăție
Noi așteptăm aceeași vijelie,
Străin pribeag și frate bun cu mine.

LUPUL

Te-am auzit cum hăuleai departe,
Înfiorând pădurea-nzăpezită,
Bătrâne lup, cu gura istovită,

Etern pribeag al câmpurilor moarte,
Te-am auzit cum hăuleai departe.

Te-am auzit, și-n ceasurile grele
Ce mă gonesc cu vifore turbate,
Am priceput chemarea ta de frate,
Și-am priceput că-n noaptea fără stele
Tu ești tovarăș visurilor mele...
Tu, numai tu, neîmblânzită fiară,
Ce-ți strigi pustiei patima flămândă,
Și-n prigonirea câinilor la pândă,
Îți plimbi prin codri ura solitară —
Tu înțelegi un suflet fără țară...

BOBOTEAZĂ

Ieri un popă rumen mi-a venit în casă
(Lege nu-i pe lume să și-l vrea proroc),
Și din căldărușe mi-a uitat pe masă
Un sfios și galben fir de busuioc...

Busuioc cucernic, busuioc de-acasă,
Frate cu mușcata prinsă-ntre ferești,
Floare de la țară, floare cuvioasă,
Cum să-ți spun eu ție cât de drag îmi ești?

Mi-ai adus cu tine farmecul livezii,
Mi-ai vrăjit o clipă satul meu din deal,
Taina ce-nfioară noaptea bobotezii,
În întunecimea bietului Ardeal...

Îmi răsar acuma cântece uitate.
Și-ntr-o pribegie fără de noroc,

Eu te simt că tu ești singurul meu frate,
Rătăcit și galben fir de busuioc...

În străinul chiot care strig-afară,
Lângă mine-alături mi te irosești,
Floare cuvioasă, floare de la țară,
Ce cătarăm, oare, noi la București?...

TRECEA CONVOIUL MORTUAR

Trecea azi pe la colț de stradă,
Cu pasul cadențat și rar,
Cântând a morții serenadă,
Trecea convoiul mortuar.

În soarele de primăvară,
Ce-mpurpura un blând apus,
Cântarea asta funerară
Era de-o jale de nespus.

În zvonul mulcom de tropare
Toți — robi eternului nimic —
Priveau cu-atâta-nduioșare
La văduva de după dric.

C-un văl cernit pe fața suptă
Plecându-și fruntea ei de var,
Părea o arătare ruptă
Dintr-o icoană c-un calvar.

Avea atâta gol sub gene,
Și-atâta sete de-adăpost,

Că plânsul sfintei Magdalene
Mai trist nu poate să fi fost.

Și, totuși, palida femeie
N-a smuls un strop din ochii mei,
Gândeam la morții din tranșee,
Și n-am putut să-l plâng pe-al ei...

ADUCERILE-AMINTE

Aducerile-aminte, posomorâte urne
Ce-nchid cenușa clipei murite pe vecie,
Uitate-n țintirimuri cu umbre taciturne,
Ce-s mute ziua-ntreagă și noaptea reînvie...

Aducerile-aminte sunt harfe spânzurate
De ramura dintâie ce-atinge casa noastră,
Amurgul când adie tresar înfiorate,
Și până-n zorii zilei ne cântă la fereastră.

Aducerile-aminte, copii bastarzi ai vieții,
Ce rătăcesc pe câmpuri și dorm printre ruine,
Dragi licurici de-o clipă din drumul tinereții,
Aducerile-aminte de ce mai vin la mine?!

PRIBEAG

Pe drumul meu de pribegie
Nu licăresc în noapte stele,
Și, singură tovărășie,
Port numai gândurile mele.

Cum s-au legat de mine-n largul
Vâltorilor să mă petreacă,
Par corbi, cari țipă pe catargul
Unei corăbii ce se-neacă…

HORA VALURILOR

I

Vechea mea otravă, jale călătoare,
Azi la malul mării te-am adus pribeagă,
Când povestea noastră pe pământ nu-l doare,
Să mi-o știe valul, valul s-o-nțeleagă.

Într-o clip-amurgul mi-a furat amarul
S-a pornit o undă alteia să-l spuie,
Cântecul meu tainic și-a pierdut hotarul,
Cu talazul cade, cu talazul suie.

Simt cum ondularea stropilor de apă,
Fremătând departe, glasul mi-l răsfrânge,
Cum se sparge larga valurilor groapă,
Când pământul tace, simt cum marea plânge.

Viforul din mine prinde să pătrundă
Până-n adâncimea apelor rebele,
Și se otrăvește fiecare undă,
De înfrigurarea patimilor mele…

Cresc în pacea serii magice orchestre
Din nepotolita volbură albastră,
Și-mi azvârl în goană noaptea la ferestre
Fulgere răzlețe din vâltoarea noastră.

S-a-mpletit un cântec mare, fără seamă,
Oceanu-mi cântă hora ta grozavă,
Undele te strigă, apele te cheamă,
Jale călătoare, vechea mea otravă...

II

În noaptea asta mă apasă
Al apei greu răsuflet cald,
Vin neguri negre de se lasă
Ca din povestea unui scald.

Oceanul cu acorduri grave
Nu-și mișcă crețele verzui,
Toți zeii mării scandinave
Veghează-n adâncimea lui.

În ritmul stropilor de apă,
Învie basme de demult,
Un vaier de departe scapă
Și vine-aproape, să-l ascult.

Adoarme-apoi cu firea-ntreagă
Și-abia mai rătăcește-n gol,
O jale tainică pribeagă,
Ca dintr-o harfă-a lui Eol.

Atunci, o clipă mi se pare
Cum stau și-n noapte mă frământ,
Că s-a oprit eterna mare
S-asculte moartea pe pământ...

POVESTE
1914

Cum stau acuma și-mi număr a vremurilor salbă,
Parcă-mi revăd, în casa din satul de sub deal,
Pe-un biet bunic din ceata de moși cu barba albă,
Prin cari vorbește gura tăcutului Ardeal.

Îl văd așa de bine... Îi flutura oftatul
Subt bolta înfrunzită a nucului înalt,
Când începea povestea: — Doi ochi avea-mpăratul...
Dar de râdea cu unul, plângea cu celălalt...

Poveste minunată și tainică poveste,
Șoptită în amurgul atât de stins și mut,
Subt soarele de toamnă care murea pe creste,
Când mi te-a spus moșneagul, eu nu te-am priceput.

Dar printre anii tulburi, care-și sporiră-n cale
Comoara lor de lacrimi în fiecare ceas,
Nelămurită taină a înțelepciunii tale,
Poveste bătrânească, în minte mi-a rămas.

Și-abia târziu, odată, ți-am înțeles fiorul
Și te-am văzut cum stărui și-nfricoșată crești,
În clipa cea dintâie când mi-a atins piciorul
Țărâna fermecată a țării românești.

Atunci, în cutropirea furtunii fără nume,
Când râuri de văpaie îmi clocoteau prin sânge,
Te-a luminat întreagă un glas din altă lume:
Ei, ochiul care râde, noi, ochiul care plânge...

*

În volbura grozavă ce-mi strigă la fereastră,
Cum stau acum în noapte și-n golul ei mă zbat,
Pare c-aud cum geme cumplit povestea noastră
Și-l văd pe cel din basme, pe bietul împărat...

Îl văd și-mi mușcă-n suflet durerile păgâne,
Și patimi și ispite și vifore mă frâng;
Căci, cine-mi spune mie ce vom avea noi mâine!
Doi ochi ce râd în soare, ori doi ochi care plâng?...

SUFLETUL

După Ada Negri[1]

Era puternic. — Dumnezeu din ceruri
A revărsat pe fruntea lui lumină.
Un cântăreț al dorurilor multe,
Poet supus visării fără nume,
Era frumos, în pacea lui senină,
Și viețuia neînțeles de lume.

Lui îi spuneau într-aripate șoapte,
Și stelele și lucrurile toate,
Cu glas vrăjit de mută armonie,
Cu-atâta slavă cerul i-a fost darnic;
Dar pentr-un vis din zări îndepărtate
O biruință el cerșea zadarnic.

[1] Poetă italiană (1870-1945).

Așa s-a stins cel mare-n întuneric...
Singurătatea-i străjuie mormântul,
Și pe movilă soarele-i coboară,
Peste podoaba teilor în floare.
Tremurător, un cântec poartă vântul
Asemeni unei păsări călătoare.

Azi, lutul mort în groapă se desface,
La sânu-i rodnic îl primește glia
Și se-nfrățește cu pământul tată...
. . . .
Eu te întreb, drumeț oprit în cale,
Ce-ai ocrotit pe strune poezia:
Ce-a mai rămas din cântecele tale?

*

Tu, numai tu, cel îmbătat de soare
Și de lumina sfânt-a dimineții,
Tu, chinuit de nemplinite doruri,
Ce ți-au zdrobit și inima și struna,
Tu,-nsângerat, dar neînvins al vieții,
Tu, suflete, trăi-vei totdeauna!

Când pacea dulce-mbrățișează bolta
Și florile cu roua se sărută,
Și când extazul dragostei curate
Va tremura în adâncimi de zare,
Se va-mpleti în el, nepricepută,
Viața ta și sfânta ta visare.

Furtunile când zbuciumă văzduhul
Și vifore-n păgână răzvrătire

Aprind temutul fulgerelor caier,
Când îngenunche pocăita minte,
Tu gemi atunci, cu îngrozita fire,
Cutremurat de-aducerile-aminte.

Când limpede va legăna amurgul
În lumi de stele-un cântec de fecioare,
Un cântec care-și flutură sfiala,
Și-aprins, văpaia patimii răsfrânge,
Atunci, topit în ruga-i arzătoare,
Tu, suflete, cu jalea lui vei plânge...

*

Dar, câtă vreme lunci vor fi în floare
Și-un trandafir va mai trăi în fire,
Cât buzele vor cere sărutare
Și florile vor cere stropi de rouă,
Și câtă vreme, tainică iubire,
Scânteia ta vei mai aprinde, nouă;

Când crini nuntesc în razele de soare
Și mândri țin alaiul strălucirii,
În vifore și în adânc de mare,
În stelele ce râd în împrejururi,
Pierzându-te în taina sfânt-a firii,
Vei dăinui tu, suflete, de-a pururi...

DIN LARG

Poeme postume

(1939)

DIN LARG

Eu urc spre culme... Mi-a rămas în urmă
Noroiul prins în putreda-i osândă,
Înfrigurata patimilor turmă,
Cu chiot lung de-ntrecere flămândă...

Eu urc... Acolo jos, în adâncime,
Aud viața ce-și întinde hora;
E necurmatul cântec din vechime.
Îl știu... Mai bine n-o să-l știe nime,
Căci am băut din cupa tuturora
Și l-am plătit cu lacrimi și cu rime...

Acum, în drum când mă opresc vreodată
Și fac popas la noua cotitură,
Priveliștea din înălțimi s-arată
Atât de-ngustă, strâmbă și ciudată.
Cu valul ei de dragoste și ură,
Că orice pas de mergere-nainte
Îmi năruie-o aducere-aminte,
Îmi frânge-un glas, un zâmbet, o icoană...
Din câte jos, m-au urmărit în goană...

Și tot așa... de-acum o să-mi rămână
Aceeași țintă fără de zăbavă,
Să-mi ușurez povara de țărână,
Să-mi cer de sus paharul de otravă!
Jur-împrejur e largul care cântă,
E soare-n cer, e sărbătoare sfântă,
Și-n vreme ce mi-a amuțit pământul
Fiorul păcii-n suflet mi se lasă,

Eternități îmi flutură veșmântul;
Simt Dumnezeu cum mă primește-n casă...

Mai sus!... Mai sus!... Cetățile de stele
Cuprind rotirea gândurilor mele,
Și, ca un sân ocrotitor de mamă,
O năzuință proaspătă mă cheamă:

Neprihănită, mândră poezie,
Lumină albă, pururi adorată,
Ascultă-mă cu ruga mea târzie,
Și fă pe veci în minte să-mi tresalte,
Strălucitoare, rece și curată,
Singurătatea culmilor înalte...

PROFETUL

Am fost proroc, pe drumul din pustie,
Când zilele mureau, nemângâiete...
Am fost proroc, izvor de apă vie,
Toți m-ați băut, de friguri și de sete.

Un vaier surd din veacuri depărtate
Venea la mine-n noapte să mă cheme,
Și mă găsea cu buze-nfrigurate
Din plânsul vostru împletind blesteme.

Iloți flămânzi de pâine și de soare,
În carnea mea eu v-am dospit fiorul,
Și despicând a vremilor vâltoare,
Prin graiul meu vorbea Mântuitorul.

CUPRINS

Însângerat v-am răscolit cărare
Cu inima, cu pumnul și cu dinții,
M-am îmbrăcat în neguri și pierzare,
Ca să vă dau limanul biruinții…

Când valul meu s-a revărsat pe uliți
O clip-abia, din larga lui năvală,
Din mii de guri, din strigăte și suliți,
I-am auzit cântarea triumfală.

O zgură neagră i-a rămas în urmă.
Ce mic e azi alaiul tuturora!
Străină mi-e biruitoarea turmă
Cu tot noroiul unde-și joacă hora.

Un chiot strâmb îmi urlă la fereastră,
Norocul lui mă mustră și mă doare.
Nu-i visul meu în fericirea voastră,
Eu am vestit o altă sărbătoare.

Mă-ntorc din nou spre culmi de-odinioară,
Ca să nu-mi sfarm o sfântă profeție,
Cu ce mai am din vechea mea comoară,
Lăsați-mă să plec iar în pustie…

POETUL

El nu-i canar de colivie
Nici câine paznic de ogradă,
Nici cal de ham, bun de corvadă,
Nici vultur de menajerie…

Demult, în noaptea cea dintâie,
Când ochii lui au prins să vadă,
Era o noapte de baladă
Cu cer rănit de vijelie.

Superba morții serenadă
Cânta pe-a mărilor pustie,
Și-n zarea neagră-plumburie
Urla un lup flămând de pradă,
Iar dintr-a norilor grămadă,
Un fulger groaznic de mânie
Se ascuțea în drum să cadă
Pe niște lanțuri de robie.
Atunci, ursita care scrie
Cărarea din copilărie,
Simțind a cerului dovadă,
Și-a zis, zâmbind cu ironie:
— Nu-l fac canar de colivie,
Nici câine paznic de ogradă,
Nici cal de ham, bun de corvadă,
Nici vultur de menajerie...

Și-a scris în carte:
Poezie!

STEJARUL

Pe vârf de deal, în largul de zăpadă,
Bătrân stingher, stejarul e de pază,
Sub bolta lui vin corbii de s-așază
Când umbrele-nserării prind să cadă.

Jur-împrejur e gol, e frig, e groază...
Ș-a lupilor flămândă serenadă,
Din când în când, în noaptea-i dă dovadă
Că-n depărtare ura mai veghează.

El, mut și blând, stă fără să se-ncline,
Acolo unde-n vifor și urgie
Blestemul rădăcinilor îl ține...

Cu împăcare înfruntând povara,
Înfășurat în vechea lui mândrie,
E neclintit: visează primăvara...

PACE

Eu port adese-n mine-o închisoare
În care strigă făcători de rele.
Din negura adâncurilor mele
Ei vin flămânzi de aer și de soare...

De câte ori îmi bat după zăbrele
Și-ar vrea să frângă vechile zăvoare...
I-aud cum cer în depărtări să zboare
Cu glas dogit, cu urlete rebele...

Dar totdeauna pocăita minte,
Temutul paznic, fără de iertare,
Nemilostiv le iese înainte.

Închide porți, cu mâna-i pricepută,
Și-n urma ei în suflet reapare
Aceeași pace veștedă și mută.

RĂZBOI

DE PROFUNDIS

Nu mai sunt șesuri netede în țară,
Câmpii de grâu, ca marea-nșelătoare,
Întinse miriști fără de răzoare,
Ce-n strălucirea razelor de soare,
Își legănau în pragul altor zile,
Cu leneș ritm, podoaba legendară...

Nu mai sunt șesuri netede în țară,
Căci pretutindeni au crescut movile,
Să-nsemne drumul morții călătoare...

Movile, tristă zestre funerară,
Biserici noi, cu turnuri de schelete,
Morminte multe și nemângâiete,
Tăcute urne, tainice coline,
Grozave peșteri ce-ngropați ruine,
Voi răsăriți pe lanul plin de spice,
În umbrele amurgului de vară,
Ca niște pumni ce vor să se ridice,
Să spargă bolta zărilor albastre...

Înfricoșate-s pivnițele voastre,
Vulcani aprinși le dorm în măruntaie,
Credinți și doruri, râuri de văpaie
E toată goana sângelui fierbinte,
Din uri și patimi prinse-n jurăminte:
E țintirimul plin de oseminte,
Ce s-a umplut din câmpuri de bătaie...

O iarbă moale, proaspătă și grasă,
A îmbrăcat c-un verde de mătasă
Aceste culmi ivite pe câmpie.
Din haina lor râd flori de păpădie,
Dar jos, sub stratul țarinei mănoase,
Ele închid o vastă-mpărăție
De năzuinți, de carne și de oase...

Sunt morții noștri încleștați sub glie,
Nenumărate trupuri zdrențuite
De fier și plumb, de-a cailor copite,
În furtunoasa luptelor năvală.
Sunt cei căzuți în clipa triumfală,
Biruitorii câmpului de plângeri,
Care, murind, zâmbeau în agonie;
Sunt măcinișul negrelor înfrângeri,
Bieți mucenici, ce-n hora de obuze,
Cu pieptul gol, au vrut să-nfrunte valul,
Și-au fost striviți cu blestemul pe buze;
Sunt umbrele ce-a azvârlit spitalul
Din patul lui sub huma milostivă,
Ologi și ciungi mușcați de mitraliere,
Cu chipuri reci și strâmbe de durere;
Sunt gloata tristă, morții fără lupte,
Cei înghețați de frig, în straie rupte,
Cei oropsiți de foame și de boală...

Toți înfrățiți în neorânduială,
I-acopere pământul, deopotrivă.
Străine, tu, culegător de grâne,
Tu, ce-mi cutreieri țara după pâine,
Și-nfășurat în nepăsare crudă

Îți porți în larg privirea fără milă,
Nu te opri întrebător în cale,
Când treci pe lângă tragica movilă,
Vorbește-ncet, să nu mi te audă,
Nici să priceapă umbletele tale,
Ce-ar răscoli în adâncimi vulcanul...
Ia tot belșugul holdelor cu tine,
Nici nu gândi că-n snopii ce vei strânge
În orice bob avem un strop de sânge;
Tu satură-ți cohortele păgâne...
Dar fugi grăbit în drum, printre coline,
Căci n-are iadul draci să-l mai înfrâne
Când s-a pornit de-acolo uraganul!...

Iași, 1918

POVESTE VECHE

De câte ori vreme cu sânge ne-adapă
Obida din cronica țării,
Aceeași poveste de veci se dezgroapă
Și strigă în noaptea uitării,
Ea spune de oameni, de câmp și de munte,
De tine, prostime săracă,
Ursită să fereci din trupuri o punte
Ce nu pot dușmanii s-o treacă.

De voi scriu moșnegii pe foi de ceasloave,
La fel își înșiruie slova
Neculce la carte, și vodă-n hrisoave,
În Țara de Jos și-n Moldova,
E lege bătrână, și legea-i păstrată,
Să dați voi pământului moaște.

Căci multe potopuri hotarul ne-arată,
Dar zid numai unul cunoaște.

Așa ne păzirăți străvechea moșie
Cu brațe de plug și de sapă,
De-atâtea ori moartă, dar pururea vie,
Tot viforul nostru ne-o scapă.
Și astăzi, când moartea o simt la fereastră,
Povestea aceeași rămâne:
— Luați aminte, boieri dumneavoastră,
Să știți să ne-o spuneți și mâine!...

Iași, 1917

PĂMÂNT ȘI CER

I

Pământ, pământ... Ogradă vinovată
C-un furnicar la orice cotitură,
Cu măruntaie putrede de ură,
Povestea ta o știu... e neschimbată...

Așa, muncit de-o tainică arsură,
Râvnind o nouă jertfă-nsângerată,
Flămând și rău, așa mi te arată
Din moși-strămoși a veacurilor rugă.

De-aceea,-nvins și obosit de tine,
Cu sufletul chemat de zări senine
De câte ori mă cerceta misterul,

Eu, însetat de-o nevăzută țară,
Smulgându-mă din haina ta murdară,
Priveam în sus, mă mângâiam cu cerul...

II

Acolo-n slavă, binecuvântate,
Ardeau lumini sfințite din vechime,
Era un templu unde n-a fost nime
Din lumea asta plină de păcate...

Altar aveam acolo-n înălțime,
Căci după poarta bolții înstelate,
Homer mi-a dat a zeilor cetate,
Isus mi-a dat curata lui treime...

Putea oricât să stăruie minciuna
Aci în praf... căci ochii totdeauna,
Scăldându-se-n tăriile albastre,

Mă învățau în nopți de reverie
Că este sus, în cer, o armonie,
Ce-i dincolo de patimile noastre...

III

Azi în zadar vrea inima bolnavă
Să-mi prind-un vis din norii moi de seară,
Azi umbrele amurgului de vară
Miroase toate-a moarte și-a otravă...
Zbătându-se în goana lui de fiară,
Pământul simt cum s-a urcat în slavă;
Mașina lui îmi uruie grozavă
Spărgând a bolții pace legendară...

Rănit văzduhul tremură-n răsfrângeri,
Se duc din el popoarele de îngeri,
Și-n mintea mea un basm frumos se frânge!

Nu mai ești sfântă rază diafană,
Căci cerul alb și fără de prihană
Azi e stropit cu pete mari de sânge...

Iași, 1917

CEAHLĂUL

Va fi-ntr-o zi de primăvară
Cu molcom zvon în zări albastre,
Când poate nimeni n-a mai plânge
Fărâmițarea țării noastre.

În negură de ani de zile
Se va fi scufundat Calvarul
Și doar bătrânii de-or mai spune
Pe unde-a fost de mult hotarul...

Atunci se va urni deodată
Într-un cutremur toată firea
Și-un chiot surd din depărtare
Va despica nemărginirea...

De peste granița cea nouă,
Ca o sălbatică urgie,
Strigând spre țarina Moldovei,
Un munte s-a pornit să vie...

Și va să-nsemne cronicarul
Atunci o zi vijelioasă,
Ceahlăul n-a rămas la dușmani,
Ceahlăul s-a întors acasă.

Chișinău, 1918

CUPRINS

VORBESC TĂCERILE

Vae surdis[1]

Acum când tunul nu mai bate
Pe culme, sus, la Mărășești,
Vorbesc tăceri înfricoșate
În largul țării românești.

Întunecate valuri mute,
Fără de glas, fără auz,
Sunt mai grozave, mai temute,
Ca viforul de la Oituz.

Le poartă vântul primăverii,
Și cresc, și tulburate vin,
Sporind furtunile tăcerii,
Din Dorohoi la Severin.
Pe urma lor bolnav pământul
Resimte taină și fior,
Otravă n-a avut cuvântul,
Mai tare ca otrava lor!

Căci nu sunt vorbe-ntraripate
Să-l spuie-al inimii îndemn,
Cum strigă brațele trunchiate,
Cum plâng picioarele de lemn.

[1] Vai de cei surzi! (Lat.)

NOI

Carte nouă, dragoste veche... oriunde mergem suntem la noi, fiindcă toate călătoriile se isprăvesc în noi...

Și când umbletul se va opri pe veci, atunci sufletele nevăzute vor merge de mână înainte și va fi pretutindeni la noi.

ÎNVIERE

A fost o lungă, jalnic-agonie,
Cu stingere de fiecare clipă,
Mi-a fâlfâit pierzarea din aripă
Peste întinsa nopții-mpărăție.

Drumeț înfrânt de-a patimii risipă,
Vâslaș bolnav, purtat de vijelie,
M-a doborât a valului mânie,
Gonind un vis ce nu mi se-nfiripă.

Erau să vie cioclii să mă-ngroape,
Când, stând închis în casa mortuară,
Tu te-ai ivit la patul meu, aproape.

Atunci, cu sfânta vieții frenezie,
M-am ridicat din morți a doua oară
Și mi-am făcut din moarte-o cununie.

VITA NUOVA

Te-am dărâmat, hotar de-odinioară,
Brâu împletit din lacrimi și din sânge,
Veriga ta de foc nu mă mai strânge
Și lanțul tău a încetat să doară.

Trecutul însă tot se mai răsfrânge,
Ca un paiangen tainic mă-mpresoară
Și-n inima mea fulgere coboară
Din zilele ce mă-nvățau a plânge...

E în zadar! Din munții vechi de ură
Eu nu mai simt nici o fărâmitură.
Pe veci în mine fiara a murit!...

Iar unde-a fost nenorocirea noastră,
Eu pretutindeni am câte-o fereastră,
Ce stă deschisă larg spre infinit...

TOVARĂȘI

Îi vezi tovarăși... Liniștea de seară
I-a împăcat... Cei doi copaci visează...
Cu trupurile lor se-mbrățișează
Și-o frunză nu-i pe ramuri să tresară.

Pe semne-acum, când luna luminează,
Ei se gândesc la vremi de-odinioară,
La vifore și lupte ce-ndurară
De când pe culme-alături sunt de pază.

Subt bolta lor cum stăm, nu ți se pare
Că sfânta noastră dragoste târzie
Ne mai trimite-o proaspătă iertare?

Și nu simți tu în suflet începutul
Unei vieți de nouă armonie,
Acum când moare-n depărtări trecutul?...

STRIGOII

Case putrede, bătrâne
De rușine și păcate,
Case negre, dărâmate,
După voi ce mai rămâne?

Sunt strigoii din vechime
Prinși în var și-n cărămidă,
Să-i alunge, să-i ucidă
Nu e-n stare încă nime...

Cu răsuflete de ură,
În scrâșnirea lor flămândă,
Ei se-nșiruie la pândă
Pe la orice cotitură.

Orișicât de înainte
Noi împingem carul vieții,
Ei stropesc în ochi drumeții
Cu țărână din morminte.

Stați cu mâinile-amândouă,
Meșteri mari în apărare,
Căci strigoi, cu mic, cu mare,
Vor să strice casa nouă...

TRISTIA

Tristețea mea, adâncă mare,
Fără de margini, fără fund,
În largul ei fără hotare
Atâtea vifore s-ascund...

Tristețea, zestre de-o viață,
M-a petrecut de obicei,
Tăcută peșteră de gheață,
Atât de frig e-n umbra ei...

Tristețea ce zâmbește mută
Din ochii mei când ne-ntâlnim,
Cu taina ei nepricepută
Mă cheamă azi în țintirim...

DEPARTE

Și-acuma, când pământul și apa ne desparte,
Tu-mi vii tot mai aproape, cu cât plec mai departe...
Și-aicea firea-ntreagă numai de tine-i plină
Și-n jocul ei de umbre și-n jocul de lumină,
Oriunde mă mai cheamă un strop răzleț de viață
Tu vii și pretutindeni ești pururea de față...

Și azi mi te apropii... Iar mi-ai pătruns în casă...
Din liniștea-nnoptării tăcerea ta m-apasă.
Te simt tot mai aievea și-atâta de fierbinte,
Cum simte ucigașul aducerea-aminte...
Ești tu, ca totdeauna. Din nou îmi pari mai vie,
Trecutul, ca o fiară, din neguri reînvie...
Mi-ai destrămat iar tihna, mi-ai sugrumat răgazul,
Răsufletul tău moale mi-a-ncolăcit grumazul,
Mă strânge ca un șarpe cu solzii de văpaie,
Și rostul tău îmi umple tot golul din odaie...
Din raza care trece ferestrele deschise
Îmi flutură cuvinte odinioară zise...
Mi se desfac prăpăstii din golul neființii,
Aud cum patimi negre se sfâșie cu dinții...
Răsare-o glumă, -un cântec, un zâmbet ori un vaier
Mă năvălesc întruna, se zbuciumă, se-ncaier
Și dintr-odat' pereții par căptușiți cu șoapte...
Ce groaznică orgie e-n fiecare noapte!...

CÂNTEC

Eu ți-am făcut un cântec, o salbă împletită
Din umbră și lumină, din patimi și din stele,
Iubirea mea păgână pe veci nepovestită,
Cu zestrea ei întreagă, i-o dau cântării mele.

Eu ți-am făcut un cântec să te petreacă-n cale
Să-i simți arzând la tâmple suflarea de otravă,
Să reînvie noaptea în visurile tale
Îmbrățișarea noastră flămândă și bolnavă.

CUPRINS

CĂRBUNII

Cărbunii când ți-or arde-n vatră
În seri de ani târzii și goi,
Tu stând la lespedea de piatră
Să te gândești c-am ars și noi...

Iar când din ochii de jăratic
Vor tresări scântei-scântei,
Să știi că visul meu sălbatic
S-a mai aprins o dată-n ei.

CHEMARE

Sub zidul alb al mânăstirii
Unde-ai închis un scump noroc,
Cu slovele muiate-n foc
Ți-ai scris chemările iubirii...

Eu le citesc... și dintre șire
Ți-aud chemările de dor
Ca fulgere ce cad în zbor
Spre turnul vechi de mânăstire...

MUNȚII

Trup sfânt din trupul ce se frânge,
Voi, munți de brad și de stejar,
Străjeri ai țării care plânge,
Plini de povești și plini de sânge,
V-au surghiunit peste hotar.

Nu știu, la cronică nu scrie,
De când aveam același rost…
Ați mai rămas voi mărturie,
Azi numai frunza voastră știe,
Să spuie nunta cum ne-a fost…

PARIS

Parisul, magică făclie,
Cum n-a mai luminat pe cer,
Parisu-n mintea mea învie
Și frigurile lui mă cer.

Parisul chiote și arde,
Cuprins de-al patimilor stol,
Cu clocotul din bulevarde,
Imensa harf-a lui Eol.

Parisul din povestea noastră
Prinzând misteriosul val,
O să ne cânte la fereastră
Mărețu-i cântec nupțial…

AȘTEPTARE

Trei trandafiri într-un pahar,
Trei trandafiri în floare,
Curați ca de mărgăritar,
Te-au așteptat ieri în zadar
Să-i prinzi în cingătoare…

Te-au așteptat, sărmane flori,
În liniștea mea moartă,
Și,-ngălbenite de fiori,
S-au scuturat de câte ori
Foșnea un pas la poartă.

Amurgul vinețiu de-april
Îmi rătăcea prin casă,
Când frunzele tiptil-tiptil,
Ca niște lacrimi de copil,
Cădeau încet pe masă.

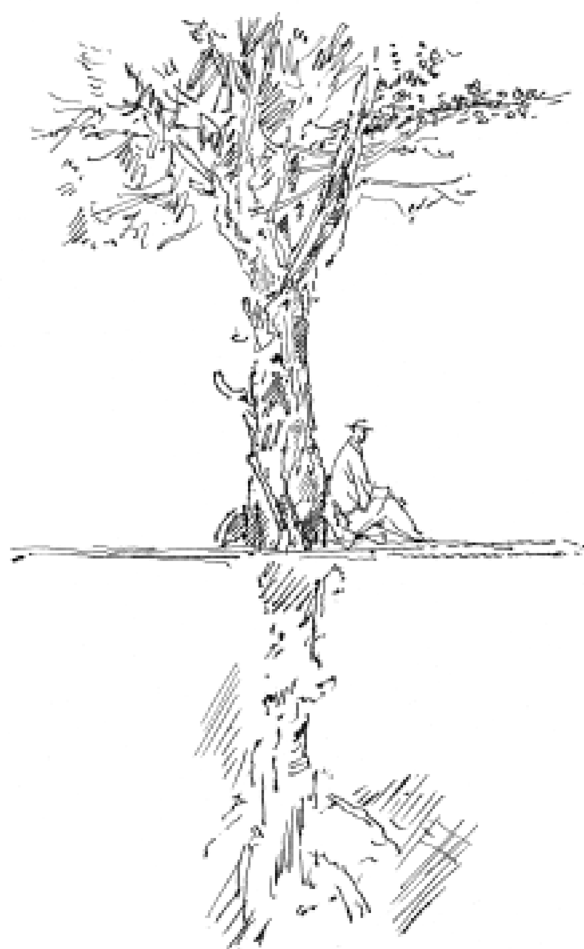

O RAMURĂ ÎNTÂRZIATĂ

Nu ți-a fost dat să vezi vreodată,
Când toamna palidă coboară,
Într-o grădină despoiată,
O ramură întârziată
Ce-a înflorit a doua oară?

Nu te-ai oprit atunci în cale
Să te întrebi: ce taină, oare,
Ascund înțelepciunii tale
Înfriguratele petale,
Ca mâine stinse, fără soare?...

Și dac-o blândă-nduioșare
Ți-a frânt o clipă-n ochi lumina,
Cum stai așa, întrebătoare,
Uitându-te la biata floare,
Ai înțeles a cui e vina?

E raza, care toamnei mute
I-a dat fiorul primăverii.
Și-n preajma morții abătute
A picurat, pe neștiute,
Un strop din cântecu-nvierii...

TRECUTUL

S-abat mustrări din altă vreme,
Din vremea când nu ne știam,
Și vin pe nume să mă cheme,
Să-mi strige nopțile la geam,
Ca o pădure de blesteme...

Trecutul tău de-odinioară,
Prăpastie cu multe guri,
Cu întrebări ce mă-nfioară,
Cu șerpuiri și cotituri...
Trecutul, nesătulă fiară...

Trecutul, umbră vinovată,
Tâlhar scăpat de sub zăvor,
Din cripta lui întunecată,
Se furișează, călător,
Și lângă patul meu s-arată.

Trecutul, cioclu de morminte,
Sinistru oaspete de-amurg,
Negutător de jurăminte,
Din haina-i ciuruită curg,
Drept zdrențe, -aducerile-aminte.

El vine tainic să dezgroape
Tot ce-am închis în țintirim,
Ne-aduce lacrimi în pleoape...
— Dă-mi mâna ta, să-l gâtuim,
Trecutul, când îl simți aproape...

APUS

Duminică. Nu-i nimeni pe alee,
Și-n împietrita pace vesperală,
Străvechiul parc îmi pare-o catedrală,
Altarul ei, un strat de orhidee.

Muiat în blânda florilor sfială,
Jos, soarele s-a mai oprit să steie,
Cele din urmă roșii curcubeie
Se frâng pe-o albă cruce sepulcrală.

Apune-apoi... Lin, una câte una,
Vin umbrele peste copaci să cadă,
Pân' ce, târziu, din lac răsare luna.

Lumina-i rece scaldă palmierii,
Când noi, ca doi eroi dintr-o baladă,
Sorbim imensul cântec al tăcerii...

Palermo, 1921

DIN VIAȚĂ

În largul mării fără margini, în largul mării zbuciumate,
Se întâlniră două scânduri din două vase sfărâmate.

Sărace mărturii răzlețe ale-unui drum dup-o comoară,
Le-a fost urnit aceeași vrajă din portul lor de-odinioară...

Din două părți tăindu-și cale credeau în unda milostivă,
Când tot același braț de vifor le-a frânt catargul
deopotrivă.

Deodată s-au oprit în goana de năzuinți spre-o lume nouă,
Deodată albele corăbii se cufundară amândouă...

Solii pribege ale morții rămase cele două scânduri,
Purtând pe ape fiecare același trist popor de gânduri...

S-au prins alături când simțiră că tot același val le saltă,
Și azi, brăzdând nemărginirea, merg înfrățite laolaltă...

RESURRECTIO

Când trec umbrele-nserării,
Pânze de-argint fuior,
N-auzi spasmurile mării
Cum ne strigă-n hora lor?

Din păgâna și adânca
Undelor îmbrățișare,
Dintr-un val ce sparge stânca
Un fior prelung tresare...

Parc-o taină se ridică
Din primejdia de apă,
Ochii tăi supuși de frică
Vreau cucernic s-o priceapă.

Eu o știu atât de bine…
E povestea de demult,
Din uitate vremuri vine
Înc-o dată s-o ascult.

TIBI MARE

Atâția ani își strecurară convoiul lor pierdut de clipe
Din ziua când ne despărțirăm de șoapta-ți ademenitoare,
Și azi același demon bate deasupra noastră din aripe,
Păgâna patimă flămândă tot mai sălbatică ne doare…

Curând iar vom veni la tine striviți de vechea-mbrățișare
Să oglindim același vifor în larga-ntindere albastră,
Și să-ntrebăm un val, să spuie: ce e mai sfântă și mai mare,
E veșnicia ta de unde, ori e eternitatea noastră?

DE PROFUNDIS

Din sufletul meu, peșteră uitată,
Cu scorburi multe, văduve de soare,
Tăcerile mă strigă câteodată,
Ca niște robi rebeli în închisoare.

Sunt visuri, patimi, cântece pierdute
Și întrebări nedezlegate încă,

Tot țintirimul vieții mele mute
Mă cheam-atunci cu matca lui adâncă,

Dintr-o poveste mândră și păgână
S-abat frânturi de straie zdrențuite,
M-ating răzleț cu taina lor bătrână,
O clipă-abia, și negura le-nghite.

De fiecare plânge-o agonie
Și flutură o umbră de mustrare,
Nemilostivă volbură târzie,
Cu gheara ei mă sapă și mă doare.

Așa, pe rând, sălbatice și crude,
Mă urmăresc tăcerile deșarte,
Dar anii trec și glasul lor s-aude
Tot mai încet și tot mai de departe.

Riva, 1929

LA MAL

Sus, munte de piatră, cu fruntea de var,
Jos, lacul, o pânză albastră,
La mal, lâng-o masă cu flori în pahar,
Noi doi, cu muțenia noastră.

Atâta repaos și-atâta fior
Plutesc peste apele-afunde,
Că taine din vremi ce de mult nu mai dor,
Azi plimbă tăcerea pe unde.

Din soarele-apune blând raze se scurg
Spr trei chiparoși să se-nchine,
Trei sfeșnice stinse, uitate-n amurg
Pe-un umăr de templu-n ruine...

Cum stăm, strânși alături, și buzele tac
În liniștea fără cuvinte,
Ca albe corăbii, pribege pe lac
Ne leagăn-aduceri-aminte.

Și-n vreme ce umbrele nopții cobor
Și gâlgâie apa la scară,
Departe, trecutul, bătrân cerșetor,
Ne cântă umil din ghitară.

Riva, 1930

MARE AETERNUM

Eternă mare, ca și-odinioară,
Fără hotar și fără de hodină,
De întrebări și neastâmpăr plină,
Azi goana mea la malul tău coboară.

Cu tresăltări de ape și lumină
Oglinda ta prelung mă înfioară,
Și-nchise răni încep din nou să doară,
Din flăcări vechi ce-n mintea mea se-mbină.

Pe rând, pe rând, eu simt cum reînvie
Cântată parcă-n surle și chimvale,
Uitata noastră mare-mpărăție.

Și nu mai știu ce mi se par mai grele:
Povețele nemărginirii tale,
Sau tainele adâncurilor mele...

TREC CLIPELE

Trec clipele... mărgele înșirate
Pe-un tainic fir, de-o mână preacurată,
În goana lor de visuri argintate
Viața mea se risipește toată...

Când simt că bate moartea din aripe
Eu mă opresc să-mi văd întreaga salbă.
Și văd atunci că tortul meu de clipe
L-a depănat aceeași mână albă...

PAX NOBIS

Când cade-amurgul la fereastră
Cu joc de umbre, cu fiori,
El ne găsește-n casa noastră
Tovarăși muți și visători.

Cu ochii călători departe,
Cum stăm alături amândoi,
Un șir de veacuri ne desparte
De-al vremii chiot și noroi....

Ca-ntr-o cetate legendară
Noi ne-am închis după oblon,
Din valul ce se strig-afară
Nu ne pătrunde nici un zvon...

Se-nșiră clipele curate
Fără trecut și viitor
E tainica eternitate
Ce trece-asupra noastră-n zbor.

Și-atunci, în sfânta serii pace,
Noi am uitat, de mult, că sunt
Atât amar de dobitoace
Rumegătoare pe pământ.

CUPRINS

ASTĂZI

AM FOST...

Am fost logodnicul durerii,
Cobzarul cu aceleași strune,
Ce-și țese cântecu-nvierii
Din stihuri de îngropăciune...

În noaptea mea înviforată,
Drumeț îndrăgostit de soare,
Am fost o harfă spânzurată
Pe-o strașină de închisoare...

Zidit din lacrimi și dezastre,
Eu am vestit o lume nouă,
Voi mi-ați dat vaierele voastre,
Eu v-am dat inima mea vouă.

În zilele de pribegie,
Biet rob lovit de biciul urii,
Eu am purtat de-o veșnicie
Prea mult blestem în cerul gurii...

Mirarea deci să nu vă prindă,
Că azi subt tâmpla mea căruntă,
Nu e nici zumzet de colindă,
Nu sunt nici chiote de nuntă...

POST BELLUM

Pământ, pământ, stăpânul meu de-o viață
Eu ți-am fost slugă, ucenic și frate…
Te-am proslăvit cu gene-nlăcrimate
În ruga mea de orice dimineață.
Pământ, mi-ai fost duhovnic de păcate,
Pământ, mi-ai fost tezaur de povață,
Din lutul tău eu mi-am zidit altarul…
M-am închinat la coapsa ta bătrână,
La tine-am supt credință din țărână,
Cu plânsul tău eu mi-am umplut paharul…

Pământ… Pământ… Azi te-ai schimbat la față.
Ca un bătrân cu cuvioasă barbă,
Împins de-o tristă volbură târzie,
Dup-o spurcată noapte de beție,
Ești necurat în orice fir de iarbă…
Pământ, ești plin de-a patimilor zgură.

Acolo jos, în negre măruntaie,
Pământ… pământ… ai vinovată gură,
Tot te mai arde-a crimelor văpaie…
Pământ… pământ… ai otrăvite roade,
Nu-mi poți da astăzi cuminecătură…
Pământ… pământ… Pe robul tău sloboade,
Căci ochii lui cei dornici de mister
Te părăsesc… s-au surghiunit în cer.

CITIND PE BAUDELAIRE

Mai recitesc o pagină bolnavă
Din *spleen*-ul tău încarcerat în rime,
În noaptea asta plină de otravă,
Când nu mai râd, căci nu mă vede nime...

Mai recitesc și filă după filă,
Par niște triste galbene petale,
E pretutindeni brumă fără milă
Și-atâta toamnă-n versurile tale...

Ce turn înalt, strălucitor de gheață
Ți-e mintea... Văd la orice cotitură
Cum câte-un picur proaspăt de viață
Primește-a morții cuminecătură...

Pe rând, pe rând, viziuni multicolore,
Bețiile cu-a lor apoteoză
Mor în căderea vorbelor sonore,
Când visu-și moaie aripa-n nevroză.

Simt sufletul învins cum ți se frânge,
Un Crist cu pieptul zdrențuit de suliți,
Pare că văd cum ai stropit cu sânge,
Pe unde-ai fost, noroiul de pe uliți...

Cum, stând așa, cu coatele pe masă,
Urâtu-ncinge fruntea mea de ceară,
Iar noaptea grea asupra mea îl lasă:
O lespede pe-o pace funerară...

KARLSBAD

Sunt fără număr, mutre somnolente
De ambe sexe, valuri nesfârșite
Trec spre izvor, stomacuri obosite
Din cele cinci diverse continente.

Par un cavou arcadele boltite
Sub ziduri sure, reci, indiferente,
Când dintr-un colț răsună-n vagi accente
Un vals de Strauss cu note gâlgâite...

Așa pe rând mulțimile s-adună...
Pe urma lor și pasul meu s-abate,
Da! Iată-l plin paharul meu cu apă...
Încep să-l beau, și liniștea mea gravă
Schițează parcă gestul lui Socrate
Când a sorbit din cupa de otravă!

MARIENBAD

Ce blândă ești, domestică pădure
Sub brazii tăi decenți nu mi se pare
Că s-ar putea vocifera prea tare,
Ori c-ar veni haiducii să mă fure.

Bine crescută, n-ai asemănare
Cu coastele Carpaților, obscure,
Unde e zvon de clopot și secure
Și unde iese ursul la plimbare...

Și totuși pacea ta civilizată,
Mi-a arătat cea mai cumplită fiară:
Pădure tunsă, rasă, coafată…

Vai, n-am s-o uit vedenia burgheză:
Un neamț enorm pe-o bancă solitară
Își mângâia nevasta lui obeză…

FRANZENSBAD

În dup-amiaza silnică de vară,
I s-a făcut un gol rotund în minte…
Sunt fără șir imagini și cuvinte
Ce s-au pornit în juru-i să tresară.

Pe scaunul ei de lene sedentară
O năpădesc aducerile-aminte…
…A fost demult… la bal? ori înainte?…
Departe parcă picur-o ghitară…

Încet, încet, visării se supune,
Când, înotând în soarele-apune,
O ciocârlie își înalță trilul…

Ea doarme lin… Dar într-o clipă, iată,
Din vis femeia sare-nfrigurată:
I se păruse c-a țipat copilul…

CÂNTĂ MOARTEA

Îmi cântă moartea la fereastră
Ca o vecernie-n surdină,
Îmi cântă-ncet povestea noastră:
Un joc de umbre și lumină.

Eu o ascult în noaptea mută,
Din adâncimi îmi crește mare;
Întreaga viață petrecută
La capătâiul meu răsare.

Și cum, sub tâmpla mea fierbinte,
O lume veche-mi reînvie,
Nu câte-au fost îmi vin în minte,
Ci câte-ar fi putut să fie.

ÎN SAT

CÂNTECUL CĂMĂȘII

Fragment

Eu sunt o biată, ieftină cămașe,
Sunt o sumară haină populară,
De mii de ani de când mă îmbrăcară,
Eu sunt pudoarea plebei nevoiașe.

Eu m-am pornit din câmp, de pe ogoare,
Din cânepa ce-au semănat țăranii...
(Tatăl meu e unul Ioan al Anii),
M-a tors, în albe nopți la șezătoare,
Cu grabnic spor, o ceată de neveste,
Din gura lor știu doine plângătoare
Și-am învățat cu firul de fuioare,
Din fiecare fus, câte-o poveste.
Am fost țesută la război, în tindă,
Și m-a cusut încet o fată mare,
M-a înflorit la mâneci cu mătasă
Și mâna ei a izbutit să prindă
În arabescuri fine și barbare
Toat-așteptarea dulce de mireasă...
Țiu minte, vezi, când am ieșit din casă
Și când la horă,-n vesela grămadă,
M-am prins întâi curată și frumoasă,
Cum străluceam în albul de zăpadă...

De-atunci în cruda anilor povață
Câte-au fost date-asupra mea să cadă
Ca niște păsări groaznice de pradă...
Ce-aruncătură stearpă de viață!
Prin praf, prin fum, prin negură și ceață,
Sub sulițele arșiței de soare.
Ori în bătăi de vifor și ninsoare,
Eu m-am zbătut, o chinuită roabă.
Și zi cu zi din munca mea neghioabă
Mă năpădiră râuri de sudoare...
Blesteme câte lung clocotitoare
Îmi trimetea scheletul de sub mine,
Subt vălul meu adăposteam ruine,
Când glia neagr-o răsturnam cu boii...

Și-n drumul greu, cum mă păștea dușmanul
Mi s-au vândut ițarii și sumanul,
Numai pe mine m-au iertat ciocoii...
Azi, cum mă vezi săracă, nelăută,
M-am zdrențuit, sunt galbenă și neagră,
Și-n goana mea de toți nepricepută
M-am pomenit netrebnică și ruptă.
Dar totuși poate-ți mai aduci aminte
Că suptă-așa de foame și de boală,
Ca un drapel de-nfricoșată luptă,
Pe când era bătaia mea fierbinte,
Eu, sfârticată, tragică și goală,
Am năvălit tranșeele nemțești
Am dat asalt, în câmp, la Mărășești.

ÎN MINE CÂTEODATĂ

În mine câteodată eu simt: se face noapte,
Din netrăite vremuri vin neguri să mă prindă,
Strigări necunoscute și cântece și șoapte
La casa mea colindă.

În mine câteodată țărani cu zeghea sură
Și glume și ispite și tot ce știe satul
S-amestecă de-a valma roind în bătătură
Și vin să-și ție sfatul...

În mine câteodată grea liniștea se lasă,
Miroase-a izmă creață și-a flori de iasomie,
În vreme ce un popă cu barba cuvioasă
Slujește-o liturghie...

TRECEA UN OM

Pe sub fereastra casei mele
În largul drumului de țară,
Sub cerul alb, stropit cu stele,
Trecea un om cântând aseară.

Era un cântec care spune
Durerile ce-adună anii,
Trist ca un plâns de-ngropăciune,
Cum numai ei îl știu, țăranii.

De unde oare călătorul
Îl adusese-n sat la mine,

Din ce mister pornea fiorul,
Din ce adânc, din ce ruine?

Îl ascultam cum jalea-i blândă
Deasupra văilor se-mparte,
Nemângâiată și plăpândă
Ca o mustrare de departe.

Și cum se risipea-nainte
Oftarea lui îndurerată,
O clipă mi-am adus aminte,
Că și eu am cântat odată...

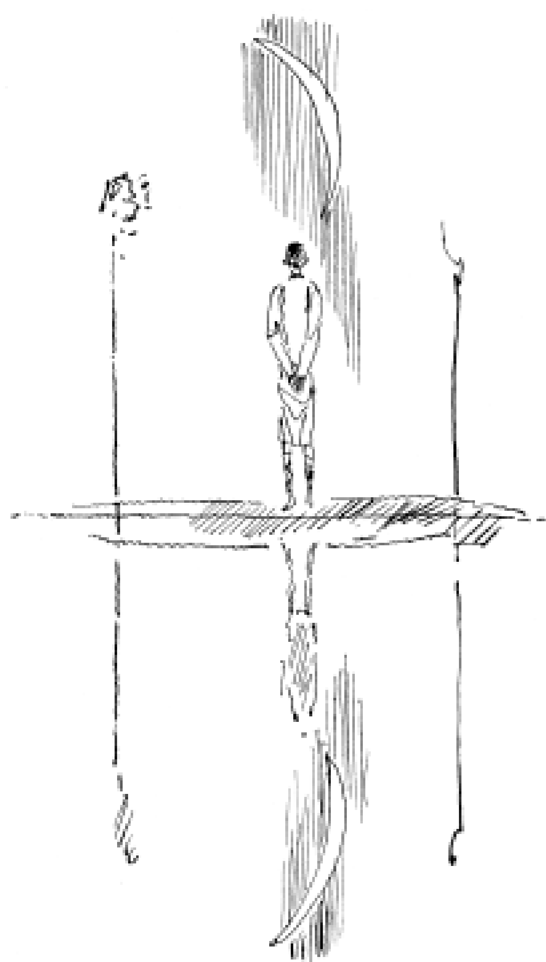

BISERICUȚA DIN ALBAC

Bisericuță din Albac,
Tu ești al vremurilor semn,
Tot bietul nostru plâns sărac
E-nchis în trupul tău de lemn.

Din ce-am cerut, din ce-am gândit,
Atâtea rugăciuni cuprinzi,
Și-atâta vis neizbândit,
Sub vechiul tău tavan de grinzi...

Tu știi cum ne-am trudit stingher,
De-a pururi fără crezământ
La Dumnezeu, acolo-n cer,
Și la-mpăratul pe pământ...

De-aceea, ostenit-acum
De zile rele câte-au fost,
Bătrână te-ai pornit la drum
Să-ți deie frații adăpost...

Rămâi aici, fă-ți un popas,
Fii sfetnic bun din veac în veac
Și spune-acasă ce-a rămas,
Bisericuță din Albac!

Florica

VÂNT DE SEARĂ

Căsuța albă vineție,
Sub culmea verde-a unui deal,
În noaptea mea de pribegie
De ce mi te arăți azi mie,
Căsuță albă din Ardeal?

Ce val de umbre călătoare
Mi te-abate iar în gând?
De ce-mi răsai stăruitoare,
De ce te văd acuma oare
Mai limpede ca orișicând?

Pesemne dùșmani te prădară,
Pesemne dùșmani ti-au dat foc,
Și-un strop din urna-ți funerară
Tu mi-ai trimis pe vânt de seară,
Căsuță fără de noroc.

ÎN ȚINTIRIM

În țintirim, la noi în țară
Movile sunt în lung și-n lat,
O pace mută, funerară,
Te-apasă greu ca un păcat.
În ele taina neființii
I-a prins, sub milostiv zăvor,
Pe toți câți au mușcat cu dinții
Din țarina durerii lor...

În țintirim dorm munți de lavă
Închiși sub lespezi de mormânt,
Un cuib de ură și otravă
E-n orice bulgăr de pământ.
Țărâna tremură și-nvie,
Căci fiecare fir de lut
Dospește-n el o vijelie
Din câte-n suflete-au bătut...

În țintirim, pe vânt de seară,
Șiraguri umbrele cobor,
Sunt morții care se strecoară
Și prin unghere țin sobor.
Grozavă oaste de schelete,
Nebiruiți rătăcitori,
Ei sfânta răzbunării sete
Și-o-mpart în drum la trecători.

În țintirim, în nopți albastre,
Când stelele pe cer s-aprind,
Răsună plânsetele noastre

Și zarea-ntreagă o cuprind.
Înfiorată lunca geme,
De bocet jalnic de femei,
Ce spun din gura lor blesteme
Când duc la groapă ghiocei.

În țintirim mai sunt și cete
De nesătui boi de pripas,
Cari rumegă pe îndelete,
Călcând pe-un mort la orice pas.
Și-n vreme ce sfârșiți de zile
Noi lângă cruci ne tânguim,
Ei pasc la flori de pe movile,
Ei ni se-ngrașe-n țintirim.

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

El va fi un poet local, în cel mai înalt şi mai adânc înţeles al cuvântului, şi va ajunge unul din poeţii naţionali, nu plecând de la teorii sau de la sentimente generale, ci de la nemărginita dragoste pentru casa sa, pentru brazda sa, pentru biserica sa, pentru satul său, pentru Ţinutul său oltean şi pentru ţara sa ardeleană. El va iubi poporul românesc, nu din datorie, nu din conştiinţă de cărturar sau de simpatie de artist, ci din iubirea trainică şi veşnică pentru părinţii de-acasă, pentru fraţii de joc, pentru vecinii bine cunoscuţi, pentru preotul satului şi pentru lăutarul satului, şi de aici pentru toţi oamenii satului, Ţinutului şi ţării sale ardelene.

Nicolae IORGA, Poeziile lui Octavian Goga*, în* Sămănătorul*, iulie 1905—aprilie 1906.*

Poeziile dlui Octavian Goga au avut darul să deştepte o deosebită luare-aminte a publicului român. Mai toate ziarele şi revistele noastre le-au consacrat dări de seamă amănunţite, şi unele din ele văd în apariţia noului volum „evenimentul literar“ al anului din urmă.

Efectul produs asupra marelui număr de cititori credem că provine mai întâi din forma frumoasă în care autorul a ştiut să exprime cuprinsul „patriotic“ al multora din versurile sale. În adevăr, emoţiunile ce le simte şi ce ni le transmite tânărul poet sunt izvorâte din viaţa naţională a acelei părţi a României în care s-a născut şi în mijlocul căreia a trăit, din viaţa românilor transilvăneni în faza ei de astăzi, caracterizată prin lupta împotriva tendinţelor de asuprire etnică predominatoare în statul lor.

Ce e drept, patriotismul, ca element de acţiune politică, nu este materie de artă, oricâte abateri s-au comis şi se mai comit în contra unei regule aşa de simple. Mai ales, cei ce n-au destul talent caută să-şi acopere lipsa prin provocarea unor dispoziţii sufleteşti foarte importante în alte priviri, dar nu în cele estetice.

Cu toate acestea, patriotismul este în inimile sincere, în afară de orice tendinţă politică, un simţământ adevărat şi adânc, şi întrucât este astfel, poate fi, în certe împrejurări, născător de poezie.

Şi în asemenea împrejurări excepţionale ne pare a se afla autorul nostru când, într-o parte a poeziilor sale, reprezintă şi rezumă iubirea şi ura, durerile şi speranţele unui neam ameninţat în existenţa sa.

[...] Nota populară este cu atât mai binevenită în poeziile d-lui Goga cu cât autorul se arată, dealtminteri, înzestrat cu aceea cultură generală şi înaltă, care distingea şi pe Eminescu şi a cărei lipsă se simte din îngustimea de vederi şi din prematura lâncezire a unora din poeţii cei mai lăudaţi ai literaturii noastre actuale. [...]

Pe când la poeziile vesele autorul lasă expresiilor frâul mai liber, la cele triste, ca şi la cele patriotice, este mai cumpătat în manifestare. Căci de nota tristeţii şi de nota patriotismului s-a cam abuzat în literatura noastră. Cei ce râvnesc la muze cred că trebuie să pară numaidecât melancolici, şi, privind veselia ca ceva inferior, vor să arate cu orice preţ suferinţe sentimentale şi dureri patriotice. De aici multă simulare şi declamaţie. În aceste împrejurări exuberanţa d-lui Goga la veselie este o reacţiune salutară, iar înfrânarea la tristeţe, un merit deosebit: credinciosul, în sfiala lui, se teme de profanarea celor sfinte.

Titu MAIORESCU, Poeziile dlui Octavian Goga*, în* Raport citit în Academia Română pentru acordarea unui premiu, 1906.

Poeziile dlui Goga constituie, fără îndoială, un eveniment important în literatura noastră, dar pentru moment părea a fi uitat că mai avea şi alţi poeţi. Dacă ele se discută în cercuri largi şi se învaţă de-a rostul, dacă o ediţie de câteva mii de exemplare s-a epuizat de pe o zi pe alta, aceasta nu-i numai o probă pentru valoarea cărţii, ci şi pentru schimbarea în bine a interesului obştesc pentru literatură. [...]

Poetul ştie să desluşească minunat trăsăturile caracteristice de cele accesorii, un amănunt ce i se pare evocativ e primit, un gest marcant, o vorbă apăsată, spusă în momentul potrivit, sunt liniile prin care el schiţează imaginea; prin sentimentele sale de sinceră admiraţie el dă suflet tipurilor descrise. Poetul e cuprins la început de duioşie, descriind reîntoarcerea fostului ţăran la casa părintească pe care o găseşte aproape năruită, iar în ea pe cei ce l-au ţinut la învăţătură, pe părinţii săi ruinaţi materialiceşte.

Cu acelaşi sentiment e descrisă Dăscăliţa, această fiinţă care duce o viaţă resemnată, şi stearpă, vărsând pe ascuns lacrimi în scrisorile ce le scrie flăcăilor din cătănie, pentru mamele lor, neştiutoare de carte. Două poezii foarte frumoase sunt dedicate ţiganului lăutar, purtătorului de cântece populare. Numai pentru această însuşire a sa, e numărat ţiganul între figurile satului şi admiraţia poetului pentru poezia poporului său se manifestă în rolul deosebit ce-l dă acestui lăutar, ridicându-l la înălţimi ameţitoare atunci când, după moarte, îl pune să cânte înaintea tronului dumnezeiesc. Apoi gândurile sale trec la „codrul", atât de strâns legat de viaţa românului şi la Oltul ce cutreieră Ardealul. şi iată că lira poetului se cutremură de un avânt puternic şi plin de bărbăţie când râul e conjurat să devină răzbunătorul neamului românesc. Cucernic îşi aminteşte pe „dascălul", proverbul vieţuitor al satului, şi înalţă un imn preotului, acestui „apostol", care în tinereţe a purtat sabie, pentru libertatea naţiunii sale, iar la bătrâneţe face, prin vorbele sale, să alunece mâna flăcăilor la cuţitul din cingătoare. Când, în sfârşit, se îndreaptă spre ţăranul însuşi, spre cel ce-i osândit să ducă toată povara nedreptăţilor, care însă poartă, ca marea liniştită, furtuna răzbunării în sine, atunci se dezlănţuie deodată toată puterea acestui viguros şi pasionat poet.

Fără a fi vreodată elegiac sau sentimental, dl Goga e cântăreţul durerilor poporului său, fără să degenereze nicicând în retorică patriotică, e cântăreţul nădejdilor lui. Imaginile sale sunt vii, limba are un parfum arhaic-bisericesc. E atâta simţire în aceste poezii, care, prin conţinutul lor chiar, se potrivesc minunat în epoca aceasta de lupte, pentru naţionalizarea spiritului public, încât ele au făcut pe poetul foarte tânăr încă de pe-o zi pe alta, copilul răsfăţat al tuturor.

Sextil PUŞCARIU, în Cinci ani de mişcare literară, 1902—1906. *Col. „Biblioteca Minerva", nr. 49, Bucureşti, 1909, p. 48-49, 62-65.*

Dl Octavian Goga s-a făcut cunoscut în 1906 printr-un volum de Poezii, în care aducea o lume nouă, un sentiment nou şi o formă nouă. După Alecsandri, care cântase pe ţăranul pitoresc şi patriarhal când nu cântase pe ţăranul-decor sau chiar ţăranul-bibelou, veni Coşbuc care cântă viaţa idilică, idealizată a unei ţărănimi fericite, iar după Coşbuc veni dl Goga, care introduse în poezia noastră pe ţăranul oprimat, aşa cum se încercase altădată să ni-l zugrăvească, în treacăt şi

fără succes, Cezar Boliac, sau, în timpurile mai nouă, cu un succes discutabil, N. Beldiceanu.

Dar dl Goga, în deosebire de aceşti înaintaşi, nu se mărginea numai la zugrăvirea vieţii ţărăneşti, într-un sens sau altul. La dreptul vorbind, nici nu era în intenţia lui să dea scene, idilice sau tragice, din viaţa ţărănească.

Natură personală, subiectivă şi revoluţionară, dl Goga redă numai atât din aspectele vieţii de la ţară cât îi era necesar spre a exprima mila pentru dezmoşteniţi, ura pentru asupritori şi speranţa într-un viitor de răzbunare şi de reparaţie.

În acel admirabil prolog al poeziilor sale intitulat Rugăciune, dl Goga îşi definea însuşi natura temperamentului său poetic:

„Sădeşte-n braţul meu, stăpâne, / Tăria urii şi-a iubirii./…// Nu rostul meu, de-a pururi pradă / Ursitei maştere şi rele. / Ci jalea unei lumi, părinte, / Să plângă-n lacrimile mele. / Dă-mi tot amarul, toată truda / Atâtor patimi fără leacuri, / Dă-mi viforul în care urlă / şi gem robiile de veacuri. / De mult plâng umiliţii-n umbră / Cu umeri gârbovi de povară… / Durerea lor înfricoşată / În inimă tu mi-o coboară. / În suflet samănă-mi furtună / Să-l simtă în matca-i cum se zbate, / Cum tot amarul se revarsă, / Pe strunele înfiorate / şi cum sub bolta lui aprinsă / În smalţ de fulgere albastre, / Încheagă-şi glasul de aramă / Cântarea pătimirii noastre“.

(Să nu trecem peste prilejul de a spune că din toate „rugăciunile“ poeţilor noştri, aceasta e cea mai frumoasă, cu mult cea mai frumoasă, prin fond şi, mai ales, prin formă.)

Deşi prin natura şi mărimea subiectului, ca şi prin rolul ce-şi luase, dl Goga era încă un poet epic sau cel puţin un poet de mare suflu epic, d-sa totuşi era mai liric decât predecesorii săi. Dl Goga blestema trecutul şi prezentul, apărea ca justiţiar al poporului său, sunând din trâmbiţi marşul redeşteptării şi chemând la luptă pentru sfărâmarea străvechilor lanţuri. Acesta este sentimentul nou ce dl Goga aducea în poezia română. Iar acest sentiment şi această concepţie poetică aveau cauze multiple şi complicate. La dl Goga sentimentele unui fiu de ţăran, rămas, cum se întâmplă de obicei în Ardeal, aproape de sufletul clasei sale, erau fecundate şi intelectualizate de preocupările unei minţi care se împărtăşise de problemele veacului. Problema revendicărilor sociale şi naţionale, care agită spiritul european, altoită pe sufletul de luptător al unui ţăran ardelean, a dat fondul nou, unic al Poeziilor dlui Goga. Nou şi unic chiar şi faţă de Noi

vrem pământ, căci în această minunată poezie, Coşbuc redă, realist şi obiectiv, însuşi glasul „pătimirii“ celei mai dureroase a ţăranului, şi nu propria şi subiectiva lui „cântare a pătimirii“.

Această poezie nouă era înveşmântată, fireşte, într-o formă tot nouă. Fondul acela, în care erau contopite simţirea populară şi preocuparea unui intelectual, apăru îmbrăcat într-o limbă populară intelectualizată. În adevăr, limba din Poezii (afară bineînţeles de Cântece) n-are nimic din acele „idiotisme“, din acele „zicale“, din acele „popularisme“, care fac savoarea lui Creangă şi care ar suna rău în poezia aceasta plină de preocupări şi de intenţii peste nivelul poporului. Dar limba d-lui Goga avea şi o nuanţată bisericească. Acest profet care sămăna blestemul şi propovăduia răzbunarea, vorbea o limbă biblică. Dl Goga, apostol al războiului celor mulţi, amintea pe acei „preoţi cu crucea-n frunte, căci oastea e creştină“, şi vorbea în limba cărţilor bisericeşti. Iar uneori dl Goga aducea în poezia sa mai mult decât limba, aducea ceva din spiritul şi din viziunea biblică. […]

Volumul de Poezii al d-lui Goga avu un succes răsunător, datorit şi frumuseţii artistice şi atmosferei de sentimente de pe atunci. Dar dl Goga, în urma publicării acelui volum, făcu o evoluţie. Cauzele sunt variate. Mai întâi, poate, ar fi aceea că, prin chiar natura ei, lira revoluţionară are puţine coarde. Apoi însuşi duhul biblic al acestui apostol trebui să sufere o scădere. Dl. Goga, cucerind celebritatea, începu să vină în contact cu cercuri mai largi de oameni, începu să frecventeze „ţara“, să vină prin Bucureşti, să cunoască „domni“. Pe de altă parte, începu să devină un „factor“ important în luptele din Ardeal, să păşească pe arena politicii practice, lucruri care toate contribuiră să laicizeze pe profetul din Rugăciune. şi, dacă vom mai adăuga fatala oboseală a inspiraţiei în preajma vârstei de treizeci de ani a poeţilor români, atunci poate vom fi atins cauzele mai însemnate pentru care dl Goga şi-a spânzurat în cui lira sa revoluţionară sau, ca să fim mai precişi, pentru care d-sa a început să înstruneze tot mai rar această liră.

Garabet IBRĂILEANU, Cântece fără ţară, *în* Viaţă românească*, an. XI, nr. 4-5, aprilie-mai 1916, p. 166-175.*

Chiar de la apariţie, poezia dlui Goga a produs o îndoită zguduire în conştiinţa literară a contemporanilor.

Prin noutatea şi puterea expresiei, ne aflăm în faţa unui mare talent: prin natura conţinutului, opera sa iscă vechea problemă a legitimităţii poeziei patriotice.

Însuşi Maiorescu — cel mai puritan estetician al timpului, duşman ireductibil al patriotismului versificat — s-a înclinat în faţa noului sol „al vremilor răzbunătoare“. Darurile poetice ale tânărului cântăreţ erau prea cuceritoare, ca să-i poată rezista o teorie, întemeiată în sine dar înfrântă de o realitate atât de elocventă.

Dl Goga aducea două mari calităţi creatoare: o armonie furtunatică, cu adânci rezonanţe de orgă, şi o limbă nouă — fericită contopire de expresii neaoş româneşti şi de miresmate cuvinte ecleziastice. Ca fond — cântarea când jalnică sau potolită, când vehementă sau deznădăjduită a „pătimirii“ unui neam înăbuşit de asuprire milenară.

Născută din împrejurări unice, poezia patriotică a dlui Goga şi-a păstrat accentul cald al sincerităţii şi a tradus o suferinţă reală, învăluind în magia artei aspiraţiile uriaşe ale unui neam împilat. [...]

...Poetul Goga va rămâne neuitatul profet al unei minuni care s-a săvârşit de mult!...

Pompiliu CONSTANTINESCU, Octavian Goga *în* Mişcarea literară*, an. II, nr. 34—35, 4—11 iulie 1925, p. 1.*

Unitară, rotundă şi închegată se poate, totuşi, stabili în sânul poeziei lui Octavian Goga curba unei evoluţii. Poet al revoluţiei naţionale, în primul său volum, el îşi păstrează tonul mesianic şi în Ne cheamă pământul (1909), din naţională, mistica lui devine socială; existentă, de altfel şi în Clăcaşii, ea se amplifică acum în Graiul pâinii sau în Cosaşul, până la lupta de clasă; în realiate însă, din pricina structurii etnice a Ardealului, revoluţie socială înseamnă tot revoluţie naţională. [...]

Obiectiv în primele volume atât prin materialul poetic întrebuinţat, cât şi prin atitudine faţă de el, — în Din umbra zidurilor (1913), poetul coteşte spre subiectivism şi, din cântăreţul revoluţiei sociale, devine cântăreţul propriei sale dezrădăcinări:

„În mine se petrece o agonie / Ca într-o tristă casă solitară, / În sufletu-mi bătut de vitejie / Eu văd un om ce-a început să moară / Un biet pribeag cu rostul de la ţară / Se duce-acum şi n-o să mai învie / Cu ochiul lui senin de-odinioară.“

La Paris, obosit şi „biruit", se visează acasă:

„Şi-n jur de mine urlă Babilonul, / Eu mă visez în sat, la noi acasă."

În fata unei madone din Luvru, el se întreabă:

„Ce-o fi făcând acum o mamă, / Acolo-n satul din Ardeal!"

Pe uliţi trece: „hohotind păcatul", iar turnurile catedralei Nodre Dame se înalţă: „…ca două braţe blestemând Gomora."

Această atitudine antiorăşenească rezumă însăşi ideologia sămănătorismului şi e firească, dealtfel, unei literaturi ieşită dintr-o epocă de formaţie, în care vechea societate a dispărut înainte de a se fi consolidat cea nouă. Drumul spre subiectivism s-a mai însemnat însă şi printr-o nevroză multilaterală, în a cărei expresie originalitatea poetului s-a pierdut odată cu deficitul originalităţii fondului: această întreagă parte a literaturii bardului ardelean se prezintă, după cum am arătat aiurea, cu multe infiltraţii eminesciene de limbă şi armonie.

Influenţată poate, după cum se afirmă, de poezia ungară, structura poeziei lui Octavian Goga prezintă pentru noi o puternică originalitate formală, în construcţia strofei, în armonie, în ritm, în imagine şi în vocabular. Orice poezie se izolează astfel în formula specifică a unei existenţe unice: nimeni nu a rostit-o înainte; depăşită astăzi, ea a călcat în vremea ei la viaţă cu un caracter de autenticitate evidentă şi în ritmul abrupt, tumultuos, retoric şi iluminat, şi prin imagini organice („cetăţuia strălucirii", „argintul cărunteţei", „grumaz de unde", murmurul pădurii e: „un mulcom zvon de patrafire, ce blând asupra mea-şi coboară duioasa lor hirotonire" etc.), dar mai ales în limba specific ardeleană, rurală, puternic influenţată de limba şi expresia figurată bisericească. Cu acest material verbal autentic, poetul îşi realizează ideile, fie prin masive construcţii retorice ce i-au destinat poezia declamării festive, fie prin simple notaţiuni topice de un realism pregnant; căci, în afară de retorica abstractă şi proiecţiunea simbolică de care am amintit, el are şi putinţa materializării ideilor abstracte, observaţia amănuntului umil şi precis, cu mult mai expresiv decât verbalismul profetic („cântarea pătimirii noastre", „înfricoşatul vifor al vremilor răzbunătoare", „duhul răzvrătirii negre", „drumeţ al poruncilor firii"… etc.). Satul ardelean nu este zugrăvit numai prin figurile simbolice a apostolului sau a dăscăliţei, ci este individualizat prin simple notaţii caracteristice. Înstrăinarea, de pildă, nu e exprimată numai prin vane blesteme împotriva civilizaţiei:

„Atâtea legi şi-au picurat otrava / În inima rătăcitoare în lume etc.",

ci şi prin note topice:

„Când m-am făcut apoi cuminte / Cu vremea ce înainta / şi m-am trezit pe nesimţite / Că-mi zice satul: — Dumneata." (Casa noastră), iar copilăria nu e exaltată numai prin atitudini retorice, ci şi prin calda evocare a „hâtrului" dascăl Ilie „cel înţelept, glumeţ, şi şchiop", care „La vatră răzimat spunea / O pilduire din Isop" sau prin mierla care plânge: „Într-o răchită / La răscruci-n Dealu Mare" sau prin: „Barbă putredă jupânul", sau prin: „şura popei" peste care trece luna..."

Unitatea temperamentală, originalitate de expresie, ştiinţa arhitectonică, observaţie a amănuntului topic, discernământ psihologic — toate la un loc, îi destină operei poetului ardelean un loc propriu în evoluţia poeziei române.

Eugen LOVINESCU, Poezia sămănătoristă*; 1.* Poezia sămănătoristă ardeleană în Istoria literaturii contemporane*, 1900—1997, Bucureşti, Socec, p. 75-81.*

Izbitor de la început în poezia lui O. Goga este tonul profetic, mesianismul. Poetul înalţă „cântarea pătimirii noastre" şi cade în genunchi în faţa lui Dumnezeu:

„Rătăcitor cu ochii tulburi, / Cu trupul istovit de cale, / Eu cad neputincios, stăpâne, / În faţa strălucirii tale.// În drum mi se desfac prăpăstii / şi-n negură se-mbracă zarea, / Eu în genunchi spre tine caut: / Părinte-orânduie-mi cărarea!"

Fără îndoială că „pătimirea" nu-i decât robirea sub unguri, iar mântuirea, unitatea politică a neamului. Dar poetul se ridică cu mult deasupra simplei compoziţii conspirative. Ca la lectura blestemelor şi profeţiilor din Biblie, oricine se simte cutremurat de vestirea unor bucurii şi răzbunări fără nume:

„Din casa voastră, unde-n umbră / Plâng doinele şi râde hora, / Va străluci odată vremii / Norocul nostru-al tuturora... Ci-n pacea obidirii voastre. / Ca-ntr-un întins adânc de mare, / Trăieşte-nfricoşatul vifor / Al vremilor răzbunătoare... // Departe s-a aprins un fulger, / Lovind în creasta ta năpraznic, / şi-n tot hotarul tău mânia / şi-a început păgânul praznic. / E-al răzvrătirii voastre tunet / şi-n neagra ta cutremurare / Atâtea veacuri umilite / Îşi gem strivita răzbunare."

Poetul e un „apostol" cu o aureolă în jurul funţii, care merge să vestească ziua cea mare:

„Din cetăţuia strălucirii / Coboară razele de lună, / Pe-argintul frunţii lui boltite / Din aur împletesc cunună. / — Cuvine-se hirotonirea / Cu harul cerurilor ţie, / Drept vestitorule apostol / Al unei vremi ce va să vie!“

El se prosternă în faţa pădurii divine:

„Când rădăcini, bătrâne codru, / Ajung la sânul tău de tată, / La poarta-mpărăţiei tale / Plec fruntea mea înfierbântată“. [...]

Strania convertire a tendinţei naţionale în poezie pură culminează în Noi. [...]

Ţara pe care o înfăţişează această poezie are un vădit aer hermetic. E un Purgatoriu în care se petrec evenimentele procesionale, în care lumea jeleşte misterios, împinsă de o putere nerevelabilă, cu sentimentul unei catastrofe universale. De ce cresc aici numai fluturi şi câmpii sunt de inutilă mătase? De ce tot norodul cântă coral? De ce apele au grai? De ce bocesc toţi ca într-un apocalips? Pentru că această tulburătoare ceremonie? Mişcarea poeziei este dantească şi jalea a rămas pură, desfăcută de conţinutul politic. Voluptatea de moarte stăpâneşte pe O. Goga ca pe orice om de societate veche şi îngustă, în care viaţa se măsoară prin morminte:

„De-oi muri la primăvară, / Să mă plângeţi tu şi mama; / Amândouă să mă plângeţi / şi să vă cerniţi năframa. // Nimeni altul nu jelească / Răposata noastră falǎ, / şi vă rog cu îngroparea / Nu vă faceţi cheltuială... // Să-l chemaţi pe popa Nae / Să-mi citească din scriptură / şi să spună cuvântare; C-am fost om cu-nvăţătură. / Dar că m-am născut, pesemne, / Într-o zodie ciudată, / De m-a bătut nenorocul / De pe lumea asta toată“.

Este aci „nenorocul“ din lirica eminesciană, ideea unui destin ascuns ce conduce firele vieţii. ceea ce pare inadaptare, sentiment de smulgere, e mai mult o frică în faţa soartei înfricoşate şi o dorinţă ca existenţa să se fi desfăşurat după tipicul comun: „De ce m-aţi dus de lângă voi, / De ce m-aţi dus de-acasă? / Să fi rămas fecior la plug, / Să fi rămas la coasă. // Atunci eu nu mai rătăceam / Pe-atâtea căi răzleţe, / şi-aveaţi şi voi în curte-acum / Un stâlp de bătrâneţe. / M-aş fi-nsurat când isprăveam / Cu slujba la-mpăratul, / Mi-ar fi azi casa-n rând cu toţi.../ — Cum m-ar cinsti azi satul“.

În poezia lui Goga dăm de structura poeziei lui Eminescu, dar astfel acoperită încât abia se bagă de seamă. Goga a intuit mai bine decât oricare geniul poetului Doinei *şi a ştiut să-l continue cu materie nouă. Şi Eminescu şi Goga cântă un inefabil de origine metafizică, o jale nemoti-*

vată, de popor străvechi, îmbătrânit în existenţa crudă a vieţii, ajuns la bocetul ritual, transmis fără explicarea sensului. De aceea poezia lui Goga este greu de comentat, fiind cu mult deasupra goalelor cuvinte, de un farmec tot atât de straniu şi zguduitor. După Eminescu şi Macedonski, Goga e întâiul poet mare din epoca modernă, sortit prin simplitatea aparentă a liricii să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulţimii, poet naţional totdeodată şi pur ca şi Eminescu.

Cu toate acestea, el nu e străin de simbolismul ce începe să orchestreze în jurul său, pe care ca şi Iosif îl transpune la experienţe sufleteşti rurale. Anxietatea, nostalgia de migraţie, sentimentul de oscilare, condensate în cuvinte simbolice „om fără ţară“, „mag“, pribeag“, sunt în spiritul poeziei noi.

George CĂLINESCU, Octavian Goga*, în* Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Bucureşti, Editura Fundaţiilor, 1991, p. 539, 542.*

În literatura noastră cu numeroase interferenţe ale politicii cu arta, nici un scriitor nu se caracterizează parcă mai bine ca om de acţiune decât Octavian Goga. Într-adevăr, fiecare din culegerile sale de poezii reprezintă câte o etapă dintr-un program de înfăptuiri. Astfel, cu Poezii (Budapesta, 1905), foarte tânărul poet îşi propunea să deştepte interesul intelectualităţii conducătoare din Regat, răscolind suferinţele provinciei robite. Puţine cărţi şi-au realizat cu atâta exactitate menirea: însuşi Titu Maiorescu, aproape retras din mişcarea literară, se face susţinătorul cărţii pentru obţinerea unui premiu academic, derogând pentru prima dată de la severele sale principii estetice, care respingeau nota naţională şi socială. Cântăreţul durerilor Ardealului repurtase din primul ceas o izbândă răsunătoare, care avea să-i netezească etapele succesive ale ascensiunii politice. Cu prilejul recepţiei sale la Academie, întâmpinătorul său, G. Bogdan-Duică denumea acest prim volum de versuri, o monografie a satului ardelenesc; norocosul termen se regăseşte în notele autobiografice, rostite de poet în faţa Seminarului de literatură al dlui prof. D. Caracostea. Era de bună seamă o galerie de portrete, în care dascălul, dăscăliţa, lăutarul şi alte figuri se proiectau luminos, accentuând însă fundalul întunecat al clăcaşilor, spre a stârni adeziunea pentru suferinţele milenare ale ţărănimii ardelene. A doua culegere, Ne cheamă pământul (1909), urmăreşte aceeaşi voinţă programatică, în tonuri tot aşa de sumbre şi cu un patetism de aceeaşi intensitate. Octavian Goga intrase în conştiinţa publică, pentru

care chestiunea românilor de peste munţi nu era o problemă de actualitate, ca poet al iredentismului. Evenimentele ce aveau să se grăbească găseau sentimentul obştesc în mare măsură modificat prin apelul mesajului său răsunător. Din umbra zidurilor este cartea de popas între cele două trâmbiţări repetate şi evenimentele războinice. Exponentul social al ţărănimii îşi păstra crezul, în vigurosul imn Carmen laboris, de uneori gnomică factură: „E răzimată lumea toată / Pe palme aspre de plugari!“ [...]

Poezia sa, chiar şi când îşi scade temperatura profetică, după Poezii şi Ne cheamă pământul, nu încetează de a-şi uita rostul public: ea este rând pe rând un apel sau o mustrare. Ca o prelungire firească a Cântecelor fără ţară urmează poeziile de război şi pribegie, până la biruinţa finală. Dramaticii ani 1917 şi 1918 i-au inspirat poeziile grupate în ciclul Război, unde şi-ar fi găsit locul mai nimerit şi Cântecul cămăşii, monolog al unei cămăşi ţărăneşti, care a dat „asalt, în câmp la Mărăşeşti“. În poet răsuna mila pentru invalizi (Vorbesc tăcerile, Vae surdis) şi pentru cei morţi în luptă, ale căror morminte, movile la tot pasul, au schimbat faţa netedă a şesurilor (De profundis). E în această din urmă poezie ca un ecou din cadenţa amplă şi aspră a Clăcaşilor, din suflul ei retoric:

„Sunt morţii noştri încleştaţi sub glie, / Nenumărate trupuri zdrenţuite / De fier şi plumb, de-a cailor copite / În furtunoasa luptelor năvală. / Sunt cei căzuţi în clipa triumfală, / Biruitorii câmpului de plângeri. / Care murind zâmbeau în agonie; / Sunt măcinişul negrelor înfrângeri, / Bieţi mucenici ce-n hora de obuze / Cu pieptul gol au vrut să-nfrunte valul / şi-au fost striviţi cu blestemul pe buze; / Sunt umbrele ce-au azvârlit spitalul / Din patul lui sub huma milostivă, / Ologi şi ciungi muşcaţi de mitralieră / Cu chipuri reci şi strâmbe de durere. / Sunt gloata tristă, morţii fără lupte / Cei îngheţaţi de frig în straie rupte, / Cei oropsiţi de foame şi de boală... /Toţi înfrăţiţi în neorânduială; / I-acopere pământul deopotrivă“.

Nota socială nu lipseşte în acelaşi ciclu, amintindu-se de „prostimea“ săracă, păzitoare de moşie, pe care se sprijină „boierii“ (Poveste veche).

Profetismul se manifestă de asemenea, vestind întregirea după pacea de la Bucureşti (Ceahlăul).

În astfel de împrejurări, cântăreţul are o misiune, el este „al tuturora“ şi nu-şi simte disponibilitatea de iubire (Afară trece moartea).

Acestui grup interesant, de prea rare poeme de război, i se alătură ciclul În sat, reamintind pe poetul social. Ca şi cimitirile de război, din De

profundis, care adăpostesc în măruntaiele lor vulcani, şi ţintirimul din satul natal e un relicvar de revolte aţipite, dar nestinse: „În ţintirim dorm munţi de lavă / Închişi sub lespezi de mormânt. / Un cuib de ură şi otravă / E-n orice bulgăr de pământ. / ţărâna tremură şi-nvie, / Căci fiecare fir de lut / Dospeşte-n el o vijelie / Din câte-n suflete-au bătut. / Sunt morţii care se strecoară / şi prin unghere ţin sobor. / Grozavă oaste de schelete, / Nebiruiţi rătăcitori, / Ei sfânta răzbunării sete / şi-o-mpart în drum la trecători. // În ţintirim în nopţi albastre / Când stelele pe cer s-aprind, / Răsună plânsetele noastre / şi zarea-ntreagă o cuprind. / Înfiorată lumea geme, / De bocet jalnic de femei, / Ce spun din gura lor blesteme / Când duc la groapă ghiocei…“ (În ţintirim)

Se desluşeşte lesne, în asemenea caracteristice versuri, permanenţa vinei sociale. Ba chiar, întrebarea ce se iscă este dacă nu cumva inspiraţia socială precumpăneşte pe cea naţională. Fără să încercăm a dezlega problema, ne mulţumim să relevăm statornicia puternicului filon social, care străbate până în ultimele compuneri ale poetului.

Însăşi poetica se pare a respinge sensul gratuit al artei. În acest sens vorbeşte tâlcuitoarea poemă cu titlul Poetul, care în câteva versuri de leitmotiv, defineşte prin eliminare: „El nu-i canar de colivie / Nici câine paznic de ogradă, / Nici cal de ham, bun de corvoadă, / Nici vultur de menajerie…“

Ce este, aşadar, poetul? El are menirea poruncitoare să scuture „lanţurile robiei“.

Destinul său poetic, îndeosebi, a stat sub semnul misionarismului: „Am fost logodnicul durerii, / Cobzarul cu aceleaşi strune, / Ce-şi ţese cântecu-nvierii / Din stihuri de îngropăciune. // În noaptea mea înfiorată / Drumeţ îndrăgostit de soare, / Am fost o hartă spânzurată / Pe-o straşină de închisoare. // Zidit din lacrimi şi dezastre, // Eu am vestit o lume nouă, // Voi mi-aţi dat vaierele voastre, / Eu v-am dat inima mea vouă. // În zile lungi de pribegie / Biet rob lovit de biciul urii, / Eu am purtat de-o veşnicie / Prea mult blestem în cerul gurii. // Mirarea deci să nu vă prindă, / Că azi sub tâmpla mea căruntă / Nu e nici zumzet de colindă, / Nu sunt nici chiote de nuntă.“ (Am fost…)

Exponent al simţirii colective, depozitar al revendicărilor de clasă, vestitor de „lume nouă“, poetului îi sunt interzise bucuriile personale.

Aceeaşi mărturie o întâlnim şi în poezia În mine câteodată: „În mine câteodată eu simt: se face noapte, / Din netrăite vremuri vin neguri să mă

prindă, / Strigări necunoscute şi cântece şi şoapte / La casa mea colindă. // În mine câteodată ţărani cu zeghea sură / şi glume şi ispite şi tot ce ştie satul / S-amestecă de-a valma roind în bătătură / şi vin să-şi ţină sfatul. // În mine câteodată grea liniştea se lasă. / Miroase-a izmă creaţă şi-a flori de iasomie / În vreme ce un popă cu barba cuvioasă / Slujeşte-o liturghie.“

Din aceste două poezii, care luminează dealtfel întreaga sa producţie lirică, se vede în ce măsură cântăreţul Ardealului era conştient de misiunea sa socială. Ea nu avea să se încheie cu împlinirile naţionale, deoarece în esenţa profetismului stă un sâmbure de permanentă nemulţumire, faţă de datele realităţii. Ca un alt document moral al acestei insatisfacţii, se cuvine citată în întregime poema Profetul. [...]

Cu volumul Din larg, se reconstituie fizionomia morală a lui Octavian Goga, în trăsăturile esenţiale, verificându-se portretul clocotitorului poet al Ardealului, care are capitolul său în istoria literaturii noastre.

Şerban CIOCULESCU, Octavian Goga*: „Din larg“.* Poeme postume*, în vol.* Aspecte lirice contemporane*, B., Casa Şcoalelor, 1942, p. 144—145.*

Fenomenul ciudat, însă, care se petrece cu Octavian Goga este că la el căutările, şi nu prea rodnice, încep cu volumele următoare: Ne cheamă pământul, Din umbra zidurilor, Cântece fără ţară, Din larg. *Între aceste volume întâiul se înalţă ca o coloană de marmoră printre pereţi de chirpici cu pretenţii de palat. Ai impresia că poetul s-a pierdut pe sine şi se caută, revenind mereu asupra aceloraşi teme, fără prospeţimea iniţială, sau atacând altele, fără elanul şi vigoarea din primii ani de creaţie. Se simte oboseala, dezrădăcinarea, epuizarea, dorinţa nerealizată de a fi „modern“, urmată de o decepţie ce sporeşte, în versurile sale. Îndepărtarea de leagănul primelor poezii în care satul şi oamenii din el deveniseră simbolul Ardealului robit, ţărănimii jefuite, tulbură izvorul inspiraţiei. De fapt nu este, însă, vorba numai de o îndepărtare fizică, prin plecarea în străinătate, apoi în România, ci de o înstrăinare sufletească. Elementul greu al poeziei lui Goga, răzvrătirea socială, cade la fund şi iese la suprafaţă tot mai mult aspectul ei naţionalist, îngustându-i dimensiunile umanitare. Începe să vorbească de „lifte“, xenofobia luând locul revoltei împotriva asupririi celor trudiţi. [...]*

Trecând Carpaţii, în preajma primului război mondial, în România, după ce fusese la un moment dat arestat de unguri şi vizitat la închisoare

de Caragiale, Goga face puternic simţită în poezie atitudinea sa naţionalistă, uitând tot mai mult de răzvrătirea socială, şi duce o vie agitaţie pentru ieşirea din neutralitate a monarhiei şi atacarea Austro-Ungariei, cu vechea idee, bineînţeles, de a vedea odată Ardealul eliberat. Tocmai în această epocă începe mai serios divorţul între poet şi politician în detrimentul celui dintâi.

Lira sa, în epoca dintre cele două războaie, sună mai rar, totuşi câteodată cu vibrante accente omeneşti ca acestea din 1918: „...nu sunt vorbentraripate / Să spuie-al inimii îndemn, / Cum strigă braţele trunchiate, / Cum plâng picioarele de lemn.“

Se pare însă că „visul împlinit“, unirea Transilvaniei cu România veche, a lăsat pe poet pustiu, de vocaţie poetică în continuare, deşi nu încetează să scrie, cum dovedeşte ultimul său volum Din larg şi postumele sale. [...]

Poate unele aspecte ale poeziei sale vor apărea vetuste, cum este un anumit ton bisericesc formal, deşi arhaismele au un osebit farmec în poezia sa. De asemenea s-ar putea ca retorismul său să pară, parţial, neconform cu gustul multor cititori. Apoi mai există la Goga o tendinţă de folosire exagerată de concepte neintuitive precum şi de comparaţii ale concretului cu ceva abstract. Nici prea frecventele întoarceri la tema copilăriei şi a satului în chip manierist nu sunt întotdeauna atrăgătoare la el, ca să nu mai vorbim de unele ieşiri rasiste sau şovine ale lui. Dar pe lângă toate acestea şi deasupra tuturor deficienţelor sale, poezia sa reflectă pregnant şi strălucitor o epocă din viaţa poporului nostru, îndeosebi înaintea primului război mondial, cu tot ce are ea şi perisabil şi pereniu. Satul, busuiocul de sub grindă, feciorii care vin din cătănie, muşcata şi trandafirii din fereastră, tradiţiile de luptă populară, dragostea simplă şi idilică, lăutarul, cântecele, durerea unui popor ce aşteaptă o dreaptă sărbătoare, înfricoşata răzbunare, toate acestea Goga le-a ţesut în cântece nepieritoare, într-o atmosferă suplă şi lapidară întâlnită numai la marii maeştri ai versului nostru sau în cântecul poporului. Versuri cum sunt acestea din Oltul durează peste generaţii, stârnind o legitimă mândrie şi satisfacţie în cititor, prin concentrare şi plasticitate. [...]

Nu este câtuşi de puţin de mirare că foarte multe din poeziile lui Goga au devenit cântece populare, cunoscute în toată ţara. Căci, într-adevăr, în poezia lui Goga s-a strâns durerea unui neam, căreia el i-a dat glasul cântecului.

Este indiscutabil că fără poezia lui Goga literatura noastră ar fi văduvită de mari frumuseţi.

Mihai BENIUC, Octavian Goga, poetul, *din Prefaţă la vol.* Octavian Goga, *Versuri, Bucureşti, Editura pentru literatură şi artă, 1957, p. 13—21.*

În cadrul dezvoltării poeziei româneşti, Goga este cel mai autentic continuator al lui Eminescu, nu în sensul imitaţiei epigonice, de felul celei a lui Vlahuţă şi a altora din jurul său, ci în înţelesul profund al cuvântului. Prin excelenţă liric, Goga este, ca şi Eminescu, un exponent al poporului. Ceea ce l-ar deosebi de înaintaşul său ilustru ar fi mesianismul mai accentuat, mai vizibil în expresie, tendinţa de a striga ca un profet durerile celor de peste munţi. [...] Plecând de la Eminescu, Goga a intuit mai mult decât oricare altul valoarea poetică a „doinei“, a cântecului de jale, murmurat ca pentru sine însuşi, dar cu atât mai emoţionant, mai convingător, mai omenesc.

Ion ROTARU, Noi, *din vol.* Analize literare şi stilistice, *Editura didactică şi pedagogică, B., 1967, p. 86-88.*

După Eminescu, pe alte coordonate decât Coşbuc şi Macedonski, Octavian Goga a fost cel care a deschis porţi noi, nebănuite, în climatul liricii româneşti. El a adus nu numai un suflu nou, de nobilă esenţă patriotică şi socială, ci şi o artă proprie, cu calităţi de netă superioritate faţă de cea a contemporanilor lui. Octavian Goga este deţinătorul unei deosebite puteri de exprimare poetică, având darul de a evoca pregnant şi plastic, prin imagini, stări afective, idei şi realităţi concrete. El are respiraţia largă, sufletul tumultuos, scrutează viaţa şi lumea la dimensiuni macrocosmice. [...]

În poezia lui Octavian Goga, elementele din natură au o prezenţă continuă, se integrează desăvârşit în ansamblul imaginilor. Metaforele şi comparaţiile construite cu elementele naturii n-au nimic artificios. Elementele din natură servesc creării atmosferei şi, mai ales, luate ca simboluri, sugerează, concretizează şi lărgesc semnificaţiile versurilor. [...]

Puterea de emoţionare a poeziilor lui Octavian Gogaa izvorăşte şi din modul specific de distribuire a ideilor şi sentimentelor în strofe. Acestea urmează o linie ascendentă, sunt dezvoltate treptat, culminând în strofa finală. În unele poezii, dealtfel destul de numeroase, Goga îşi înstrunează lira discret, în strofa iniţială, cântecul său amplificându-se gradat în strofele următoare, în cea ultimă răsunând deodată lovitura de timpan încadrată în acordurile maiestoase ale unui final orchestral impunător. Pornind iniţial discret, poetul operează cu elemente care nu servesc decât creării atmosferei, pregătind astfel pe cititor să se pătrundă mai adânc de vibraţia ideii esenţiale a poeziei respective, afirmată cu plenitudine în strofa ultimă. În poezia Pe-nserate, de pildă, primele patru strofe conţin

un pastel al înserării un sat, peisajul descris fiind străbătut de un tainic fior al întristării. Strofa a cincea şi ultima aduce însă deznodământul acestei linişti apăsătoare: "Domol purcede glas de schijă / De la clopotniţa din deal, — / Să povestească lumii jalea / Înstrăinatului Ardeal."

Ideea poetică este concentrată alteori chiar într-un singur vers, final. În poezia Oltul, ultimul vers. „Să ne mutăm în altă ţară" luminează deodată, pregnant, tot colocviul poetului cu râul.

Concentrarea ideii poetice în strofa finală ţine de laboratorul intim de creaţie al poetului. Octavian Goga scria uneori ultima strofă a unei poezii şi în funcţie de aceasta dezvolta artistic ideile sale în celelalte strofe. Un prieten apropiat al lui Goga notează că „cea dintâi strofă care era aşternută pe hârtie de regulă era cea din urmă" şi că poetul le scria apoi pe celelalte „care întregeau şi ilustrau ideea cuprinsă în strofa ultimă"[1] ([1] Octavian C. Tăslăuanu, Amintiri de la „Luceafărul", p. 40-41).

Octavian Goga operează cu o sumă de elemente lexicale pe care le ia ca simboluri în toată poezia sa. Atitudinea fundamentală a sa e aceea a poetului care e copleşit de jalea unei lumi, care trăieşte durerea şi zbuciumul mulţimii şi care năzuieşte către o viaţă echitabilă de dreptate şi libertate. Cristalizarea lirică a acestei atitudini se realizează prin cuvinte, expresii şi imagini cu valoare de simbol, printr-un stil figurat. Astfel, poetul este drumeţ „cu ochii tulburi", patima îl „sugrumă", în drumul lui „se desfac prăpăstii", zarea „în negură se-mbracă", inima şi ochii aşteaptă „cântecul şi lumina", în vifor „urlă şi gem" toate „robiile de veacuri", lumea să fie străbătută de „zvonul firii-ndrăgostite", pe fruntea poetului să se aşeze „o rază" de soare.

Ca poet al satului, al suferinţei ţărănimii, Goga îşi extrage materialul lexical al stilului său din vorbirea curentă în această lume. Versurile sunt alcătuite din cuvinte elementare, comune, pe care le toarnă însă în imagini de mare profunzime lirică, cum reiese din citatele cu care am încercat până acum să definim poezia lui Goga. Transpunerea lectorului în mediul ardelenesc, căci Octavian Goga este în primul rând un poet al Ardealului, se realizează, sub raport lexical, prin câteva provincialisme presărate echilibrat şi armonios în cuprinsul poeziilor, ca: frăgar, podmol, făgădău etc.

Poet de largă expresivitate, înzestrat cu un autentic talent de evocare şi sugerare, Octavian Goga reuşeşte ca, prin lexic, să reînvie vremile de odinioară în poeziile cu conţinut adecvat, să imprime versurilor un iz arhaic, de cronică. Astfel, clipele noastre de slavă dorm „pe veci cetluite în

marmoră rece", în Moldova, unde sunt îngropaţi „viteji pârcălabi" şi „prea cinstiţi vornici" de-ai lui Ştefan cel Mare, „statornici în cinstea de lege şi ţară"; Ştefan Voievod a scris: „strălucirea norodului" cu sânge duşman. În poezia De demult… termenii epistolari, cu care cei „patru juzi din patru sate" se adresau împăratului, sânt transpuşi cu fineţe şi cu iscusinţă: „ — Patru juzi din patru sate, de la Murăş mai de vale, / Cu supunere senclină astăzi Înălţimii tale, / Luminate împărate! — Scriem carte cuntristare, / Ne-au luat păşuna domnii, fără lege şi-ntrebare… / Semneavem, şi-n miezuine le-au fost pus de mult bătrânii / De pe când în ţara asta numai noi eram stăpânii… // Nu mai sunt acum pe câmpuri, toate le-a sfărmat duşmanul / Şi pe Ionuţ al Floarii ni l-au prăpădit, sărmanul".

În prima perioadă a activităţii sale creatoare, Octavian Goga avea o aversiune mărturisită public faţă de neologisme, simţindu-se respectiv numai la modurile de exprimare ale limbii simple, populare, pe care o cultiva cu atenţie, ridicând-o la treapta artistică. În partea a doua a activităţii sale, îndeosebi în Cântece fără ţară, poetul deschide anumite portiţe neologismelor. La dimensiunile operei lui Octavian Goga acestea rămân însă cantitate neglijabilă, pierzându-se sub farmecul şi bogăţia stilului hrănit cu seva limbii populare.

Poezia lui Octavian Goga este o mărturie emoţionantă a suferinţelor poporului nostru în trecutele vremuri. În inima poetului şi-au aflat ecoul jalea celor oprimaţi, durerea truditorilor pământului apăsaţi de forţa puţinilor stăpâni. Octavian Goga a cântat pătimirea acestora, năzuind către o lume nouă, către o lume de senin şi bucurie, cum se destăinuie, spre sfârşitul vieţii sale, într-un moment de dreaptă reculegere: „Zidit din lacrimi şi dezastre / Eu am vestit o lume nouă, / Voi mi-aţi dat vaierele voastre, Eu v-am dat inima mea vouă."

În cadrul literaturii noastre, poezia lui Octavian Goga se apropie de zona înaltă în care domină, unice, peste vreme, culmile eminesciene.

Teodor VÂRGOLICI, Octavian Goga: Arta poetică *în vol.* Retrospective literare*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1969, p. 236-250.*

Vatra milenară, satul din Poezii e o sinteză a satului transilvănean sub dominaţie străină, la confluenţa secolului trecut cu secolul al douăzecilea. Nu reprezentarea plastică, ci viaţa morală, cu impulsuri specifice, îi dă substanţă. Nu e satul lui Blaga, căzut în încremenire ireală, sursă de mituri.

La Goga satul apare ca succesiune concretă pe fundalul unei existenţe tragice. Viziunea fiind istorică şi etică, generaţiile contemporane ţintesc, toate, spre idealul de libertate şi demnitate naţională. [...]

Herald şi profet, însă la nivelul marii arte, era normal ca mijloacele poeziei lui să fie ale unui rapsod cu fraza limpede, potenţând prin repetiţie adevăruri evidente, văzând ţăranul într-un „amestec de observaţie realistă şi de protecţie simbolică„ (E. Lovinescu).Identificându-se până la extrema limită cu destinul celor „osândiţi să plângă şi să tacă“, verbul cu rezonanţe de bronz comunică direct, narativ, drama mulţimilor: „Sunt cântăreţul celor fără nume“ (O rază). Ideea logică trage după sine, afectiv, adeziunea inimii, într-un acord desăvârşit. Jalea din magistrala confesiune patetică Noi emană polifonic din toate zările arcului carpatin, din mii de glasuri, într-o imensă mişcare corală. Este esenţa unei multitudini de conştiinţe ce se exprimă în unitatea unui eveniment. Ca în tragedia antică, pe fundalul murmurat al Corului pare a se distinge Anti-Corul, fiecare propoziţie fiind scandată, simbolic parcă, de alt recitator. Element-cheie, tristeţea face legătura cu „moşii şi părinţii“, pauzele dintre propoziţii având o savantă vibraţie psihologică. [...]

Lângă umărul lui Goga stă efigia lui Dante. Evident, jalea fiind a mediului, ne-am înşela văzând în poetul „pătimirii“ o structură elegiacă. Goga-militantul poartă armură. Însistând în descripţia tragicului colectiv, scopul e redresarea etică. Ugo Foscolo, poet al Risorgimentului, chema la bravură, trimiţând pe contemporani să cerceteze mormintele umbrite de chiparoşi; gloriile Italiei ofereau o perpetuă lecţie de comportament. Tulburătorul lamento transilvan al lui Goga presupune la celălalt pol energie comprimată, gata să erupă. Rapsodul îşi compune un limbaj profetic, când luminos, când încercat de lavă, degajând din marea durere semnele viitorului. Tehnica potenţării prin repetiţie merge la ţintă, furtuna, fulgerele, viforul fiindu-i necesare ca unui Jupiter tonans.[...]

Folclorul dirijează spre atitudini caracteristice. Transfigurat, Lăutarul pune în mişcare, precum vrăjitorul din poveste, întregul cadru, „Din jalea pribeagă a strunelor tale / Măreaţă cântare de nuntă“. Încep „să freamăte brazii“. La marginea codrului („stăpâne codru“, „crai bătrân“), aşteaptă oameni ai faptei: Oltul e asociat oprimaţilor, confident şi răzbunător. „Încins cu lanţuri“ de-mpăratul, iată-l de veacuri simbolizând: „Durerea unui neam, ce-aşteaptă, / De mult o dreaptă sărbătoare“. Analogia con-

tinuă vizionar: „Ca unda ta strivită, gemem / şi noi, tovarăşii tăi buni, / Dar de ne-om prăpădi cu toţii / Tu, Oltule, să ne răzbuni!“

Ideea răzbunării este un fel de leit-motiv: codrul, apele vor dezlănţui forţe irezistibile, mânia latentă va exploda. în vânzoleala codrului cuprins de furtună: „Atâtea veacuri umilite / Îşi gem strivita răzbunare“ (În codru). Ascultând „pătimiri“ felurite: „Aprinşi feciorii strâng prăseaua / Cuţitului din cingătoare“ (Apostolul).

Când scrie la persoana întâi, Goga e altul, blestemând „oraşul înnegrit de fumuri“, servituţile vieţii moderne în ansamblu. Sentimentul dezrădăcinării, exploatat de sămănătorişti, ia proporţii: „De ce m-aţi dus de lângă voi?“ — iată întrebarea-sinteză (Bătrâni). Regretul implică „dorinţa“ de a reveni între rurali, „ca om de omenie“, deziderat imposibil: „Că s-a schimbat atât de-atunci“ (Reîntors). Totul e trist. Simbolizată prin „grădina pustie“, dezolarea muşcă sufletul „bolnăvit de doruri multe“ (Singur). Melancolia autumnală nu omite pe nimeni: „Ni s-aseamănă povestea, / Pui golaş de ciocârlie“ (Toamna).

Însă dincolo de zboruri joase, primul volum include tot ce e mare în Goga.

Constantin CIOPRAGA, Octavian Goga *în vol.* Literatura română între 1900-1918*, Iaşi, Editura Junimea, 1970, p. 220—228.*

Sfătuitori şi îndrumători ai ţăranilor, intelectualii satelor erau şi în concepţia semănărotistă. Deosebirea stă în aceea că, pe când semănătorismul exclude din propaganda culturală elementul subversiv, în literatura lui Goga (poezie şi publicistică) e folosit cu stăruinţă (subtextual sau făţiş) tocmai acest element. Poporanismul funciar al poetului Clacaşilor tinde, precum se vede, să iasă din propriile margini, evoluând spre un vizionarism utopic punctat de anumite note de anarhism. În concepţia semănătoristă, difuzarea „culturii“ în popor avea rolul de a linişti mulţimile nemulţumite, de a le ţine în frâu. Goga visa, dimpotrivă, „vifore“ înfricoşate, dezlănţuiri răzbunătoare. Un rol mobilizator, declanşator de cutremure, încredinţează poetul şi lăutarului. Ascultându-l pe moşneagul ce „dezgroapă cu mâinile-n tremur“, din strune, „comoara veche de jale“, ţăranii sunt cuprinşi de elanuri; incendiate, sufletele lor năzuiesc la transformări uriaşe. Proiectând spectacolul urmărilor posibile ale acestei înflăcărări într-un viitor pe care pare a-l socoti nu prea îndepărtat, poetul prevesteşte răscoale: „Pe când vor începe să freamăte

brazii, / Gătindu-şi cetatea măiastră, / Şi focuri pe creste pe rând rumeni-vor / A bolţii năframă albastră…“.

Iată cum, prin conţinutul poeziilor sale de inspiraţie rurală, Goga se situează la polul opus literaturii idilizante, promovată de semănătorism, depăşind în acelaşi timp, şi poziţiile poporaniste de pe care milita în publicistică. Uneori, abordând teme frecvente în poezia de orientare semănătoristă, Goga le tratează altfel, descifrează în anumite scene rurale cu totul alte sensuri decât poeţii idilizanţi. Sărbătoarea Paştelui, de pildă, nu este pentru poet un motiv de extaziere în faţa costumelor şi pomilor în floare; cea mai mare sărbătoare creştinească îi inspiră stihuri de atitudine civică. Adresându-se celor care prăznuiesc învierea, poetul le vorbeşte, în E sărbătoare, despre truda, despre chinul lor; „…Voi toţi care suferiţi şi plângeţi sub larga-ntindere albastră / Veniţi, veniţi că va să fie curând împărăţia voastră! // Veniţi voi, obidiţii lumii cu buzele înfrigurate, / Voi chinuiţii de arsura unei tăceri îndelungate; // Voi osteniţi fără nădejde, voi slujitorii fără plată, / Voi căror vremea v-a dat veşnic numai porunca blestemată; / Voi ce muncirăţi pentru alţii, trudind cu mâinile-amândouă. / Veniţi, căci zvonul meu acuma vesteşte învierea vouă!“

Chiar atunci când — în singura poezie publicată în „Semănătorul“: Cântăreţilor de la oraş — îşi cheamă confraţii să părăsească lumea urbană (lume mohorâtă, bolnavă, în viziunea lui, ca şi în aceea a semănătoriştilor şi poporaniştilor) şi să se îndrepte spre sat, chiar când opune artificial satul oraşului, apropiindu-se prin aceasta de semănătorism şi poporanism, Goga îl zugrăveşte altfel decât apare în cromolitografiile semănătoriste. Poezia debutează cu o succintă descriere intens colorată afectiv, a oraşului, văzut ca o necropolă: „Voi n-aveţi flori, nici cântece, nici fluturi, / Căci soarele în ţara voastră moare; / Voi în zadar cerşiţi acolo-n umbră, / Din cerul sfânt o rază să coboare. // E frig la voi şi-i moartă strălucirea / Cetăţilor cu turnul de aramă, / Bieţi cântăreţi cu aripile frânte: / În alte zări cuvântul meu vă cheamă...“ „Aceste „alte zări“ sunt zările satului. Satul îi inspiră poetului o viziune dinamică, evocarea priveliştilor rurale implicând un îndemn la o poezie majoră, la atitudini virile în faţa realităţii: / „Din freamătul dumbrăvii-nlăcrimate, / Din argintatul tort al lunii pline, / Din şopotul izvoarelor de munte, / Să împletim noi cântece senine. // Iar trăznetul ce înfioară bolta, / Când fulgere potrivnice se-ncaier, / Şi mugetul înfricoşat al apei / Să ferece al strunei voastre vaier.“

Nici Cântăreţilor de la oraş — cu toate că exprimă un punct de vedere limitat — nu este un îndemn la contemplaţie, la extaz în faţa lumii, chipurile, fericite a satului, ci un îndemn la vigoare, la o poezie combativă.

În Transilvania, lupta socială a maselor populare româneşti asuprite se împletea indisolubil cu cea naţională. Aspiraţiile la eliberare naţională şi dreptate socială ale maselor apar şi în poezia lui Goga ca un tot, ca o expresie a unui aceluiaşi „vis neîmplinit", transmis din generaţie în generaţie, înlăcrimat. [...]

Ardealul lui Goga era, cum vedem, o ţară a durerii, a jelii, mai exact, în cuprinsul căreia soarele e „mai aprins", deoarece „pe plaiurile noastre nu pentru noi răsare". Confiscat, până şi el, de „stăpânul vitreg", soarele nu luminează pentru cei ce locuiesc şi muncesc de la începutul lumii pământul traversat de Mureş şi Crişuri. Fluturi sunt în această ţară „mai sfioşi", hora „mai domoală", desişurile codrilor, apele „povestesc de jale", „roua de pe trandafiri e lacrimi de-ale noastre", „Oltul, biet bătrânul", e din „lacrimi împletit". Totul în acest tărâm plânge: „La noi nevestele, plângând, / Sporesc pe fus fuiorul / Şi-mbrăţişându-şi jalea plâng / Şi tata şi feciorul. //...Cântecele noastre plâng / În ochii tuturora".

Inimile stăpânilor încătuşaţi ai „codrilor de brad", ai „câmpiilor de mătasă", sunt înfiorate de mii de ani de „un vis neîmplinit": „Avem un vis neîmplinit. / Copil al suferinţii, — / De jalea lui ne-au răposat / Şi moşii şi părinţii..."

Unică avere, visul acesta trece din generaţie în generaţie, aşezat în nimburi de lacrimi, ca o icoană sfântă: „Din vremi uitate, de demult, / Gemând în grele patimi, / Deşertăciunea unui vis / Noi o stropim cu lacrimi..."

Ardealul lui Goga e un tărâm mitic, asemănător cu Moldova lui Cantemir şi a lui Sadoveanu, cu Dacia mirifică a lui Eminescu, fiind însă o ţară încătuşată, un eden captiv. [...] În viziunea lui Goga, poporul român oprimat din Transilvania devine un exponent al umanităţii suferitoare, erou de tragedie, jalea lui capătă dimensiuni metafizice. Poetul extrage ceea ce e mai adânc şi universal în suferinţă şi uneşte această esenţă a durerii cu credinţa în izbăvire. Poezia lui Goga nu este o plângere adresată cuiva, nu e o poezie revendicativă — precum, de pildă, Noi vrem *pământ! — ,ci o jeluire sfâşietoare şi calmă, stăpânită, în faţa lumii întregi, în faţa universului. Asemenea poetului popular, care n-are cui îşi destăinui jalea ("jelui-m-aş şi n-am cui"), autorul* Plugarilor *se jeluieşte codrilor, stelelor eterne. [...]*

Goga a înălţat durerea milenară a poporului român — altădată subjugat — în empireul artei nepieritoare. De la Mureş şi Olt, de pe cele trei Crişuri, poetul pătimirii ardelene vorbeşte nu doar întregii sale naţiuni, ci umanităţii — în eternitate.

[...] În viziunea lui Goga, poporul român oprimat din Transilvania devine un exponent al umanităţii suferitoare, erou de tragedie, jalea lui capătă dimensiuni metafizice. Poetul extrage ceea ce e mai adânc şi universal în suferinţă şi uneşte această esenţă a durerii cu credinţa în izbăvire. Poezia lui Goga nu este o plângere adresată cuiva, nu e o poezie revendicativă — precum, de pildă, Noi vrem pământ! — ,ci o jeluire sfâşietoare şi calmă, stăpânită, în faţa lumii întregi, în faţa universului. Asemenea poetului popular, care n-are cui îşi destăinui jalea („jelui-m-aş şi n-am cui"), autorul Plugarilor se jeluieşte codrilor, stelelor eterne. [...]

Goga a înălţat durerea milenară a poporului român — altădată subjugat — în empireul artei nepieritoare. De la Mureş şi Olt, de pe cele trei Crişuri, poetul pătimirii ardelene vorbeşte nu doar întregii sale naţiuni, ci umanităţii — în eternitate.

Dumitru MICU, Octavian Goga *în vol.* Început de secol. 1900—1916. Curente şi scriitori*, B., Editura Minerva, 1970, p. 263—264, 272—274.*

Poezia lui O. Goga aducea în contextul lirismului contemporan o mutaţie de substanţă, un timbru unic, inconfundabil, profund original. O. Goga reprezintă pentru poezia românească, şi mai ales pentru cea transilvăneană, momentul depăşirii impasului epigonic post-eminescian şi o nouă ridicare a liricii româneşti la condiţia sa majoră, superioară, printr-o redimensionare şi organizare a spaţiului poetic autohton. Raportul dintre tradiţie şi inovaţie este folosit într-un chip cuprinzător de original şi adeseori cu o materie poetică nouă, ceea ce-i permite să topească într-o alchimie proprie şi limbajul cărţilor vechi, populare şi religioase, şi experienţa eminesciană, şi tradiţia locală ardelenească, patriotică şi realist-populară prin excelenţă. Stăruind în direcţia cântecului liric de cea mai autentică factură eminesciană (vezi ciclurile intitulate Cântece), O. Goga şi-a dat în mod conştient seama că nu va putea să aibă sorţi de izbândă în această direcţie, decât dacă va asocia melancoliei cutremurătoare a doinei accentele viforoase şi vaticinare ale durerii unui popor asuprit. Elegia erotică eminesciană e convertită astfel în elegie socială şi naţională. Acesta este sensul noii mutaţii făurite de Goga în li-

rismul naţional. Până la el poezia patriotică cunoscuse câteva etape remarcabile de înflorire, dar la sfârşitul secolului al XIX-lea, mai ales în Transilvania, ea căzuse în desuetudine şi convenţionalism, slujită fiind de poeţi tot mai lipsiţi de har. Îi lipsea sinceritatea, adâncimea interioară. Această revitalizare a genului va fi opera lui Goga. Dinspre exterior, accentul se deplasează în mod vizibil spre interior. Poezia obiectivă, epicistă şi baladescă a lui Coşbuc şi Iosif, devine fundamental subiectivă, lirică, o autoconfesiune tragică. Venind „de departe“, fiind mesagera unui timp zbuciumat, a unei istorii tumultuoase, bogate în experienţe fundamentale, dureroase, poezia lui Goga închidea în ea un întreg trecut de vexaţii şi asupriri, trecut care se cerea răzbunat, îndreptat. Ea va deveni prin urmare mesianică şi protestatară, confesivă şi elegiacă. Aplecată asupra propriului său discurs, poezia lui Goga tinde să fie nu o frântură din plânsul celor mulţi, ci chiar plânsul însuşi, bocetul sfâşietor şi deznădăjduit al întregii umanităţi îndoliate. Eu devine astfel noi, iar propria confesiune, mărturia tragică a unei întregi colectivităţi, a unui întreg popor. De unde şi popularitatea de care s-a bucurat încă de la început poezia sa în rândul cititorilor, de unde poziţia sa privilegiată în literatura română. [...]

Într-adevăr, farmecul poeziei lui Goga provine în mare parte din acest caracter ritualic, din acest fond existenţial de o gravitate extremă, pe care poetul îl scoate în lumină în momentele sale cheie, şi în care fiecare gest capătă o simbolistică aparte, cu accente de gravă ceremonie. Întreaga viaţă a neamului se află plasată sub o zodie a „nenorocului“, a unei sorţi damnate, blestemate. Contrastul dintre frumuseţile firii, hărnicia şi însuşirile psihice şi morale ale acestui popor, pe de o parte, şi între viaţa tristă şi împilată pe care e silit s-o ducă, pe de altă parte, transpune, într-un plan ireal, fabulos, un conflict social şi naţional precis, rezumând o stare obiectivă — istoria dramatică a unui neam. Poezia devine astfel supapa prin care se varsă plânsul său interior, deznădejdea sa organică, jalea şi bocetul sufletului său ultragiat. „Lumea“ lui O. Goga este una nostalgică, un regret după un ce apus, pe care n-a reuşit să-l trăiască nici el şi nici cei dinaintea lui, din moşi-strămoşi. În tăria şi credinţa urmăririi acestui vis, în capacitatea lui obsesională, în neliniştea şi febra acestei căutări stă întreaga fascinaţie a poeziei lui Goga, modernismul său plurivalent… Susurând interior într-un plâns continuu, obsesia lacrimală nu reprezintă decât o umanizare a eroului prin suferinţă.

Ideea zădărniciei şi a neputinţei apasă peste lirica lui O. Goga ca o lespede funerară. Viitorul este înscris la el într-o haină impenetrabilă,

oracualră, într-o hieroglifă ambiguă, greu descifrabilă. Iscoditor de semne şi zodii, ca la Blaga, viitorul este „craiul tânăr“, „craiul nou“ ce va să vie, e „ceasul poruncit“ a cărui aşteptare e legată de „strivita răzbunare“, de „nădejdea visurilor noastre“, de „cântul strunelor neputincioase“, de „jalea pribeagă“ a lor, de „bezna vechilor păcate“, de „biserica nădăjduirii noastre“, venind din mesianismul şi profetismul romantic. [...]

Cu el, poezia transilvăneană devine ceremonie, rugăciune, autentic discurs liric. El revendică astfel un spaţiu poetic nou (tonul discursiv la persoana a III-a e părăsit în favoarea comunicării directe la persoana I), structurat în jurul eului subiectiv, modalitate artistică pe care am numit-o autobiografism tragic. El face din universul autobiografic al existenţei sale un univers mai larg, populat cu figurile centrale ale satului, figuri familiare copilăriei şi adolescenţei sale, pe care le ridică la ranguri de arhetipuri lirice. Ele sunt astfel nu numai nişte proiecţii interioare ale imaginaţiei sale, ci şi făpturi reale, autentice, întâlnite în mediul rural, ardelenesc sau nu, din moşi-strămoşi. Tatăl, Mama, Bunica, Dascălul, Preotul, Dăscăliţa, Lăutarul, Crâşmarul etc. sunt fiinţe obiective eterne, existente de când lumea în universul ristic, cărora poetul le-a imprimat o aură apoteotică, legendară uneori, uşor mitizată alteori. La o mitologie a satului, în accepţiunea blagiană a termenului, poezia lui Goga nu a ajuns însă, ea oprindu-se la un anumit prag al realului, care păstrează pregnant senzaţia de trăit. În acest context, nici ideea unei „monografieri“ conştiente a satului nu ni se pare conformă cu adevărul, ea nefiind altceva decât o creaţie a criticii de mai târziu, bazată pe interpretările tardive, à posteriori, pe care poetul însuþi le dăduse creaţiei sale în Mărturisiri. Pentru noi, încercarea de evocare lirică a satului þi a figurilor ei reprezentative se constituie ca o parte dintr-o autobiografie lirică de tip romantic care are drept fundal sentimental satul, păstrător al tradiţiilor neamului, locul obârşiei noastre şi rezervor al marilor energii populare. Ceea ce a trecut drept „monografie a satului“ nu e în acest caz decât o remunerare de tipul aceleia efectuate de Creangă în Amintiri din copilărie, unde, odată cu universul copilăriei şi adolescenţei, sunt surprinse pe peliculă şi acele figuri din viaţa satului care corespund organizării sale interne, sufleteşti, unui itinerar autobiografic precis structurat, peste care se proiectează în permanenţă luminile propriilor sale aspiraţii.

Mircea POPA, Postfaţă *la vol.* Poezii, *Bucureşti, Editura Minevra, 1979, p. 202-205. Ediţia a II-a din seria „Arcade“.*

Noţiunea de SOARTĂ, în ipostazele ei multiple, complexe şi variate, apare ca o frecvenţă deosebită în universul poeziei lui Octavian Goga, constituind una din sursele cele mai abundente de dramatism şi tragism ale liricii sale. Sentimentul sorţii implicate în povestea vieţii poetului şi a neamului său se împleteşte cu o viziune tragic-sublimă a lumii, cu conştiinţa unei istorii maştere şi rele, dar nu lipsită de finalitate şi deloc străină de nădejdea unui viitor mai luminos. Fără a fi ca la Blaga, de pildă, „acreditatul unei ordini duminicale“, omul din poezia lui Goga pare a-şi desfăşura viaţa sub aripa unui destin, metamorfozat în infinite forme.

Ursita, la Goga, e îndeobşte maşteră şi ostilă; soarta este şi ea vicleană; zodia oamenilor este ciudată şi nefericită căci „îs bătuţi de nenorocul / de pe lumea asta toată.“ Norocul lor se stinge devreme, ca o lumânare în bătaia vânturilor istoriei, sau îi părăseşte, ducându-se în altă ţară. Căsuţa de la ţară şi busuiocul sunt fără de noroc, precum omul. Dar ceea ce trebuie observat în legătură cu aceasta este faptul că Goga nu explorează ideea de soartă din perspective metafizice, nici în sensul moirei din tragediile greceşti, nici în sensul, fatum-ului latin şi nici în acela al lui fortuna labilis cu o arie atât de întinsă în literatura universală. Ca şi în cazul altor teme fundamentale, ideea de soartă se circumscrie, al el, pe coordonate istorice şi sociale precise, se autohtonizează, se particularizează foarte clar în biografia poetului, în rostul concret al vieţii şi al istoriei neamului nostru. Adeseori ideea de soartă, la Goga, este o modalitate eufemistică, de a exprima durerea amară, condiţia tragică a românilor din Transilvania, ajunşi sub stăpânirea habsburgică.

Ea se integrează firesc tonului sibilinic, mesianismului poeziei sale, de aceea soarta nu este numai un dat de dincolo de vreme, o stăpânire oarbă şi tiranică asupra vieţii omului, ci şi o condiţie a viitorului. Omul, la Goga, crede într-o stea de pază care-l lipseşte, deocamdată, dar care va răsări cândva sub forma echităţii sociale şi a independenţei naţionale. „Din casa voastră, unde-n umbră / Plâng doinele şi râde hora, / Va străluci odată vremii / Norocul nostru, — al tuturora“ (Plugarii).

Numai forma lingvistică ne duce pentru o clipă cu gândul la soartă, pentru că esenţa, conţinutul sugerează ideea independenţei omului, a cuceririi scopului prin lupta dreaptă. De aceea, în ultimă instanţă, omul din poezia lui Goga nu apare ca o jucărie în mâna sorţii; sentimentul sorţii îi sporeşte numai contururile tragice, se integrează existenţei lui, fără a-l domina rece şi atotputernic. Soarta, la Goga, e mai mult conştiinţa

lucidă a condiţiei tragice a vieţii omului într-un context istoric dat. Confundându-se adesea cu norocul sau nenorocul ea se afirmă în sensul liricii populare româneşti, hrănită din acest sentiment şi prelungită până în piscurile ameţitoare ale poeziei eminesciene. De aceea, poate, nimic nu leagă atât de intim poezia lui Goga de aceea a lui Eminescu, ca acest sentiment al sorţii, al norocului şi al nenorocului, care defineşte, dealtfel, un atribut statornic al spiritualităţii româneşti.

Omul din poezia lui Goga cunoaşte ceva mult mai puternic decât soarta şi anume legea veche, în sens de tradiţie, de „obicei al pământului“, de experienţă colectivă, de solidaritate în faţa aceluiaşi destin istoric. Legea veche e un fel de destin, creat însă de oameni, de istoria însăşi, care, deşi pare tiranic dominantă, este virtual dominată de ei, printr-o nedezminţită forţă morală. Legea veche, „legea românească“, reprezintă criteriul etic fundamental în poezia lui Goga: ea e substanţa existenţei etnice. Dragostea de lege a luminat „cărările pribege“ ale poporului „prin potopul veacurilor negre“. De aceea, spune un biet bătrân, nu e un păcat mai mare „Decât să-ţi lepezi legea ta“. Căci ea dă poporului credinţa în propria lui valoare şi de aceea oamenii învăţaţi „aşteaptă să se nască / Un tânăr crai coborâtor / Din legea românească“, pentru a-şi împlini şi domina destinul istoric. Rezolvând problemele sociale şi naţionale, împlinindu-şi istoria, omul se eliberează de propria-i soartă tiranică. [...]

Continuând tradiţiile literaturii noastre populare şi culte, Goga s-a arătat totodată deosebit de receptiv înnoirilor în artă, lăsând să pătrundă, peste un fond de poezie tradiţională, romantică şi semănătoristă, semnificative influenţe simboliste, şi mai cu seamă în ultimele sale volume. Dacă în volumele de versuri Poezii *(1905),* Ne cheamă pământul *(1909), Goga se afirmă ca un poet al maselor, preocupat în chip exclusiv de cântarea unor realităţi naţionale şi sociale, în volumele* În umbra zidurilor *(1913) şi postumul* Din larg *(1939) are loc o deplasare a centrului de interes, o lărgire sensibilă a registrului său artistic, poetul întâlnindu-se, aci, cu obsesii şi motive familiare poeziei moderne simboliste şi post-simboliste, centrate în cea mai mare şi semnificativă parte a lor pe exprimarea dramei unei anume alienări a artistului. [...]*

După refugiul în trecut şi în viitor, se conturează, acum, o a treia dimensiune a liricii sale: refugiul în subiectivitate. Se manifestă, astfel, preocuparea pentru eu-l propriu, izolat de colectivitate, aspiraţia spre singurătate, cum mărturiseşte poetul în simbolica poezie Din larg, care

împrumută titlul volumului postum şi străjuie ca epitaf pe mausoleul de la Ciucea: „Eu urc pe culme… Mi-a rămas în urmă / Noroiul prins în putreda-i osândă, / Înfrigurata patimilor turmă, / Cu chiot lung de-ntrecere flămândă… // Mai sus!… Mai sus!… Cetăţile de stele / Cuprind rotirea gândurilor mele, / Şi, ca un sân ocrotitor de mamă, / O năzuinţă proaspătă mă cheamă: // Neprihănită, mândră poezie, / Lumină albă, pururi adorată, / Ascultă-mă cu ruga mea târzie, / Şi fă pe veci în minte să-mi tresalte / Strălucitoare, rece şi curată, / Singurătatea culmilor înalte…“.

Atitudinea aceasta de izolare şi interiorizare, pe acre poetul şi-o refuzase atâta vreme, deşi uneori i-a cedat spre binele poeziei, începe să-l ispitească tot mai stăruitor şi tot mai intens, îndată după ce Goga ocupă primul scaun ministerial. La 23 martie 1923, el îi mărturisea lui G. Bogdan Duică, într-o scrisoare autobiografică, publicată în volumul postum Pagini inedite: „În literatură, dacă-mi va fi îngăduit să o privesc în faţă, mă simt astăzi ispitit de o poezie largă, umană, dincolo de plângerile trecătoare. Nu ştiu, e sufletul meu scăpat de tensiunea urii de ieri care mă trimite mai sus, ori e tendinţa de acord cu eternitatea — un vag impuls din anticamera morţii“. (O. Goga: Scrisoare autobiografică de la Ciucea lui G. B. Duică, în volumul Pagini inedite, B., Editura Tineretului, 1967, p. 14.)

În volumul postum Din larg *se conturează pregnant o asemenea notă a liricii gogiene, în care se mărturisesc frământări intime, doruri şi deznădejdi proprii, sentimentul tulburător al trecerii ireversibile a timpului şi gustul amar al morţii, odată cu regretul pierdut în tovărăşia unor idei cu care constata că nu avea nimic comun. În toiul agitaţiilor politice, mergând odată la moşia Olgăi Cruşeoveanu-Florescu, Goga, care avea uneori tăria de a aprecia intrarea lui în politica reacţionară ca „o mare aventură“, mărturiseşte obosit: „Ceea ce este mai presus de toate e faptul că mă regăsesc, mă recapăt, căci între mine şi cei din partid este asta — un zid vertical!“ Nu e prima dată când Goga mărturiseşte acest lucru, deşi numai rareori a avut forţa de a acţiona cu independenţa necesară.*

În ultima sa poezie, Cântă moartea, Octavian Goga, retrăindu-şi într-o fulgerătoare clipă „întreaga viaţă petrecută“, rosteşte simbolic: „Şi cum, sub tâmpla mea fierbinte, / O lume veche-mi reînvie, / Nu câte-au fost îmi vin în minte, / Ci câte-ar fi putut să fie“.

Ion DODU BĂLAN, din vol. Octavian Goga*, Bucureşti, Editura Minerva, 1971, p. 188-192, 231-245.*

Ca şi la Creangă, şi la Octavian Goga metoda reconstituirii sociologice îşi făcea deplina legitimitate. A schiţat-o Nicolae Iorga şi a folosit-o plenar Georgre Călinescu în Istoria literaturii române. Identificări geografice şi biografice pot fi, de asemenea, făcute şi în studiile ca şi în monografia dedicată poetului — Ion Dodu Bălan le-a realizat cu multă fineţe. Ele atestă faptul că pornind de la un univers uman, geografic şi social concret, Octavian Goga nu rămâne în acest perimetru şi-i conferă valorile care fac din el depozitarul şi purtătorul unor virtuţi morale definitorii pentru poporul român. De fapt, Octavian Goga avea conştiinţa faptului că „ţăranul nostru, oricum stăm să-l judeci, în toate manifestările vieţii lui simple se înfăţişează ca o fire armonică (…) Acest muncitor de la ţară e o verigă numai într-un lanţ nesfârşit de evoluţie lentă şi păşeşte pe arenă în armura unei moşteniri milenare. El are trecut, are tradiţie şi umblă pe un drum bătătorit de veacuri. Filozofia vieţii lui e o comoară veche, împletită din păţanii şi sfaturi de demult, de aici înţelepciunea ei adâncă şi bogăţia ei strălucitoare. Aşa e şi cu toate îndeletnicirile vieţii lui, cu meşteşugurile pe care le poartă, cu toată păşirea lui, cu orice mişcare“.

Este evident că viziunea asupra satului şi a ţăranului în poezia lui Octavian Goga nu reprezintă rodul unei înclinaţii temperamentale, ci al unei concepţii filozofice. Satul este o matcă germinativă şi nu un univers static, închis. De aceea, evadarea din perimetrul său duce inevitabil la eşec. Valorile sale odată nesocotite fac cu neputinţă reintrarea în ritmul unei vieţi ce şi-a stabilit norme etice şi spirituale de o perfectă organicitate, fără distorsiuni. Virtutea ce mai de preţ este tocmai integrarea în acest ritm, ceea ce înseamnă folosind o expresie a sa „a fi în rând cu oamenii“ („mi-ar fi azi casa-n rând cu toţi“). Şi aceasta nu printr-o modestie disimilată, ci din dorinţa de a realiza supremele virtuţi ale omului de la ţară, cheia fericirii şi împlinirii personalităţii umane. Printre aceste virtuţi, cuminţenia este ce mai dintâi („să fiu mai cuminte-n sat“), frumuseţea, omenia privită drept supremul elogiu ce se poate aduce cuiva chiar dincolo de moarte („Pe cine-ngropi, părinte azi? / Pe-un om de omenie!“), iar încununarea acestor virtuţi este recunoaşterea lor de către obştea ţărănească („cum m-ar cinsti azi satul!“).

Dacă Vlahuţă — aşa cum spunea Tudor Vianu — a dat poeziei noastre tonul etic, poetul care reprezintă în chipul cel mai deplin această direcţie a liricii noastre este Octavian Goga. Valorile morale stăteau pentru el la baza aprecierii unei personalităţi: „Importanţa unui om în soci-

etate e determinată totdeauna de situaţia lui morală. Ca să duci un rol de conducător în viaţa publică, ca să-ţi tragi în cumpănă cuvântul şi să fie ascultat, trebuie să reprezinţi o valoare morală... Poţi să ai o vervă strălucitoare în tot ce spui, poţi să fii un splendid sofist, poţi să vii în palmă cu adevărul neted, lumea are să te asculte şi are să deie din umeri: — Ce păcat că nu-i un om de omenie!...“ De aceea, în poezia lui, satul românesc nu trăieşte numai sub aspect etnografic, versurile sale nu refac numai monografia spirituală a comunităţii ţărăneşti, ci sintetizează un adevărat cod moral al satului. Poetul e înzestrat cu vocaţia unui apostol care se crede chemat să dea lumină, dar să şi vestească „vremi ce va să vie“; de aceea singurul element prin care vrea să se deosebească, dar nu în chip trufaş, de restul lumii este învăţătura privită nu ca o mândrie gratuită, ci ca o datorie întoarsă spre cei din mijlocul cărora a plecat („Sătenii seara să-i adun / Şi să le spun din carte“). Iar cei ce au întruchipat în mod plenar acest ideal prin viaţa lor (învăţătorul, învăţătoarea) capătă dimensiuni mitice.

De aici permanenta confundare a poetului cu suferinţa celor din jur („Eu sunt o lacrimă târzie / Din plânsul unei mii de ani“), obsesiva dorinţă de contopire cu semenii săi, încât cuvintele rostite cu cea mai mare frecvenţă sunt noi, al nostru. Lirica lui Goga ni se prezintă astfel ca un univers perfect articulat în care profesiunea de credinţă a poetului este în fond mărturisirea unui ţăran care nu vrea să se exprime pe sine, ci să dea glas unor dureri colective („Ci jalea unei lumi, părinte, / Să plângă-n lacrimile mele“). [...]

Dar ceea ce constituie nota distinctivă a lui Goga faţă de Iosif sau Coşbuc este perspectiva unitară şi complexă asupra satului ce uneşte tărâmul realului în sensul cel mai acut al cuvântului cu acela al istoriei şi al legendei. Pe aceste trei coordonate se află pentru Goga singura structură a sufletului românesc: satul. Numai aici se pot naşte adevăratele sentimente, numai aici fiinţa umană se regăseşte şi se împlineşte, numai aici îşi au cântecele izvorul: “Noi să privim Luceafărul din zare / Şi-atunci să zicem strunelor să cânte“. [...]

Poezia lui a depăşit momentul şi s-a înscris pe orbita marii poezii prin faptul că în ea trăiesc permanenţe etice româneşti, că ea exprimă sinteza sufletului nostru văzut în cele trei laturi unitare ale existenţei sale şi că, în sfârşit, acestea au căpătat un veşmânt artistic, ce dă impresia unei totale lipse de invenţie, iar în realitate aparţinând metaforei absolute. Şi aici aş

vedea încă una din cauzele pentru care poezia lui Goga reprezintă unul din momentele de culme ale literaturii noastre: realizând esenţa unei conştiinţe şi a unui suflet naţional în toate ipostazele lui, de la viforul mâniei până la melancolia adâncă (vom observa că absentă este numai euforia de tip coşbucian), el a izbutit să aducă expresia la acelaşi nivel de esenţializare. Poetul care topeşte prezentul în trecut, realitatea în fantastic, mânuieşte cu o uimitoare dexteritate vocabularul în aparenţă cel mai banal, atribuindu-i valori estetice de o deosebită preţiozitate printr-o simplă potrivire. Nimic nu pare meşteşug în această meşteşugită poezie.

Dar disocierea dintre omul politic, care după 1920 a mers în contratimp cu ţara, cu poporul, cu istoria, cu sine însuşi, şi între poetul care le-a unit pe toate acestea într-una din cele mai elocvente sinteze de artă românească trebuie să fie făcută. E drept, spre gloria poetului. Şi tot atât de drept — în paguba omului politic, care nu-şi poate anexa o operă atât de clar conturată, dar şi de net contradictorie cu ceea ce în a doua parte a vieţii a afirmat şi a slujit. „Mitul“ Goga rămâne evident al poetului pentru că poetul şi-a înscris opera în mitologia poporului român.

Valeriu RÂPEANU, Permanenţe etice în poezia lui Octavian Goga*, în* Lupta de clasă*, anul LI, nr. 11, noiembrie 1971.*